

Baba BABAYEV

SƏNİ AXTARIRAM

BAKİ – 2017

Qardaşım Adıgözəlin 60 illik yubileyinə ithaf edirəm.

Redaktor: **Burlaxatun Babayeva**

Baba Babayev.

SƏNİ AXTARIRAM. Bakı, 2017. – 160 s.

Kitabda Baba Babayevin müxtəlif illərdə qələmə aldığı hekayələri toplanmışdır. Lirik-psixoloji və satirik üslubda yazılan əsərlər müəllifin görüb, müşahidə etdiyi, çevrəsində baş verən real gerçəkliklərdir. Özünəməxsus süjet yaradıcılığı və təhkiyə üsulu ilə seçilən müəllifin bu hekayələri çağdaş Azərbaycan nəsrinin maraqlı nümunələrindəndir.

ISBN 978-9952-8320-5-1

© Baba Babayev, 2017

MÜNDƏRİCAT

Ön söz

<i>Uğurlu ədəbi addım</i>	<i>4</i>
---------------------------------	----------

Lirik-psixoloji hekayələr

Namus	10
Qisas.....	24
Bəlalı sevgim	29
Zabitin harayı.....	61
Allahın qəzəbi	70
Dilərənin taleyi.....	77
Beton qız	86
Səni axtarıram	95
Düşüncələr	97

Satirik hekayələr

Evlər yıxan Şahbaz	106
Hiylə.....	116
Nazir müavini.....	121
Öpüş	130
Yubiley	137
Deputat xəstəsi	143
Topal Nurəddin	153

UĞURLU ƏDƏBİ ADDIM

Elmi təfəkkürlə bədii istedadı özündə birləşdirən ədəbi simalara tarixən çox nadir rast gəlsək də, onlar həmişə olmuşdur, bu gün də vardır. Bir tərəfdən səmərəli şəkildə ədəbiyyatşünaslıqla məşğul olmaq, digər tərəfdən isə bədii yazılarla ictimaiyyətə üz tutaraq öz oxucusunu axtarmaq Baba Babayevin də qismətinə düşmüş istedad payıdır.

Baba Maqsud oğlu Babayev 1952-ci ildə Zərdab rayonunun Məmmədqasımlı kəndində anadan olub. Filologiya elmləri doktoru, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü “Qabaqcıl Maarif xadimi, “Qabaqcıl təhsil işçisi” və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunun Yeni dövr Azərbaycan ədəbiyyatı şöbəsinin aparıcı elmi işçisidir. “Qalacaqdır dünyada” (2001), “Nur çeşməsi” (2003), “Əbədi söz qalacaq” (2006), “Azərbaycan ədəbiyyatı” (Abbas Səhhət və Abdulla Şaiqin seçilmiş əsərlərinin tərtibçisi və ön sözün müəllifi, 2006) kitablarını, “Abdulla Şaiqin bədii nəsr” (1999), “Azərbaycan realist nəsrində satira” (2008), “Azərbaycan satirik nəsrinə dair araşdırmalar” (2009),

“Həsən Seyidbəylinin bədii nəsr” (2011, ikinci nəşri) və “Ədəbiyyat məsələləri” (2015) monoqrafiyalarını yazmışdır.

Baba müəllimin “Səni axtarıram” hekayələr kitabı iki – lirik-psixoloji və satirik hissədən, bir mənsur şeirdən və düşüncələrdən ibarətdir. Hər hissədə yeddi hekayə olmaqla ümumi 14 hekayə ilə axtardığı oxucusunun “hüzuruna” gələn müəllif bu kitabında özünü bizə yeni bir qismdə, yəni yazıçı-nasir kimi təqdim edir. Kitabda toplanmış hekayələr ayrı-ayrı vaxtlarda mətbuatda işıq üzünə çıxmışdır. Tənqidçi, professor Təyyar Salamoğlu hekayələri səciyyələndirərkən yazır: "B.Babayevin satirik hekayələrində sanki həyat və məişətin bir lövhəsini çəkir, onu olduğu kimi təqdim etməyə çalışır, sonda mühakiməni oxucusunun öhdəsinə buraxır. İstər lirik-psixoloji, istərsə də satiralarında xarakterlərin müxtəlifliyi ilə əlaqədar olaraq müəllifin ifadə tərz, üslubu da tez-tez dəyişir. Gözlənilməzliklər oxucunu düşündürür".

Baba müəllim mövzunu keçmiş günlərdən və ya müasir dövrümüzdən aldığı nəsr nümunələrində əsasən real həyat hadisələrindən bəhs edən maraqlı süjet-kompozisiya qurmaqla obrazları canlı şəkildə təsvir edir. Məsələn, fabulası tarixdən və xatirələrdən götür-

rülmüş “Namus” hekayəsində əsərin ideya – məzmunu mənəvi-əxlaqi problemdə açılır. Burada hekayənin mövzu və ideya aktuallığı həm mənfur və xəyanətkar erməninin rəzil düşmən obrazı ilə, həm də Tomris, Nigar, Həcər timsallı Azərbaycan qadınının parlaq milli keyfiyyətlərində üzə çıxan ziddiyyətlər ilə şərtlənmişdir. Ümumiyyətlə, yazıçı hekayələrində maraqlı bədii kontrastlar yaratmışdır. “Qisas”, “Bəlalı sevgim”, “Zabitin harayı”, “Beton qız”, “Allahın qəzəbi”, “Deputat xəstəsi” hekayələri də maraqla oxunur.

“Səni axtarıram” əslində mənsur şeirdir. Həs-rət dolu nostalji duyğu və düşüncələrdən yoğrulmuş sətirlər oxucunun qəlbinə nüfuz edir: “Qaytara bilmirəm keçən günlərimi. Yaşamaq istəyirəm, heç olmazsa, bircə saatlığa, bircə anlığa, rüyada da olsa səninlə keçən günlərimdə!

Qayıdın, ötən günlərim, qayıdın! Özünüzlə onu – mənim bəxt ulduzumu da gətirin.

Günəş yorulub yerdən çəkilir, fəqət mən səni gözləməkdən yorulmuram!!!

Səni axtarıram, təkcə səni. Nə qədər ömrüm var, yetmişində, səksənində də Səni gözləyəcəm, təkcə Səni!!!...

“Düşüncələr”də biz zəngin həyat təcrübəsinə

söykənən Baba müəllimin bir növ hikmətamiz fikirləri ilə üzləşirik.

B.Babayev satirik hekayələrində də günümüzün aktual məsələlərinə, mənəvi-əxlaqi problemlərinə müraciət edir. Bu baxımdan hər bir hekayənin konkret həyat materialı tutumludur, müasirdir.

Kitabdakı “Hiylə”, “Öpüş” və digər hekayələr bədii dolğunluğu ilə seçilir və müəllifin sənət kredo-sunu qabarıq şəkildə ifadə edir. Professor Vüqar Əhməd yazır: “Baba Babayev mütəmadi olaraq elmi yaradıcılığı ilə yanaşı müxtəlif səpkili hekayələri ilə də dövrü mətbuatda çıxış edir. Onun lirik-psixoloji və satirik üslubda yazdığı hekayələr oxucular arasında bədii uğur qazanıb. Vətənpərvərlik mövzusunda yazdığı, əsas ideya və məzmunu erməni vəhşiliyindən bəhs edən “Namus”, yumoristik səciyyədə yazılıb gülüş doğuran, ictimai nöqsanları ifşa edən “Deputat xəstəsi”, “Öpüş”, “Yubiley”, “Nazir müavini” və başqa hekayələri maraqlı oxunmaqla nəsrimizin nailiyyəti kimi qiymətləndirirəm”.

Hekayələrdəki təhkiyənin çox vaxt birinci şəxsin dilindən verilməsi müəllifin üslubunda səmimi, canlı, real obrazlı dilinə səbəb olur.

O, hekayələrində həyat faktlarına, real həqiqət-

lərə sadıq qalıbdır. Onun əsərlərinin bir çoxunda tərcümeyi-hal cizgiləri, fərdi müşahidə və yaşadığı dövrün siması görünməkdədir.

Fikrimizcə, Baba Babayevin bir nasir kimi ilk addımı – sanki “Səni axtarıram” deyə oxuculara ünvanladığı müraciəti, bu kitabla uğurlu hesab oluna bilər. Baba müəllimin ədəbiyyatşünaslıq sahəsində qazandığı nailiyyətlərə bədii yaradıcılıqda da uğurlu imza atacağına və axtardığı oxucusunu tapacağına ümidvarıq.

Təranə Məhəmmədqızı
Şairə, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

LİRİK-PSİKOLOJİ
HEKAYƏLƏR

NAMUS

Payızın günəşli bir şənbə günü şəhərdən gəlmiş əziz-xələf qonaq kimi qaynım Məhəmməd məsləhət bildi ki, Gümüşlü düzündəki Abdulla ağa “Axmazı¹ deyilən yerdə bir az təbiətin qoynunda olaq. Bibioğlu Əliyusifin sürüsü də o səmtdədir. Görüşübdərdləşərik.

Uşaqlıqdan buralara bələd olsam da son iyirmi ildə yolum bu səmtə düşməmişdi. Qaynım çox istiqanlı, qonaqpərvər, hökumət qulluqlarında işləmiş, görüb-götürmüş, əyalətdə hörmət və izzət sahibi olan, elə mən yaşda ucaboylu, gülərzüzlü bir kişiydi. Tədbirli olduğundan sürücüyə tapşırırdı ki, Qoşalüləni, tilovu, tulanı da unutmasınlar.

Bizim kəndlə Abdulla ağanın biçin yeri deyilən küdrünün arası ən çoxu yeddi kilometr olardı. Arada bir kənd vardı. Bibi oğlu Əliyusifin zoğalı kəhərinin belində sürüsünün yanında, yataqdan bir az aralıda yulğunluqla Axmaz arasındakı otlaqda, Qarasu həndəvərində tapdıq. Uzun illərin həsrətliləri kimi görüşüb əhval tutduq. Doqquz il olardı görüşmürdük,

¹ Axmaz Zərdabda gölə deyilir.

dirigöz, qıvraq, yanaqları alma kimi qırmızı olan oğluna kəhərlə yatağa qaçmasını, əlüstü bir quzu kəsməsini tapşırıdı. Söhbət edə-edə yatağı yerləşən düşərgəyə tərəf gəldik. Söhbətimiz elə şirin gedirdi ki, nə dizə qədər boy verən otları, nə əlvən çöl çiçəklərini, nə o tərəf bu tərəfə uçuşan quşları, nə də qəfil-dən bir addımlığımızda pırıltı ilə uçan, bir az da bizi diksindirən, rəngbərəng, bir az da qara-boz boyalarla bəzənmiş bildirçinləri görürdük. Sən demə Əliyusifin yoldaşı “Niva” markalı maşının yeznələrinin olduğunu bilib samovara od da salıbmış. İndi isə sac çörəyi bişirirdi. Məhəmməd göz-qaşla sürücüyə maşındakıların boşaldılmasını göstəriş verdi. Dədə-baba Şirvan xalçalarının ikisi göy otların üstünə yan-yana salınmışdı. İri döşəkçələr və yarı çuvala bənzər yastıqlar xalçaların üstünə elə düzülmüşdü ki, hər biri oturmuş adama bənzəyirdi. Əliyusif mənim bibim qızının oğlu, qaynım isə bibisi oğlu, həm də bacısının yoldaşıydı.

Yataq o qədər mənzərəli bir yerdə tikilmişdi ki, təbiətə baxdıqca bihal olmuşdum. Axmazın sərin payız yeli, otlaqdan gələn qarışıq, məstedici qoxular mənə qeyri-adi bir yeri, sanki cənnəti xatırladırdı. Güllərin ətri otların iyinə qarışıb ətrafa saçılırdı. Gü-

nün qarşısını bulud aldığından alovu sönmüş, payız şüası yabanı çiçəklərin, otların üzərinə düşüb, onlara öz nəvazişi ilə ilıq istilik verirdi. Bu yerlərə nə az, nə çox düz iyirmi yaşım olanda, tələbə vaxtı atamla ot tədarükünə-qotman qoymağa gəlmişdim. Qaynım adəti üzrə özünü döşəkçənin üstünə yığıb yastığa dirsəkləndi və maşından papirosunun gətirilməsini istədi.

Əliyusif məni uşaqlıqdan çox istəyirdi. İntizar nənəm demişdi ki, yeddi il atanla anan uşaq nisgili çəkiblər. Nəzir-niyazla tapılmışammış. Uzun ayrılıqdan sonra əlinə göydən düşmüşdüm. Söhbət bir az keçmişdən, qaçaq-quldurdan, bu yerlərin igid oğlanlarından, Abdulla ağadan düşdü. Əliyusif, dayıoğlu, atam, rəhmətlik Əhmədxan kişi mən yeniyetmə bir gənc olanda burada baş vermiş, özünün şahidi olduğu faciəli bir əhvalat barədə danışmışdı. “Olmuş faciəni birinci dəfədir ki, sənə danışmaq istəyirəm”, – dedi.

O, yavaşca ah çəkərək, gözlərini yulğunluq səmtdə axan, mənbəyini Qafqaz sıra dağlarından götürən, neçə-neçə rayonu dolanaraq bizim ərazidə Kür çayına tökülən Qara su deyilən kiçik axar çaya səmt zillədi. Gər ağacından hazırlanmış şabalıdı, iri dənəli təsbəhini görməyibmiş kimi bir-iki dəfə ovcunda sıxıb şaqqıldatmağa başladı.

– Hə, dayıoğlu, mən sənə dedim də, bu hadisəni bu vaxtadək heç kəsə nağıl etməmişəm. Eşitmək istəmirsən? Vaxtını almıram ki?

Mən cavabında :

Çox şad olaram, xahiş edirəm, buyurun, danışın. Əhvalat neçə illər əvvəl bu yerlərdə baş vermişdi.

İsa 22-23 yaşlarında ucaboylu, zil qara saçlı, qarabuğdayı,gözlərindən qan daman, cəld və diri bir gənc idi. Bütün qonşu kəndlərdə mərdliyi, səxavəti, qoçaqlığı, at çapmağı ilə ad çıxarmışdı. Qırğıgözlü İsada çox qızların gözü varmış. Subay olduğundan yetişmiş qızı olan evlərə tərəf çox baxardı.

İsa bir dəfə günün qızmar vaxtında bax o kənddən keçərkən yol kənarındakı kəhrizdən səhənginə su dolduran boylu-buxunlu bir qızı görüb içməyə su istəyir. Qız qara hörüklü, alışıb-yanan gözləri, nazik dodaqları, fındığı burnu, qəməsindən qan daman bir gözəl olur. İsa suyu içə-içə qıza acgözlüklə baxır, bir anın içərisində ürəyi təlaşla döyünür, atın üstündə qıçları əsir, bir könüldən min könülə gözələ aşiq olur. Dili tutula-tutula evin sahibini – atasını, bir də qızın adını soruşur. Banuçiçək oğlanın at belində özünü itirdiyini görüb gülümsünür,yanaqları qıp-qırmızı laləyə dönür. Qızla sağollaşıb ayrılan oğlan, “səninlə

bir də görüşmək istəyirəm”, - deyib atını mahnımızla-
yaraq otlağa tərəf çapır. Bir neçə dəfə müxtəlif bə-
hanələrlə Banuçiçəklə görüşüb sözünü deyir və onlar
əhd-peyman bağlayırlar. Bir yaz günü toylarını edib
Banuçiçəyi meşənin kənarındakı tək alaçığa - evinə
gəlin gətirir.

İsanın düşərgəsi və öyrüş yeri on yeddi evdən
ibarət olan kiçik kənddən iki kilometr uzaqda, meşə-
nin ətəyində yerləşirdi.

İsa adlı, əsli-köku bu yerlərdən olan cavan bir
ailə burada tək yaşayırdı. İsanın atı da özü kimi oba-
da ad-san qazanmışdı, elə bil Döldül idi, dil bilirdi.
İgidi atıyla tanıyarlardı. Zoğalı kəhərin kişnərtisi gələn-
də az qala yer-göy titrəyirdi. Qara suyun döşündəki
qalın söyüdlükdə qoşa təpiklə boz qurdu bir dəfəlik
o dünyalıq etməsi bütün Müskürlüyə, Lələhmədliyə
yayılmış, dillər əzbəri olmuşdu. İsanın üç uşağından
böyüyünün altı, ortancılın dörd, son beşiyin iki yaşı
vardı. Müskürlülərin daxmalarını bir-birindən uzaq
tikmələrinin səbəbi bəlli məsələydi ki, hər evin mal-
qarası üçün otlaq genişliyi olsun. Bilərəkdən evləri
bir-birindən xeyli kənarda tikmişdilər. İsa isə gəncli-
yinə, qolu zorluluğuna güvənərək daha uzaqda, öyrüş
yerində, meşənin ətəyindəki talada məskən salmışdı.

Atam danışdı ki, əmimin meyidini günortadan keçmiş, şər qarışan vaxtı altı atlıdan ibarət komsomolçu qırmızılar gətirdilər. Dəfnin sonuna qədər qaldılar. Məzarın üstü örtüldükdən sonra Mollanın Yasin oxuması başa çatdı və əsgərlər yan-yana düzülüb tüfənglərini çiyinləri üstündən üzü yuxarı tutub eyni vaxtda dalbadal atəş açdılar. Əmimin atını bizdə qoyub hava qaralanda kənddən çıxdılar. Yazıq əmimin onlarla vuruşa getməsi yadımdaydı. Altı ay on yeddi gün idi ki, əmim kənddən getmişdi. O vaxt üç nəfər komsomolçu kəndimizə at üçün gəlmişdilər. Əmimin də atını aparmaq istəyəndə zavallı əsgərlərə qoşuldu, mən atımı tək, köməksiz qoya bilmərəm. Bəyəm biz kişi deyilik, meşədə gizlənmiş qolçomaqlara qarşı mən döyüşə bilmərəm?, - deyib nənəmin gözyaşı qarışıq yalvarışlarına baxmayaraq qaşqa, zoğalı kəhərinin belinə qırğı kimi elə sıçradı ki, ətrafdakılar məəttəl qaldılar. Bu 1924-cü ilin noyabrı, bir qızılı payız günü, mənim on altı yaşım təzəcə tamam olan gün olmuşdu. Yaşımın az olmasına baxmayaraq at belində, əkində-biçində, yataqda olduğum üçün boylu-buxunluydum. Hər şeyi sərrast başa düşdüyümdən indi əmimin yoxluğu məni daha çox yandırırırdı. Atam kənarda durub mafurkasını tüstülədirdi. Balaca alaçağı-

mızın ətrafında heç kəs qalmamışdı. Ağlayıb ürəklərini boşaldan qadınlar komasına çəkilmişdi. Anam da kənarda durub xıslın-xıslın ağlayırdı. Əmimin iyirmi yeddi yaşı vardı. Evlənməmişdi. Ocağını yandıran, yurduna yurdçu qalmamışdı. Zavallının belə ölümü, bütün ailəmizi sarsıtdı, bizi ağlar günə qoydu.

Səhər, dan yeri qızaranda – yuxudan duranda quzuların küzməyi yanında atamla nənəm nə haqqındasa fikirli-fikirli danışdılar. Məni görən nənəm, “ağrın alım, bura gəl”, - deyə mən səmtə baxıb əl elədi. Yanına çatan kimi, oğlum, dərindən ah çəkib bu gündən sən mənə nəvə yox, oğulsan-əminin əvəzi, atana da qardaşsan, - dedi. Əmimin atının yüyənindən tutub: buyur, bu at sənindir, bunun sahibi ancaq sən ola bilərsən. Bəlkə rəhmətliyın ruhu şad olar! Atama baxanda gözlərimiz bir-birilə toqquşdu. Baxışlarda razılıq və xeyir-dua, yanaqlarından isə üzü aşağı gилələnmiş iri yaş damcılarını görəndə içimdən sızılı keçdi. On altı yaşında birinci dəfəydi ki, atamı səssiz ağlayan görürdüm.

- Hə, atamın əmisi ilə əlaqədar bu nisgilli əhvalat İsanın başına gətirilən müsibətlə gör necə yekunlaşacaq, -deyə Əliyusif söhbətinə davam etdi.

- İsa bir dəstə tay-tuşuyla qonşu kəndə günə-

muzd biçinə gedibmiş. Üç günə qayıdacağıq, qoyun-quzunu da bibi nəvəsinə tapşırıbmışam, hər səhər tezdən gəlib aparacaq. Üç körpəsini yorğan-döşəkdə, yuxudaykən öpüb, Banuçiçəyi də qolları arasında bərk-bərk sinəsinə sıxaraq alnından, dodaqlarından öpüb getmişdi. Üç uşağı olmasına baxmayaraq Banuçiçək tərlı-təravətli qıza oxşayırdı. Elə bil ərə getməmişdi. Alışıb yanan gözlərinə, hüsnünə baxmaqdan doymaq olmurmuş.

İsa biçində olduğundan gəlin evdə tək qalmışdı. Sadəcə elə azad böyümüşdü, yoldaşı el-obada elə hörmət qazanmışdı ki, qorxunun nə olduğu xəyalına belə gəlməzdi. Banuçiçək qoyun-quzunu yerbəyer etdikdən sonra qızından işlərini qurtarıb-qurtarmadığını soruşduqda, - “gəlirəm ana”, - küzdən Gülnazın səsi gəlirdi. Qızın altı yaşı vardı. Oğlanlardan böyük idi. Qıvrım-saç, yup-yumru qırmızı, topuş yanaqlı qız çox qıvraq, işgüzar, qorxmaz və bacarıqlıydı. Ata bəzən qonşu obalarda qalanda gəlin nə qədər ürəkli olsa da sanki qəlbində bu uşaqla toxtaqlıq tapırdı, qızına sığınardı.

Şər qarışan vaxtı birdən-birə göyün üzü lay-lay qara buludlarla örtüldü. Qara lopa buludlar Qafqaz sıra dağlarının üstündən bir-birini qova-qova gəlib bütün talanın üstünü aldı. Ətrafa zülmət çökdü. Elə bil

bu saat güclü leysan yağacaq. Bu vaxt uca boylu, bəd-
heybət, ağ-qara saqqalı olan, əlində əsa, əynində uzun,
qara əba geyinmiş motal papaq bir kişi, “ay ev yiyəsi,
Allah qonağı saxlayarsınız mı?”, - deyib çağırdı. Səsə
ailənin üç uşağı da qapının kandarında göründü. Ana-
nınsa quzuların salındığı küz tərəfdən səsi gəldi. Ana
və uşaqlar qarşılarında dayanan bu qəribə adama bir
an dinməz-söyləməz tamaşa etdilər. Elə bil qara əbaya
bürünmüş bu məxluq qəfildən yer altından peyda oldu.

- Seyidəm, sizə qurban, yolum uzaqdır,üzü ge-
cəyə gedir, yorulub əldən düşmüşəm, ac-susuzam.
Allah rızasına, bir gecəlik qonaq saxlayın, – deyib
çığırtıya bənzər zəhlətökən cingiltili səslə dil tökür.
Uşaqlar yerbəyerdən analarına xahiş edirlər ki, Seyid
əmini qonaq saxlayaq, bizə çoxlu nağıl danışar. Qadın
uşaqları eşitmirmiş kimi ucaboylu, köntöy vücudu xof
yaradan, üz-gözündən zəhrimar tökülən bu insana ba-
xıb heyrət etdi. Zavallı qadın kişinin gözlərinin dərin-
liyində yazıqlıqdan, acılıqdan əsər-ələmət görmürdü.

Qalın qara qaşları altından qıyıq gözləri od sa-
çırdı. Uzun, çallanmış saqqalı üzünü elə örtmüşdü ki,
sifətinin nə rəngdə olduğu bilinmirdi. Seyidsə öz alə-
mindəydi, üyüdüb-tökürdü. Banuçiçək özünü o yerə
qoymadı, “ərim qonşu yataqdadı, bir-iki saata gələr,

- buyurun, keçin içəri”, - deyə könülsüz dilləndi. Kişi: “Kür qırağı şirvanlılar həmişə qonaqpərvər olurlar, biz seyid-mollalara çox hörmət bəsləyirlər”, - deyərək boynunu bir az qısaraq qapıdan içəri keçdi. Xalılı və yun palazlarla örtülmüş uzun və geniş otaqda gözüne ilk sataşan divardan asılmış ov xəncəri oldu. Balaca Gülnaz dəstəmaz almaq üçün aftava-ləyən də gətirdi. Seyid yuyunduqdan sonra çay süfrəsi arxasında lavaşın arasına sarı inək yağını və təzə qoyun pendirini yaxaraq uzun dürmək edib saqqalını yırğalaya-yırğalaya tez-tez yeməyə başladı. Yeyib-doyduqdan sonra imamlardan, peyğəmbərlərdən söhbət açdı, maraqlı, macəralı, uşaqlara xoş gələn əhvalatlar danışdı. Banuçiçək ürəyində sevinir ki, Allah bəndəsi heç olmasa bu gecə ona həyan olacaq, ilk görünüşdəki şübhələri alt-üst olur. Evində üç ləmpə yanırdı. O illərə məxsus alçaq, uzun və enli evlərdəndi, qazması da vardı. Evdən eşiyə çıxış qapıdan, bir də bacadan idi. Qapını içəri tərəfdən çəftə və küncdən-küncə yoğun fıstıq ağacından loma bənzər ağac keçirməklə bağlayardılar. Çöldən isə iri qıfıl asardılar.

Seyid o qədər maraqlı danışmışdı ki, uşaqların üçü də şirin yuxuya getmişdi. Cavan gəlin uşaqları yerbəyer etdi. Qonaq Banuçiçəkdən ərinin nə gec

gəldiyini soruşduqda, o cavab verdi ki, yəqin işləri çox olub, mütləq gələcək. Banuçiçəkdən, sən harada yatacaqsan, deyə sual etdikdə, cavabında siz narahat olmayın, uşaqlarla yatacağam,-deyir. Banuçiçək baxır ki, vaxtsız qonaq tələş içərisindədir, gözləri həris, ovunun üstünə şığımaq istəyən vəhşi yırtıcıya oxşayır. Seyid cəld ayağa qalxıb qapının cəftəsini keçirir. Gəlinə yaxınlaşıb əlindən tutmaq istəyəndə o əlini hirsələ geri çəkir. Gəl, gəl yanıma, Seyid əminlə yat, onsuz da gecədən keçib, ərin gəlməyəcək. Çığırılıb uşaqları oyatmaq istəyən Banuçiçək ani olaraq nə fikirləşirsə susur. Fənd işlədir ki, onda damın üstünə çıxım bacanı bağlayım, qəfildən ərim gələr, evin qapısı içəridən bağlı olduğuna bizi narahat etməmək üçün mütləq bacadan girəcək. “Seyid” gəlinin sözlərinə inanır. Banuçiçək çölə çıxan kimi qapının fıstıq ağacından olan lomunu çöldən dirək verir, qıfılı keçirir. Damın üstünə çıxaraq bacadan Seyidə deyir ki, sən əclafıq etdin, seyidliyini də, mollalığını da, duz-çörəyi də tapdaladın. Seyid cavabında bildirir ki, aç qapını çıxım gedim. Banu qorxusundan qapını açmır ki, qızmış vəhşi çölə çıxan kimi onun namusuna toxunacaq. Azğınlaşmış Seyid xeyli ağzı yuxarı yalvar-yaxar edir. Lakin qadın inadından dönmür, baca-

nı bağlayıb, əlində odun baltası oturur orada . Molla aşağıdan yuxarı qışqırır ki, əgər gəlib mənimlə yatan uşaqlarını öldürəcəyəm. Divardan asılmış iti ov xəncərini götürüb hədə-qorxusundan əl çəkmir. Şirvanlı qızı Banuçiçək bildirir ki, uşaqlarımın üçünü də öldürsən ərimin papağını yerə vurmayaçağam. Övladlarımın üçü də qurban olsun İsanın namusuna. Quduzlaşmış Seyid körpələrin birinin sinəsinə xəncəri elə sancır ki, qanın fışkırtması ağzı yuxarı qatilin üz-gözünü, saqqalını al-qana bulayır. Üz-gözü qanlı-qanlı Banuçiçəyi səsləyir, düş aşağı, mənim ol, yoxsa o birilərini də öldürəcəyəm. İntiqamımızı alıram, hələ çox qanlar töküləcək. Banu cavab verir ki, sizlərə neyləmişdik? Seyidin səsinə altı yaşlı Gülnaz oyanır, yorğan-döşəyin qan içində, qardaşının öldürüldüyünü bilib elə cikkə çəkir ki, qatilin əlləri əsir. Bacaya doğru yuxarı qışqırır ki, o biri oğlunu da öldürəcəyəm, düş aşağı. Banuçiçək inadından dönmür, nə bilirsən et, ərimin namusuna xəyanət etməyəcəyəm, - deyir. Vəhşiləşmiş erməni köpəyi o biri uşağı da səhərin şirrin yuxusundaykən öldürür. İşin nə yerdə olduğunu bilən Gülnaz, “ana, məni də öldürsə bu qoca köpəyə təslim olma, atamın papağını yerə soxma”, - çığıraraq ün qoparır. Elə bu dəm vəhşiləşmiş yırtıcı ov

xəncərini qızın sol çiyindənən elə zərbə ilə endirir ki, qılınc ətdən çıxmır. Dəli vəziyyətinə düşmüş «Allah qonağı Seyid» qılıncı zavallı qızcığazın çiyindənən çıxarıb qapının altından lağım atmağa başlayır. Sübhə qədər qapının altını qazır. Dan yeri söküləndə qazdığı yerdən başını çıxararaq çölə çıxmağa cəhd edir. Et-dikləri azmış kimi dil töküb yalvarışlarla Banuçiçəyi köməyə çağırır. Damın üstündən vəziyyəti görən gənc ana yerə tullanır. Gözü qanla örtülmüş halda üç dəfə Allahu Əkbər deyib, baltanı başı qapının çölünə çıxan erməninin boynuna endirir. Bədheybət, heç nəyə oxşamayan, qanla örtülmüş bir baş Banuçiçəyin ayaqları altına düşür. Huşunu itirən gəlin yerə yığılır.

İsanın qohumları adətləri üzrə sübh tezdən gəlirlər ki, gün qızmamış qoyun-quzunu özlərininkinə qatıb Qara suyun ətrafındakı qara söyüdlüyə otarmağa aparsınlar. Banuçiçəyi qapının yanında al-qan içində görüb dəhşətə gəlirlər. Səs salıb bütün obanı köməyə çağırırlar. Qapı açılanda uşaqların üçünün də al-qan içində qətlə yetirildiyini görürlər. Bir tir-tir əsən Banuçiçəyə, bir də vəhşi heybət bir başın kəsildiyini görüb, Banuçiçək danışmazdan əvvəl işin nə yerdə olduğunu başa düşürlər. Qocalardan biri kəsilmiş başa diqqət edib, bərkdən söylə-söylə deyir ki, bu Qarabağ-

dan bu yerlərə tez-tez gələn keşiş Karapetin başıdır.

Hamı yerində donub qalmışdı. El ağsaqqalı Ayişə qarıya uşaqların meyidlərinin yuyulmasını tapşırıqdan sonra dəfn üçün İsanın ardınca qonşu kəndə atlı göndərir.

8 oktyabr 2006

QİSAS

Dostum Əziz neçə dəfə ısrarla demişdi ki, bizə, kəndə gəzməyə gedək. Hər dəfə bir bəhanə ilə boyun qaçıırırdım. Sözü düzü, şəhərin son illər cansıxıcı həyatı məni dözülməz etmişdi. Nəinki iki-üç günlüyə, bir saatlıq vaxt da qənimət idi ki, bu iyli-qoxulu havadan, hay-küylü, avtomobillərin adamı tıncıxdırdığı şəhərdən uzaqlaşasan. Əzizgil Beyləqanın Eyvazlılar kəndində yaşayırdılar.

Bir payız günü – noyabrın ortalarında Əzizin təklifini qəbul etdim. Bizim tərəflərin kəndlərinə oxşayırdı Eyvazlılar. Kəndin bünövrəsi 50-ci illərdə qoyulub. Burada ilk yurd quran ailələrdən biri də Əzizin atası Qənbər İbişoğlu olub. Qənbər kişi bizi çox mehriban qarşıladı. İlk andan bu kişinin xarici görkəmi, ağayana oturuş-duruşu, danışığı, tipik azərbaycanlılara məxsus hərəkətləri xarakterinin ciddiliyindən xəbər verirdi. Oğlanlarına amiranə, nəvələrinə nəvəzişlə müraciətləri də diqqətimdən yayınmadı. Qənbər kişinin yaşı haqda fikir söyləmək çətin idi. Girəvə tapıb Əzizdən atasının yaşını soruşduqda, 89-dur – deyə pıçıldadı.

Qənbər kişi ilə söhbətimiz tutmuşdu. Fəhmli, diri, açıqgöz qoca görmüşdüm, amma, beləsini yox. Çox qıvraq idi. Kənd yerləşən ərazidə böyük düzənliklər diqqətimdən yayınmadı. Demə, dəfələrlə eşitdiyim, qəzet-kitablardan oxuduğum Haramı düzü burdaymış. Əziz əllərini üfqi istiqamətə uzadaraq, “o tərəflər də Piçiçıraq düzüdür”, – deyərək əməlli-başlı mənə bələdçilik etdi.

Qənbər dayı, Allaha şükürlər olsun ki, 90-nı haqlayırsan. Bu ötən illər ərzində yadından çıxmayan bir hadisə haqqında danışsan məmnun qalaram.

O dinmədən qəlyanına tənbəki doldurub odladı. Bir qüllab vurduqdan sonra gözləri yol çəkirmiş kimi söhbətə başladı.

- İkinci Dünya müharibəsi (1941-1945) təzəcə qurtarmışdı. Təzə deyəndə 50-ci illərin ortalarıydı. Qışlağımız Qamışdı Qobunun ətəyindəki düzdə yerləşirdi. Buralarda kənd-kəsək yox idi. Tək-tük qocalar daxma tikib dağa-yaylağa getmirdilər. Sözü düzü qocalıb əldən düşmüşdülər. Qıçlarında təpər, canlarında can qalmamışdı. O biri “köçə” hazırlaşanlar idi onlar. Bu daxmalar da küdrünün xam torpağında birəbeş uzanıb boy atan, qalınlığı ovuca sığan yulğundan hörülürdü. Sonra hörgünün üstü saman qarışdırılmış

palçıqla suvanırdı. İçərisinə isə Qobu axmazından bitən lığdan biçib dəstə-dəstə edib döşəyər, üstünə palçıqdan qalın suvaq çəkərdilər. Qoyun quzunu da yer-pəyələrində, qazmalarda saxlayardılar.

Bir yaz da hazırlığımızı görüb qurtardıqdan sonra yaylağa yola düşdük. Bizim yaylaqlar Kəlbəcərin İstisu deyilən yerindən yuxarıda – Sarı yerdə yerləşirdi. Cermuxun ətrafı sayılırdı. Yolumuz çətin və uzaq olduğu üçün bütün tədarükümüzü diqqətlə görürdük. Bu işdə ağsaqqallar daha ehtiyatlı, tədbirli hərəkət edirdilər ki, heç nə unudulmasın, yaddan çıxmasın.

Qamışdı Qobudan xeyli uzaqlaşmışdıq. Hələ ki, köçümüz diri gedirdi. Sıx bir yulğunluqdan keçib yovşanlı, çaqqal gizlənən söy-söyülü ərəzidə irəliləyirdik. Köçün arxasıyla mənimlə bir gedən qaşqa zoğalı kəhərin sahibi, dəliqanlı cavan bir çoban qəfildən ətrafı it kimi iysilədi, mən bu saat gəlirəm - deyib atını sağa tərəf çapdı. Elə bildim ki, nə isə bir ov görüb. Amma güllə səsi də eşidilmədi. Bir az getmişdik ki, qaşqa kəhərin arxadan kişnərtisini eşitdim. Atlarımız yan-yana düzlənəndə təəccübqarışıq çoban yoldaşım baxdım. Gözlərimdəki sualları duyub cavab verdi ki, canavar yuvasının ağzında dörd körpə bala vardı. Lap körpə idilər, elə bil bir saat əvvəl doğulmuşdular.

Xəncərimi çıxarıb dördünün də gözlərini çıxartdım. Əclaflardan yanıqlıyam, yaz girəli mənim sürümə çox ziyanlıq vurublar. Çox pis oldum, böyük günaha batmışam. Tanrı yanında nə cavab verəcəksən? Yadıma 1944-cü ildə müharibədə baş verən bir hadisə düşdü. Bir rus əsgəri ilə yoldaşlıq edirdim. Hava qaralandan sonra rusun gözləri görmürdü. Belələrinə gecə qırovu deyirlər. Qırmızı rəngli sifəti, göm-göy, dəniz kimi gözləri, ağappaq, pambıq kimi saçları vardı. Gecələr hara gedirdikse həmin rus mənim şinelimin ətəyindən tutub gedərdi. O hadisə yadıma düşdü. Dəliqanlıya dodaqucu bildirdim ki, yırtıcı olsa da gərək bu işi etməyəydin. Allahın yaratdığı heyvana belə əzab verməzlər, bu qan yerdə qalmaz.

Havalar soyumuşdu. Daha Sarı yer bizi qonaq “saxlamaq” istəmirdi. Deyəsən dağdan qışlağa enməyə bir az gecikmişdik də. Dan yeri qızaranda Haramı düzünə çatdıq. Yorulmağımıza baxmayaraq köçün ağsaqqalı bildirdi ki, yulğunluğa çatanda dincələrik. Bir az irəliləmişdik ki, dəliqanlı çoban mənə bildirdi: bir baxım görüm yazda gözlərini çıxartdığım canavar balaları necə olublar? Atını çaparaq həmin səmtə getdi.

Köçümüz deyilən yerdə dayandı. Yorulub əldən düşmüş çoban ailələrinin hərəsi bir iş görməyə başla-

dı. Qara, hisli çayniklərdə çay hazırlayan kim, sac içi qovuran, yuxa salan kim, hər kəs bir işlə məşğul idi. Uzun yolun yorğunu, ac-susuz olduğumuzdan, yəni ki, baş qarışdığından aradan bir saat keçər-keçməz dəliqanlı çoban yada düşdü. Mən də olmaqla dörd nəfər atlı çoban gedən səmtə çapdıq. Uzaqda – söy-söylükdə nəsə bir qaraltı görünürdü. Bir az da getmiş elə bil atlar qaraltıya yaxınlaşmağa qorxdular. Duruxub, ürkmüş kimi qabaq ayaqlarını yerə dirəyib durdular. Yaxınlaşanda söy-söyü arxasında canavar yuvasının qarşısında iriləşmiş dörd canavar balası bir anaları ilə dəliqanlı çobanın cəsədini yeyib qurtarmaq üzrə idilər. Atların üstündə donub qalmışdıq. Başımın tükləri biz-biz durdu. Canavarlarsa heç nə olmayıbmiş kimi meyidi dartışdırırdılar. Hər tərəfdən qoşalülələr yırtıcıların üstünə tuşlandı. Yalquzaqların beşini də öldürdükdən sonra atlardan yerə endik. Nə görsək yaxşıdır? Bunların dördü yazda gözləri çıxarılmış korlar, biri isə anaları idi. Üzümü qibləyə tərəf tutub pıçiltıyla, Xudaya, sənə inanmayan külli kafirdir, korların da qisası yerdə qalmazmış, – deyib çoban yoldaşımın itkisinə göz yaşı tökdüm.

2006

BƏLALI SEVGİM

(Gənc bir müstəntiqin hekayəsi)

Səhər saat 9 ola, ya olmaya idi, iyunun ilk qızmar istiləri hələ ki, qaynaşan insanlara təsir etmirdi. Cabbarlı heykəlinin yanından üzü yuxarı pullu stomotologiya poliklinikasına doğru gedirdim.

Bir az irəlində 4-5 yaşlarında bir qız uşağının əlindən tutub irəliləyən qadını görəndə elə bil məni ildırım vurdu. Bədənimdən bir sızıltı keçdi. Ürəyim üsyan edirmiş kimi sinəm altda şimşək kimi çaxdı. Şəhərin ən sıx, gedişli-gəlişli yeri olmasına baxmayaraq ətrafımda heç nə görmürdüm. Bəlkə də o dəmlər qarşıma çıxan tanış-bilişləri də ayırd edə bilməz, salam verməyi belə unudardım. Özümü unutmuş kimi asta addımlarla irəliləyir və qarşıda gedəni arxadan da olsa seyr etməyi Allah qisməti kimi baxırdım. Əlindən tutub apardığı balaca qız uşağı çox çəlimsizdi.

Kərənək şəkilli çit donu, lap ucuz sandal ayaq-qabısı qızcığazın kasıb böyüməsindən xəbər verirdi. Açıq mavi rəngli, üstündəki tək qərənfilə bənzər güllü donu bədəninə kip yapışdığından əndamlı olması sezilir, nəzəri cəlb edirdi. Yerişindəki yorğunluq, yay

ayaqqabısının nimdaşlığı da onun sıxıntılı həyat keçirdiyini bildirirdi. Bircə sarı-qızılı saçları solmamış, keçmiş rəngində qalmışdı. Sadəcə hörükləri, bir də saçının tən ortasından ayırdığı azərbaycanlı qadınlara məxsus cığadan əsər-ələmət qalmamışdı. Özümü saxlaya bilməyib insanların daha çox olduğu yerdə irəli keçib, üzülmüş, canı əldən düşmüş kimi qorxa-qorxa tünlүkdə geri, düz onun gözlərinə, sifətinə baxdım.

Bu baxışlarda acgözlүkdən danışmaq axmaqlıq idi. Gözlərinə baxa-baxa irəliləyirdim, yanılmamışdım. Üz cizgilərindəki narahatlıq, yerə dikilmiş gözlərindəki nigarançılıq məni bir göz qırpımında yandırır-yaxdı. Qıçlarım tir-tir əsirdi. Heç cürə özümü ələ ala bilmirdim. Yazıq ürəyimə qəfəsdəki quş kimi həyəcanla çırpınmaqda davam edirdi. Düz üstünə yeriyib qucaqlayıb öpmək, bağrıma basmaq, göz yaşlarımı saçlarına tökmək kimi bir dəli istək keçdi könlümdən. Özümü unutmuşdum. Qəfil oyanmış kimi oldum. Axı bura küçədir. Balaca fındıq burnu, nazik, qönçə dodaqları necə idi, elə də qalmışdı. Amma solmuş bənizi illərin ötməsindən xəbər verirdisə də, görünür güzəranı da ürəkaçan olmamışdı. Ürəyimdən keçirdi ki, bircə başını qaldırırdı, gözləri gözümə dikiləydi, onun da keçirəcəyi hissləri görəydim. O isə

heç nəyin fərqinə varmadan gedirdi. Addımlarımı zəiflədib geri qaldım. Elə bil bir acı ömür yaşadım, neçə illər imiş bu əzablı-üzüntülü günləri keçirirəmmiş. Yayın istisi keçirdiyim həyəcanlara qovuşub yaxşıca «sulamışdı» məni. Qolumdakı saatin rəqəmləri də görünmürdü. Saat da tərləmişdi. Güclə rəqəmləri oxuya bildim, on dəqiqə idi ki, onsuz onunlaydım. Elə bil uzun bir yolu sona çatdırırdım. Pullu poliklinikanın qarşısında ani dayandı, irəli-geri baxmadan heç kimi gözləməyirmiş kimi içəri keçdi...

Nə az, nə çox düz 10 il keçmişdi, o vaxtdan... Beləcə bir yay ayında gənc müstəntiq kimi ixtisasartırma kursuna gəlmişdim. Dərs keçdiyimiz məktəbin yataqxanasında qalırdıq. Bizim ixtisas üzrə yüz nəfərə bir böyük auditoriyada mühazirələr oxuyurdular. İlk gün lap arxa oturacaqda dörd qızın arasında ONU görəndə keçirdiyim hissləri düşmənimə də arzu etmirəm. Baxışlarımız toqquşanda yanındakı qızlar da bunu duyduqlar və sakitcə heç nə görmürlərmiş kimi şirin söhbətlərinə davam etdilər. Onunsa gözləri qarşıya tərəf baxırdı. Tənəffüs olduğundan hər kəs öz söz-söhbətində, tanışlığında idi. Bizim gözlərimiz ilk andanca öpüşmüş, bir-birində yurd salmışdı. Necə ki, dahi şairimiz Məhəmməd Füzuli: “Nərgisin fitri

Füzuli gözü könlündə gəzər, tutar ahu vətən ol yerdə ki, otlı, suludur”, - demişdir. Yəni ki, aşıqla məşuq qarşı-qarşıya duranda aşiq özünü məşuqəsinin gözündə, məşuqə də özünü aşıqın gözündə görür. Ahu da o yerdə qərar tutar ki, otlı, sulu olsun. Kipriklərim od, göz yaşlarım da sudur. Aşıqın istədiyi məkanda qərar tutmaq olar. Məşuq üçün də həmçinin. Bax onda, gözlərimiz toqquşanda bircə onu dərk etdim ki, mən varam və yenicə dünyaya gəlmişəm. Qədərinə min şükür Tanrım, bilə-bilə məni od-alovun içinə atdın, eşqin oduna qaladın. Mən belə gözlər görməmişdim. İlk andanca mənə baxan, məni sevən, belə ağıllı, mənalı gözləri Allahım mənə qismət eləmişdi. Uçmağa qanadım yox idi. Sevilirdim. Elçiliyimi, ürək sözlərimi isə gözlərim, daha doğrusu gözlərimiz yerinə yetirdi. Yanılmamışdım. Sən demə, çoxları o baxışları görürlərmiş. Bizsə öz aləmimizdə, bütün ətrafdakıları unutmuşuqmuş. İki-üç gündən sonra hamı bir-biri ilə isnişmişdi. Hətta sözləşib dərsə birgə gələnlər də vardı. Bu odlu baxışları olan qızla mən də söhbətləşir, hansı rayondan olması, hansı ali məktəbi bitirməsi ilə maraqlanaraq, doyunca məlumatlanmışdım. Bu balaca boy, totuq qız açıq-aşkar məni ovsunlamışdı. Hamımız yataqxanada qalırdıq. Gecədən xeyli ötənə

qədər birinci mərtəbədə qoyulmuş televizora baxar, söhbətlərdən doymazdıq. Yatmaq vaxtı da otağının qapısına qədər gəlir, burada da xeyli baxışib, sonra öz otağıma gedirdim. Onlar iki nəfər kiçik bir otaqda qalırdılar. Dilxoşluq edirdik. Ürəyimi açıb heç nə deməmişdim. Bir gün tənəffüs vaxtı günlərin tez gəlib keçdiyini deyərkən dərinləndən elə ah çəkdim ki, başımı qaldırıb gözlərinə baxanda od saçan, sevinc qarışıq alışıb yanan gözlərin dərinliklərində bir məmnunluq, rahatlıq, həyatın ən bəxtəvər bir gözəlinin ürəyindən nələr keçdiyini hiss etdim. Və ani olaraq bir xahiş etdim ki, «Dostluq» kinoteatrında iki seriyalı Hind filmi göstərilir. Daha heç nə deməyib gözlərinə, bir də nazik, qönçə dodaqlarına diqqət etdim ki, görüm nə deyəcək? Üzünün büsbütün dəyişdiyini, yanaqlarının qızartısını heyran-heyran seyr edirdim. Qardaşım gələcək, anam biş-düşür göndərəsidir. Onu yola salandan sonra... Sözüünün ardını demədi. Ay Allah, sənə də qurban olum, yaratdığına da. Sən mənim olmalısan, Şəfiqə. Həyatımı sənsiz təsəvvür edə bilmərəm. Gələcək həyatım, bəxtəvər günlərim sənin əlindədir. Həyatın o başındakı ağacların arasında heç kəsin olmadığı pünhanı bir yerdə ürəyimi açıb son qərarımı verdim. Qucaqlayıb öpmək, qarşısında

diz çökmək, ayaqlarına düşmək dərəcəsinə gəlmişdim. İlk dəfə idi ki, qorxa-qorxa əlimi əlinin üstünə qoydum, çəkmədi, vücuda əsirdi, utandığımdan bu sözləri deyəndə üzünə baxa bilmirdim. Başımı qaldırıb gözlərinə baxanda yanaqlarındakı yaş damlalarını görçək içimə elə bil od tökdülər. Qeyri-iradi əlimi yanaqlarına çəkdim, göz yaşlarını silib əlimi çəkmək istərkən islaq barmaqlarımı üzünə sürtdüm. Hər şeyi unudub, qolumun birini belinə dolayıb özümə tərəf çəkdim, burnunun ucundan, alınındakı qara xalından öpdüm. Yavaşca əlinin biri ilə başımı kənarlaşdırdı və göz yaşlarının çoxaldığını, sel kimi axdığını gördükdə özümü itirdim. Sonuncu dərs də qurtarmışdı. «Get otağa, qardaşın gələr,» - dedim. Sağ əlinin arxası ilə göz yaşlarını silib uzaqlaşdı. Geri çevrilib baxanda «bir azdan gələcəyəm,» - dedi. Yerimdə donub qalmışdım.

Qardaşının gəldiyini də, yola saldığını da kənardan izləmişdim. Otağa qayıdarkən ardınca içəri keçdim. Üzümə baxdı, dodaqları xəfifcə qaçdı, gözlərində güldü, əda və ərklə «bir az çöldə gözlə», - geyinim, - dedi. Heç on dəqiqə keçməmişdi qapını bağlaya-bağlaya, gedək, - dedi. Donunu dəyişmişdi. Qara don, bir də limonu rəng, siyirməli, yəni zənciri olan

qolyox, dəbdə olan svitir geyinmişdi. Beş-altı gündə hiss etmişdim ki, çox bər-bəzəyi, qızıl-gümüşü sevmir. Məktəbin həyatına çıxmamış dəhlizdə məndən xahiş etdi ki, bir çıxmayaq. Elmlər Akademiyasının qarşısındakı bağda birləşək. Qəlbinə dəyməsin deyə belə də etdim. Qız uşağıdır, qorxur, görüb eləyən olar. Kinoteatra girəndə bilek kassasının qarşısında bir nəfər də olsun adam yox idi. Düz vaxtında gəlmişdik. Qaşları çatma kassir yanımdakı məsum qızcığazı görəndə gözündə güldü. Hansı sıranı istəyirsiniz deyəndə, qırmızı dodaqlarının arasından, bərq vuran qızıl dişləri, dodaqları, üzü qarışıq gülüşə qərq oldu. Nə bilim, özünüz bilin, – deyib qırmızı onluğu ona tərəf uzadıb kənd oğlanları kimi qızarıb susdum. Ən axırını, deyib biletləri mənə verdi. Biz içəri keçəndə işıqlar sönmüşdü. Jurnalı verirdilər. Arxaya, divar tərəfdəki yerimizə keçib oturduq. Bizim yanımda düz üç oturacaq boş idi. Nə arif kassir imiş, ürəyimdə ünvanına sağollar göndərdim.

Xoşbəxtlikdən qarşımızdakı sıra da bomboş idi. Belə işlərdən başım çıxmazdı. 23 yaşında birinci dəfəydi ki, qızla kinoya gəlmişdim. Düzü tələbəlik illərində kinoya, teatra getmişdim, amma ya tək, ya da qrup ilə. Bir də hüquq fakültəsində oxumaq çətin idi.

Şəfiqə heç nə danışmırdı. Qaranlıqda özüm də hiss etmədən başım ona tərəf əyilirdi. Film başlamışdı, burada da bir sevgi macərasından söhbət gedirdi. Hər ikimiz susurduq. Bilmirdim qayda-qanunu. Qızla kinoya gələndə nədən danışarlar – yəni ilkin söhbəti haradan başlamalı, sevgidən, əhd-peymandan danışmalı, yoxsa... Televiziya kinolarında nələrisə görmüşdüm. Burada nə etməli olduğumu hələlik anlamırdım. Düzü, ciddi ailə tərbiyəsi almış kənd uşağı olmuşdum. Sadəcə mütaliəm çox olduğu üçün bəzi-bəzi məsələlərdən xəbərdar idim. Şəfiqə, - deyə dillənəndə, yavaşca, pıçiltı ilə hə, - dedi. Gözlərinə baxmaq istəyirəm, görə bilmirəm. Üzünü mənə tərəf çevirdi, yavaşcana, görməsən yaxşıdır, - dedi. Görəndə dinc durmayacaqsan. Bu sözləri elə ərklə dedi ki, ürəyim sevincdən çırpınmağa başladı. Bu vaxt əlim geri darılmış yupkasından aşağı-baldırından yuxarıdakı çılpaq hissəsinə toxundu. Yumşaq və ağappaq idi. Özüm də hiss eləmədən qorxa-qorxa əllərimi aşağı-yuxarı gəzdirməyə başladım. O biri qolumu isə belinə dolayıb özümə tərəf çəkdim. Baldırındakı əlimi aşağı-yuxarı sığal çəkə-çəkə gəzdirirdim. Başını mənə tərəf daha da əydi. Bir əlini sinəmin üstə gəzdirib döşümün birinin ucunu yavaşca oynatmağa başladı. Özümdə

deyildim, ehtirasım hədəqədən çıxmışdı. Dodaqlarımı acgözlüklə dodağına yaxınlaşdırdım. Əlimi baldırından çəkib belini qollarımla özümə sıxdım. Üzündən, gözündən, burnunun ucundan, boynundan, buxağından doyunca öpürdüm. Bu dəm əlinin biri ilə mənim əlimdən tutub döşlərinin üstünə qoydu. Barmaqlarımı qoluyox svitrinin zəncirinə tərəf tuşladı. Ani ayıldım, sepi aşağı çəkdim. Başa düşdüm ki, donu çıxarıb sepli svitri geyməkdə məqsəd varmış. Yoxsa düyməsiz donla Kərəm kimi yana-yana, düymələri açmaq üçün əlləşə-əlləşə qalardım. Əlimi hər iki döşünün üstündə gəzdirdim. Gilələrindən yapışıb sıgallamağa başladım. Hiss etmədən dodaqlarımı dodaqlarından çəkib sinəsinə tərəf əydim. Həyatın bu qədər ləzzətli, şirin olmasını bilməmişdim. Nə kino görürdüm, nə də tamaşaçı. Başını sinəm üstə qoymuşdu. Ağ köynəyimin iki düyməsini açıb bal dodaqlarını sinəmdə gəzdirdi. Görmədiyim işlərdi, əsl cənnətə düşmüşdüm. O бүtүнlüklə mənim idi. Hər şey öz ixtiyarımdaydı. Heydən düşmüşdük ki, filmin qurtardığını duyub özümüzü yığışdırdıq, üst-başımızı səhmana saldıq. Bir az keçmiş işıqlar yandı. Çölə çıxanda elə bil başqa planetə düşdüm. Gözlərimə qaranlıq çökmüşdü. Neçə ilin tanışı, nişanlı qız kimi girmişdi qoluma. Heç nə

olmayıbmış kimi üzünə baxıb xəfifcə gülümsündüm. Bəxtəvər-bəxtəvər dodaqları qaçdı. “Ay qara bala, sənə canım qurban, ömrüm-günüm, gələcək həyatımsan. Tanrıma min şükür ki, səni mənə qismət edib”, - dedi. Üzünü qibləyə tutub, - “Ya rəbbim, məni bu sevgidə yarı yolda qoyma”, - dedi. Doymamışdım. Çəkinə-çəkinə, pıçıltı ilə dedim ki, qəlyanaltı edək?

Gözləri ilə “hə” - dedi. Bir şüşə soyuq mineral su içdim. İçim yanırdı. Sonra nə istədisə alıb stolun üstünə düzdüm. İlk dəfə idi qıza qulluq edirdim. Amma xüsusi ləzzət də alırdım. Su içməyi, yemək yeməyi, mənə xüsusi nəvaziş göstərməyini sözlə deməyə çətinlik çəkirəm. Elə bil böyümüşdüm, kişiləşmişdim. Şəstlə nə desə ona hazır idim. Çolpanın döş hissesini, ağ ətinə onun boşqabına qoyanda razı olmadı.

- Tən yarı edib yeyəcəyik. Bəs yar deyilik? - Əlbəttə, elədir, - dedim, yorulmamısansa axırınıc seansa da baxardıq. Qumral gözlərini qıydı, üzünə təbəssüm qondu, ürəyin istəyirsə... Canım-gözüm, sən yeməyini ye, mən bilet alıb gəlirəm. Kassir pörtmüş üzümə baxanda, yarı təəccüblə heç nə deməmiş həmin ki yerimizin biletlərini mənə uzatdı. Hələ bir göz də vurdu. Bu seansa da işıqlar söndürüləndə girdik. Gecə seansı olsa da havalar isti olduğu üçün tamaşaçılar az

idi. Olanlar da bizimkimilərdi ki, hərəsi bir küncə qısılib öz aləmlərindəydilər. Neçə illərin tamarzısı kimi bu seansda da nə lazımdı təşnəliklə nuş etdim, ilk sevginin dadını gördüm.

Gündə bir, yaxud iki saat müəhazirələrdə oturur, qalan vaxtlarımız, hava qaralan kimi «Drujba» ya qaçırdıq. Bu bir ay ildirəm sürəti ilə gəlib keçdi. Kurslar qurtarmışdı. Aşağı – otağına düşdüm ki, o biri qız da oradadır. Məni görən kimi tez çölə çıxdı. Baxışlarında qorxu qarışıq bir hürkməmi, intizarmı vardı. Ay Allah, bu dəlisi olduğum gözlər mənə niyə elə baxırdı, bu baxışlarda elə bil bir yalvarış, nəsə bir xahiş vardı. O qədər yaxın-yaxına durmuşduq ki, əllərindən tutub sinəm üstə qoyduğumu yaxınlardan keçən müəllimlər də görmürdülər. Düzünə qalsa, çoxusu yaşlı insanlar, istifadə olan paqonlular idi.

- Şəfiqə, avtobusumuz on bir otuzda avtovağzalından çıxır. Bəs sən nə vaxt çıxacaqsan? Qardaşım şəhərdədir, bir saata gələr, - dedi. Sizin kəndə gələ bilərəmmi sualına yox, - dedi. Atam, anam, qardaşlarım, nə deyim, kimə gələsən, harda görüşə bilərik? Rayon mərkəzi də kənddən çox uzaqdır, heç bir bəhanə ilə evdən çıxma bilməyəcəyəm. Çıxış yolu, indi qardaşım gələndə deyim ki, kursun buraxılış vəsiqə-

sini vermədilər. Dekan dedi ki, sonra gəlib alarsınız. Bu bəhanə ilə Avqustun 10-da Abbasqulu Ağa Bakıxanov küçəsi ilə S.Vurğun küçəsinin kəsişdiyi yerdə gündüz saat 3-4 radələrində görüşərik. Razılıq verdim. O, polis şöbəsində, əmisinin rəis olduğu idarədə pasport verilən bölmədə leytenant kimi çalışırdı. Oğlan uşağı üçün nə var ki... Birdən səni buraxmazlar. Yox, nəyin bahasına olur-olsun, yerlə göy birləşsə də gələcəm, - deyib dərindən köksünü ötürdü. Yaş gilləri al qırmızı yanaqlarından üzə aşağı, balaca burnunun enib-qalxan pərlərindən aşağı doğru elə axırdı ki, məəttəl qaldım. Bircə dəfə burnunu çəkdi, yaş qarışıq dodaqları gülümsünən kimi oldu. Sol tərəfdəki dörd qızıl dişi onun gözəlliyini birə beş artırdı. Əllərimizi bir-birinə elə sıxmışdıq ki, ovuclarımız da islanmışdı. Pəncərədən həyəət tərəf zillənmiş gözləri nəsə yaman qorxutdu məni. Elə bu dəm, qardaşım gəlir, otağına getdi. Pilləkənləri enəndə qardaşı ilə üzbəüz gəldik. Mənə demişdi ki, kəndimizdə tarix müəllimi işləyir, iki ildir institutu qurtarıb. Həyətin kənarında, su kranının yanında durub gözləyirdim. Heç on dəqiqə keçməmiş qardaşı çıxıb tələsik harasa getdi. Otağın qapısına yaxınlaşanda əlində çamadanı düz üzümə, yarım saatlıq işim var, - çöl darvazada məni gözlə-

yərsən. Sözüümüz sözdür, avqustun 10-u görüşürük, çöl darvaza ilə böyük həyətdə heç kimin olmadığını görüb hər iki gözümdən öpdüm. O vaxtlar bilməzdim ki, gözlərdən öpmək ayrılıqmış. Düz on gündən sonra bir də görüşəcəydik. İlahi, bu günləri necə yaşamalı, çətin idi mənə. Uzun, çox uzun bir yol kimi görünürdü. Deyəsən universitet küçəsində qardaşı göründü, əyilib çamadanı götürürmüş kimi başını aşağı əyəndə əllərimdən öpdü. Divara söykəndiyimdən o tərəfdən baxan heç cürə mənə görə bilməzdi. Hələlik deyib, asta addımlarla qardaşına tərəf getdi. Ürək çırpıntısı ilə arxasınca baxmaqdan savayı əlimdən nə gəlirdi ki. Tini burulanda özümü saxlaya bilməyib əllərimlə arxasınca axan göz yaşlarımı sildim. Saat 11 idi. On yeddinci oturacaqda heç kəsə məhəl qoymadan burnumu “İkarus” avtobusun şüşəsinə dirəyib fikirləşirdim. Çiynimə toxunan oldu. Çevrilib baxanda Şəfiqəni ayaq üstə duraraq gülümsədiyini gördüm. Gözləri sevinc qarışıq bir ehtiras və bəxtəvərliklə gülürdüsə də dodaqlarının əsdiyini, burun pərlərinin enib qalxdığını gördüm. Əlindən tutub yanımda otuzdurdum. Vaxta hələ var, sənişinlər də çox azdır, beş-on dəqiqədə sürücülər «xaltura» edib gec çıxacaqlar. Kür sahili rayonda yaşadığımız üçün o səmtə avtobuslar

çox gedirdi. Evdən çıxan, hansına tuş gəldi, minib gedirdi. Elə bil bu bir ayda dil-dil ötən mən deyildim. Əlinin birindən yapışıb üzünə baxa-baxa qalmışdım. Ani sükutu o pozdu, biz qalası olduq. Qardaşımın işi çox olduğundan bir də evə axşam gələcək. Fərsəti əldən vermədim, gəldim ki, son anda da sənə doyunca baxım. Başını qulağıma dirəyib xısın-xısın dediyi sevgi dolu dupduru sözlərin istisi nəfəsinin istisinə qarışıb qulaqlarımı oxşayırdı. Sözlər qarışıq isti məlhəm nəfəs, nəfəs qarışıq sözlər canıma sarı yağ kimi yayılırdı. Sürücünün mühərriki işə salması yola düşməyə işarə idi. Gənc müstəntiq kimi, məni heç kim tanımırdı. Ona görə avtobusda sərbəstdim. Bayırın istisindən təngə gəlib tıncıxmış sənişinlər bir-bir içəri keçirdilər. Başını bir az aşağı əyib üzündən öpdüm və ayağa qalxdıq ki, yola salım. Əl-ələ verib ayrılanda avtobus son signalını verdi.

Avqustun 10-da şəhər 6 radələrində Tiflis-Bakı qatarından düşüb vağzalda sabahın açılmasını gözlədim. Bir az keçmiş bərbərxananı şişman, lopa, sallaq bıqları olan tösmərək kişi o yana, bu yana baxa-baxa şəstlə budkasını açıb içəri keçdi. Xalatını yenicə geyinmişdi ki, heç bir şey soruşub eləmədən, sabahınız xeyir, - deyib dəllək stuluna əyləşdim. Vədələşdiyi-

miz yerə getmək tez idi. Vaxta çox qalırdı. Sadəcə darıxır, saatların rəqəmləri isə elə bil bilə-bilə mənə əzab verirdi, irəliləmirdi.

Çox gözlədim, 3-4 arası demişdik, 6-ya qədər o həndəvərdə veyilləndim, gəlib çıxmadı. Telefonla zəng ediləsi deyildi ki, gedib poçtdan danışım. Ani olaraq beynimdən keçdi ki, elə bu saat şəhərdən bir-başə gedim rayonlarına. Qonşu kəndlərində bir tələbə yoldaşım yaşayırdı. Üç il idi ki, institutu qurtarmışdıq. Bir dəfə də olsun görüşməmişdik. Bəhanə edə-rəm ki, könlüm səni istədi, neçə dəfə yuxuma girdin, durub gəldim yanına ki, səni görüm. Vəssalam. Burda nə var ki. Şirniyyat mağazasından balaca bir pay dü-zəldib taksi ilə gəldim Şamaxınkaya. «A» rayonuna gedən xalturaçılar çox idi. Yola düşməyə hazır olan-ların birinə mindim.

Məni hörmət və izzətlə qarşıladılar. Rəvanla (tələbə dostum) öpüşüb görüşdük. Doyunca tələbəlik illərindən danışib gülüşdük. Rəvan bəməzə, həm də şairliyi olan bir istiqanlı dost idi. Əhvalatı olduğu ki-mi açıb ona danışdım. Əla - dedi. Qucaqlayıb məni öpdü də. Şəfiqənin həm polisdə, həm də qonşu kənd-də hüquq müəlliməsi işlədiyini deyəndə üzümə təc-cüblə baxdı və rəngi qapqara qaraldı. Məəttəl qaldım.

Nə oldu, Rəvan? Onunla bir kursda oxusaq da 5 yaş məndən böyük idi. Hərbiyə qulluq etdikdən sonra ali məktəbə qəbul olmuşdu. Heç dedi. Bilirsən, mən də o kənddə yarım ştat dərslər aparıram. Qızı – Şəfiqə müəlliməni də bir ildir ki, tanıyıram... Amma, üç gün bundan əvvəl onların qonşuluğuna qonaq gəlmiş bir laçınlı nə təhər olursa çəpərin o üzündəki məhləyə baxarkən qızı görür və şəhər qarışanda – axşamçağı düşdüyü evin adamlarının birinin köməyi ilə çıxırda-çıxırda qızı qaçıırırlar. Bütün kənd bir-birinə dəymişdi. Tüfəng götürən maşına, ata minib qız aparılan səm-tə doğru getdi. Gördüm deyən olmadı. Axı əmisi də rəisdir. Ailəli olan bu kişi qızın kürəyinə elə təpiklər, yumruqlar vurmuş ki, yazığın iniltisi bütün obaya əks-səda salıbmış. İnzibati orqanlara da müraciət etdilər. Hələ axtarış davam edir. Deyirlər ki, sürüyə-sürüyə maşına apararkən, çıxırırmış ki, nişanlıyam, mənim istəklim var. Ah-naləyə baxan kimdi. Axşam sərinə dostumgillə sağollaşdı Ağcabədiyə gəldim ki, Kür çayını bərə, yaxud gəmi ilə keçib Bakı yoluna çıxdım.

Oktyabrın əvvəlində Rəvandan məktub aldım. O, Şəfiqənin başına gətirilən müsibəti birer-birer 8 səhifəlik şagird dəftəri vərəqəsində yazıb mənə göndərmişdi. Zavallı qızı o qədər döyərlər ki, vurulan yerlər

bir aya sağalmaz. Ayağı yerləş tutub qaçmaq istəyəndə yenə tutub geri qaytarırlar. Zorla kəbin kəsdirib toy qururlar. Toydan üç gün sonra axşam tərəfi yenə qaçmaq istəyir, kəndin kənarındakı meşə yolunda tutub evə gətirirlər. Bu dəfə də yekəpərəri günüsünün göz-ləri qarşısında insafsızcasına o qədər döyür ki, xəstə-xanaya düşür. Rəvan yazırdı ki, kişinin başqa arva-dı və üç uşağı varmış. Şəfiqənin qardaşları isə uzaq dağ rayonuna qızın ardınca getmək fikrində olduğunu bildirəndə ataları deyib ki, daha o murdar bir tikədir. Qonşularlasa bu düşmənciliyi davam etdirəcəyəm, - deyib ağsaqqal. Mənim qızımın başına gətirilənlərin baiskarı od qonşum oldu. Oda saldılar, sinəmə çalın-çarpaz namus dağı çəkdiilər. Beş qardaşın boynunu bükülü qoydular. Bircə balama niyə qıydın, ay Allah, - deyib kişi, fəryad qoparırmış. Bütün kənd qırx gün yasa oturub. Təsadüfi bir vəhşi xislətlinin bu hərəkəti bütün kənd camaatının namusuna toxunmaq kimi idi. Rəvan yazırdı ki, Şəfiqənin kiçik – 18 yaşlı qardaşı qonşunun atının yalını qırxıb, quyruğunu lütləyib. İn-di məktəbdə müəllimlər danışdı ki, baiskar qonşu bu kənddən köçməyə hazırlaşır. Çünki qan davası, na-mus bu yerlərdə həlli olmayan, mümkünsüz bir mə-sələdir. Onlar bir qonşuluqda qalıb yaşaya bilməzlər.

Milisdən də deyiblər ki, bizlik deyil, namus məsələsidir, qan tökülə bilər. Bax, Rəvanın məktubu beləcə qurtarırdı. Məktubun sonunda ağ yerə xırda həriflərlə yazılmış iki-üç cümləni zorla oxudum ki, mən məktubu tamamlayanda kəndə xəbər yayıldı ki, Şəfiqənin üçüncü – 24 yaşlı qardaşı qonşularının iki ayın gəlinini götürüb qaçıb... Qana qan ediblər...

Uzun müddət hissə qapılıb güclü dedektiv mövzulu müaliyəyə girişdim. Nə fayda, unutmaq olardı mı? Taleyim bu zilləti mənə niyə verdi, bilmirəm. İçin-için od tutub yanırdım. Təpəmdən çıxan tüstünüsə, əlbəttə, heç kim görməzdi. Hamı deyirdi ki, çox sınıxmısan. Evdəkilər də narahat idilər. Anam nə qədər cəhd etsə də bir kəlmə söz qopara bilmədi.

Hə, o vaxtdan düz 10 il keçmişdi.

Poliklinikaya, onların ardınca girdim. Əynimdə dəbdə olan xırda nöqtəli qoluqısa köynək vardı. Gözlərimdəki qara gün eynəyini içəri keçəndə çıxartdım. Sıxılıqdı. Xəstələr əlindən tərpənmək mümkün süzdü. Bir tibb bacısı ilə söhbət edirdi. Baxışlarından od yağan, boylu-buxunlu, ədalı bu tibb bacısı (bəlkə də həkim idi) elə bil cazibədar görkəmi ilə ətrafdakılara yanıq verirdi. Qapıların birini ona tuşlatdı. İrəli keçib darısqal koridorda gələcəyi qapının yanında durdum.

Yaxınlaşıb, axırıncı kimdir, deyəndə mənəm, yavaşca dilləndim. Əsla bu cavab qəddi–qamətimə, çılğın hərəkətlərimə, bir də son dəbdə olan üst–başımaya yaraşmırdı. Başını qaldırıb üzümə baxanda gözlərini bir–iki dəfə qırpdı, udqundu, Sənsə... Xoş gördük, Şəfiqə, əl uzadıb görüşdüm. Altdan yuxarı maddım–maddım üzümə baxan balaca qızcığazın üz-gözündən öpdüm. Necəsiniz, deyib üzünə baxanda gözlərindən axan yaş damcılarını görüb özümü qəhərdən güclə saxladım. Gözləmədəki iki–üç adamlıq oturacağı üstündə oturub xeyli dinməz qaldıq. Aralığa dərin bir sükut çökmüşdü. Növbəsi çatanlardan ikisi qalxıb həkimin yanına keçdi.

- Nə var, nə yox, halın necədir, Şəfiqə?

Başını bir az yuxarı qaldırıb düz gözlərimin içinə baxırdı. Bu baxışlar xeyli davam etdi. Və dərinləndən köks ötürüb, mənim taleyim gətirmədi, - yavaşca pıçıldadı. Uşaq dəhlizdə o tərəf, bu tərəfə dünyanın olaylarından xəbərsiz kimi qaçırdı. Uşağın boğazında ət var, möhkəm incidir, həm də sıxıxdırır. “Görüm həkim nə deyəcək”, - deyib əlinin birini çənəsinə dirəyib başını aşağı saldı. Gözlərini məchul bir nöqtəyə zilləyib durmuşdu. Həkimin yanına girib–çıxması 6-7 dəqiqə çəkmədi.

Uşaq qarşıda, bizsə yan-yana darısqal küçədə irəliləyirdik. Cabbarlı heykəlinin yanındakı oturacaqlara çatana qədər danışmadıq. Arabir yerişini yavaşdır, düz gözlərimin içinə baxır, sonra yenə yolumuza davam edirdik. İsti olduğundan orada çox dayanmağı məsləhət bilmədim. Sarayın qarşısına gəlib ağacların kölgəsi düşən bir skamyada rahatlıq tapdıq. Balaca qız yol boyu mama, marojna istəyirəm deyib ayaqlarını yerə döysə də, anası, sənə olmaz, qızım, xəstələnersən desə də qızı fikrindən daşındıra bilmirdi. Bir rəngli şirin su (limonad) alıb gətirdim. Bir-iki qurtum içdikdən sonra butulkanı anasına verib qarşımızdakı fontanın ətrafında dolanmağa başladı. Lap kənardakı skamyada qoca bir qarı bizi ər-arvad bilib uşaqdan nəsə soruşurdu. Şəfiqə, niyə danışmırsan, - dilləndim. Azacıq sükutdan sonra o udqunaraq sənə verdiyim vədə əməl edə bilmədim. Qarşında günahkaram... hönkürtü ilə səsini içində boğa-boğa ağladı. Başıma olmazın bəlaları gəldi. Tanrının qəzəbinə düşər oldum, bilmirəm, bəlkə də günahlarım çox idi. Amma, nə günahım vardı, Allah yanında da, bəndə yanında da ilk sevgim sən olmuşdun. Ürəyimə sən girmişdin. Məni ilk ovsunlayan sən olmuşdun. Əhd-peyman bağlamışdıq. Mən bir səni görmüşdüm və sən də

olmuşdum. Ölənəcən də ürəyimdə sən olacaqsan. Həyatım məhv oldu. Məni vəhşi xislətli birisi murdarladı. Əzdi, sındırdı, atılmış əskiyə döndərdi.

O, ağlayırdı, hıçqırtısını boğsa da dolu bədəni, sinəsi enib-qalxırdı. Mane olmaq istəmirdim, qoy ağlayıb ürəyini boşaltsın. Yaxınlıqdakı su butkasından bir Sirab alıb gətirdim. Zorla əllərini açıb ovcuna tökdüm, üzünə də vurdu. Əl dəsmalımı çıxarıb verdim. Dəsmalı xeyli qoxulayıb gözlərinin yaşını sildi. Boğazına, boynuna gəzdirdi, yenə dəsmalı burnuna tutub dərindən qoxulamağa başladı. Sirabdan bir-iki qurtum alıb mənə uzatdı ki, sən də iç. Butulkadan, onun dodaqları dəyən yeri dodaqlarıma yaxınlaşdırıb bir-iki qurtum aldım. Bir az özünə gəldi. Təsadüfümü gəlmisən, yoxsa şəhərdə yaşayırsan? Şəfiqənin sualı məni düşüncədən ayırdı. Üzünə baxıb gülümsəmək istədim. Yox Şəfiqə, müdafiə ərəfəsindəyəm. Payızda Akademiyada hüquq üzrə müdafiə etməliyəm. Cari işləri görürəm. Özümsə, mayor rütbəsindəyəm, rəis müavini işləyirəm. Hələ ki, rayonda yaşayıram.

- Xoşbəxtsənmi? - Dinmədim.

- Deyirəm heç olmazsa xoşbəxtsənmi? Niyə ki, ailəm, uşaqlarım. Araya üzücü bir sükut çökdü. Uşaqların böyükdür? “Yox”, - dedim. Çox gec – 30

yaşında evləndim. Sizdə nə var, nə yox, ay Şəfiqə, bir az özündən danışsana?” Əlindən yapışıb ovcumda saxladım. Arxaya söykənəndə azacıq özümə tərəf çəkib elə şərait yaratdım ki, o da skamyaya yayxındı və ətrafda heç kəsin olmadığını görüb sağ tərəfdən başımı boynuna tərəf yaxınlaşdırdım, saçlarını qoxuladım və boynundan öpdüm. Gözüm ətrafda idi. Boşluğu görüb yavaşca dodaqlarımı burnunun aşağısına sürtüb dodaq qarışıq öpdüm. Bir qolumu boynuna dolamışdım. Hissimi cilovlaya bilməyəndə özümə tərəf çəkərək sıxırdım. İlahi, bu nə möcüzədir. Bu insanı görəndə bütün varlığımı unuduram. Vücudum bütünlüklə əsir, özümü ələ ala bilmirəm. Qumral gözləri ilə mərhəmətli və məhəbbət dolu sevincli baxışları məni tamam-kamal yerimdən oynadır. Doğmalarımın ən əzizi sandığım, qiymətli, əvəzsiz tapıntı kimi on illik hicrandan sonra qovuşduğum bu mələk xislətli qadın mənə sağalmaz bir dərd olmuşdu. On ildə qay-saq bağlamış yaralarım qövr edirdi. Vurduğu ağrıların əzablarını çəkmək iqtidarında deyildim. Amma, bu ağrıları ölsəm də son ana qədər çəkdikcə elə bil ləzzət alırdım, ürəyimə məlhəm kimi yayılırdı.

Heç bilmirəm bu nə düşüncələrdi dalıram. Uşaq lap kənarda fəvvarənin yanındakı tay-tuşlarıyla oyna-

mağındaydı.

- Şəfiqə, əzizim, indi sən danış, görüm o nə müsibət idi düşdün? Taleyin necə oldu? Şəhərdəsənmi? Kiminlə yaşayırsan?" - demək istədimsə demədim, ürəyimdə səsləndi bu kiminlə yaşayırsan sözü. Bircə uşağın var? Geyiminin nimdaşlığı, bir də saralıb-solması narahatlığımı artırırdı. Dərk edirdim ki, fəhmim məni aldatmaz, nəşə həyatı çətin keçib, günü–güzərini yaxşı olmayıb. Suallarına cavab verməmiş belini dikəltdi, saçını alnından arxaya doğru ehmallica sığalladı. Dur gedək evə, mərkəzi univermağın sol tərəfində – Ostrovski küçəsində yaşayıram. Fikrimdəki şübhələrin üstünə işıq gəlirdi. Yaxında (6 gündür) gəlmişəm, bir otaqlı mənzilim var, bir azdan görəcəksən. Küçənin kölgə tərəfi ilə heç yana tələsmirmiş kimi söhbət edə-edə gedirdik. Qızcığazın əlindən mən tutmuşdum. Maqazinlərin birində vitrində uşaq donunu görüb, ana-bala onları da məcbur edib içəri keçdik. Qız üçün 25 manatlıq don aldım. Bu məqamlarda cəhd etdim ki, onun üzünə baxmayım. Mümkünsüzdü. “Ömrün uzun olsun, qazancına bərəkət”, - dedi. Nə danışırısan, ay Şəfiqə? Yanaqlarında iki gilə yaş gördüyümdən söhbətimizin mövzusunı başqa səmtə yönəltdim. Asəf Zeynallı adına musiqi məktəbinin

qarşısından keçəndə ikinci mərtəbədən tələbələrin zildən oxuduqları yanıqlı muğam və mahnılar ikimi-zi də yavaş addımlamağa, sözü-sözə calamağa sövq etdi. Bir gənc tələbə isə köksümün altı sarı bülbül deyib, - ün qoparırdı. Mənə baxıb, gülümsündü. Yadındamı, o vaxt sən də bu mahnını zümzümə edərdin. Ən xoşuma gələn mahnıydı. Yadıma düşür, dərindən köksümü ötürdüm. Ostrovski küçəsi musiqi məktəbi yerləşən küçəyə perpendikulyardı. 7-8 addımlıqda-ki qırmızı taxta darvaza onlarınkıymış. Bütün həyatə giriş buradandır. Amma, yuxarı – üçüncü mərtəbədə qardaşım yaşayır. Qədimi evlərdi. Mənimki birinci mərtəbədədir. Qapı əvvəlcə mətbəxə açılır. Oradan evə keçirsən. Bir rusdan almışam. Mən həyatə keçib evə girəcəyəm, 3-5 dəqiqədən sonra gələrsən, qapım açıq olacaq. Qorxum yoxdur. Qardaşım və arvadı işdədirlər. Mətbəx elə də kiçik deyildi. Otaqsız balaca və xudmanıydı. Qızıcığaz yorulduğundan əlüstü yeməyini yeyib yatdı. Əlimdəki stəkanı qurtum-qurtum içir, gözlərimdə dünyanın böyüklüyü qədər geniş olan (mənə belə gəlirdi) otağı seyr edirdi. Səliqə-səhmana söz ola bilməzdi. Cəld ayağa qalxıb mətbəxə keçdi, ardınca baxanda giriş qapısının cəftəsini keçirtdiyini gördüm və mətbəxin işığını da keçirib qapını örtüdü.

“Qonşulardan gələn olar, - qorxuram, şəhərdir, onsuz da qan çıxmayan yerdən...” Mən onun yataq çarpayısında oturmuşdum. Stulu çəkib oturmaq istəyəndə ayağa qalxıb düz qarşısında dayandım, iki əlli boyunu qucaqlayıb dodaqlarını sormağa başladım. Bilmədən burnundan aşağı, dodağının üstündəki xalı elə sordum ki, əlləri ilə başımı geri itələdi. Qucaqlayıb çarpayıda otuzdurdum. Bu dəfə gözlərindən, alından, saçlarından öpürdüm. Evə keçərkən donunu dəyişmişdi, yaxası xeyli açıq çit xalat geyinmişdi. Əlimi yaxasından döşlərinin arasına saldım. İllərin həsrətlişi kimi (əslində eləydi) dipdiri bir-birimizi yeyirdik. Elə bil heç nə görməmişdik. Hər ikimiz tıncıxmışdıq. Yox, yox, lazım deyil, - desə də cəld hərəkətlə xalataının bütün düymələrini açdım. İsti nəfəsi, məni cənnətə tullamışdı. Cənnət deyilən bir məkanı Allah mənə on il əvvəl onunla kinoda olarkən, bir də indi burada qismət eləmişdi. Özümü unudub sustalmış vəziyyətdə key kimi qalmışdıq. Tər-qanın içindəydik. Hiss etdim ki, ipək örtüyü üstümüzdə çəkdi. Ağır, bihuş dəmimdə dodaqlarını qulağıma yaxınlaşdırdı, ölsəm dərdim olmaz, sənə canım qurban, - dedi. Yanğım söndü. Bədənim sustalasa da məni yenə özünə tərəf sıxdı və hər ikimiz yan-yana uzanıqlı halda ölü kimi qaldıq. Çox

gec ayıldığ. Xalatinın düymələrini bağlayıb mətbəxə keçdi, su şırıltısını eşitdim, əl-üzünü silə-silə başını aşağı əyib alnımdan öpdü. Dur, yuyun. Sonra üç litrlik şaftalı kompotu olan bankanı açdı. Ürəyim alışıb yanırdı. Üç stəkan içdim. Özü də iki stəkan içib, yanımda əyləşdi. Uşaqsa səssiz-səmirsiz dünyadan xəbərsiz kimi yatırdı.

- Altıncı gündür bu evdə yaşayıram, qardaşım alıb hazır edəndən sonra rayondan yığışdırıb gətirdi. Həyanım, arxam var da, qorxmaram. Allah səni məndən həmişəlik almayıbmış. Yenə Tanrıya şükürlər olsun. Qurban olum, amma, bu şərtlə ki, ailənə bu işlərin təsiri olmaya. Razi olmaram, ailəni dağıtmağa qoymaram. Bu şəhər nəhirdir. Mənim əllərə düşməməyim üçün, hər halda razı olarsan ki, birgə olaq, məndən üz döndərməzsən. Bütün bunlar yəqin ki, müvəqqəti olmaz. Məncə bütün hərəkətlər ehtiras üçün də deyil. Ay yaradan, sənə min şükür, min şükür deyirəm, tez-tez Allahına şükürlər edirdi. Mən insanam, mən qadınam, mən yaşamalıyam, yaşamağa haqqım var. Sən nə danışırısan, Şəfiqə? Taleh bizi ayırmışdı, bir də qovuşdurdu. Sentyabra qədər qardaşım çalışıb məktəblərin birindən mənə dərs alacaq. Çox gözəl, ən yaxşısı müəllimə işləməkdir. Mən də ki, tez-tez şəhə-

rə gəlib-gedirəm. Hələlik işdən iki aylıq məzuniyyət veriblər. Bu müddətdə çalışaq ki, sənə iş tapaq.

Hava qaralmışdı, bürkü o qədər çox idi ki, elə bil cansızları da tıncıxdırmışdı. Polis yataqxanasında qalırdım. Gec getdim, tez gəldim, heç kəs üçün maraqlı deyildi. Bunları da Şəfiqəyə bildirdim. Çıxaq dənizin kənarına, xudmani vaxtdır, bir az yorğunluğumuz sovuşsun - dedim. Təklifim ürəyindən oldu.

Salxımlı söyüdün altındakı skamyada oturduq. Çoxdanın həsrətiləri, dəli-divanə kimi az qalırdıq bir-birimizin içinə girək. Söyüdün altındakı oturacaq o qədər pünhanı idi ki, nə desən etmək olardı, bir tərəfdən də qaranlıq. Buz kimi iki şüşə limonad almışdım. Arabir qurtum-qurtum içirdik. Başımı sinəsinə söykəyib bihal olmuşdum. Əlimin birindən möhkəm yapışmışdı. Sarı gəlinim necədir, altdan yuxarı baxıb pıçıldadım. Saçlarımı sıgallaya-sıgallaya, necə olmalıdır ki, əlbəttə, yaxşı yox ey, əla!!! Əlanı o qədər ürəkdən, vurğu və yangı ilə dedi ki, elə bil Xəzərin ləpələrinə qovuşub sahilə çırpıldı və ucadan əks-səda verib bütün şəhərə yayıldı. Bəxtəvər-bəxtəvər gü-lümsündü. Bir az da ərklə üstünə yayxındım. Əlinin birindən öpüb sinəmdə saxladım. Əhval-ruhiyyəsi o qədər şən idi ki, hələ də keçmişini soruşmağa dilim

gəlmirdi. Qorxurdum ovqatı pozula. İnsanın insanı yeməsini manyaklar edir. İraq olsun.. Mən də bu əndamlı canı yanmışdı dipdiri yemək istəyirdim. Və hesab edirdim ki, yenə ürəyim soyumaz. Nəsə onun keçmişini məni rahat buraxmırdı, bir bəhanə tapıb əhvalatı dinləmək istəyirdim. Açıq, belə rahat, xoşbəxt anlarından onu ayırmaq istəmirdim. Əhvalı pis olar, gözləyim, bir girəvə düşəndə soruşaram. Səni ötürüm, gedim, artıq gecdir. Bu sözləri Tarqovu deyilən yerdə dedim. Onun evinə səmt gədirdik. Işıq sarımtıl-göyümtül titrəməsi onun sifətini tamam dəyişirdi. Yəqin mənim də sifətim elə olardı. Üzümə elə baxdı, yazığım gəldi. Çox gecdir, heç kəs görməz də. Qonşularımız da iş adamlarıdır, çoxusu yatıb, yaxud bağ evlərindədir. Bizdə qalmazsan? Hə deyib çənəsindən öpdüm. Bütün işıqlar sönmüşdü. Gecə lampası xidmətimizdə idi. Gah çay içir, gah da soyuducudan mineral su gətirib içir, göz-gözə, üz-üzə əllərimizdən bərk-bərk yapışib illərin uzun həsrətlisi kimi söhbət edirdik. Gecə saat 4-ə on dəqiqə qalırdı. Şəfiqə hələ də başına gələn müsibətləri danışır qurtarmamışdı. Danışdıqca da yumub tökürdü. Neçə dəfə gözlərinin yaşını silmişdim. Sən demə onu qaçıranın yekə-yekə uşaqları varmış. O, buna necə «ərlik» edibse, bu da

ona elə «arvadlıq» edib. Günüsü ilə də yola getməyib. Çox əzab-əziyyətdən sonra yedəyində bir oğlan, bir qız qayıdıb ata evinə. Uşaqlar da sütəcər. Əmisi polisdən də uzaqlaşdırılıb. Kənddə müəllimlik edə-
edə atası evində övladlarını böyüdüb.

Bir üzüm gəlin, bir üzüm qız, dərd-sərimi içimdə qovura-qovura yaşamışam. And içmişdim ki, heç kəsə ərə getməyəcəyəm. Bakıda yerbəyer olandan sonra sənin soracağına düşəcəydim. 6-cı günü Tanrı səni mənə yetirdi. Oğlum orta məktəbdə oxuyur. Atam dedi ki, lazım gələrsə sonra gedər yanına. Deyəsən kənddə saxlamaq istəyirlər. Anamsa bildirdi ki, qardaşın da qonşuluqdadır, sənə həyandır, hələlik qal, sonra mal-qaradan satıb evini ikiotaqlı edəcəyik. Hələ ki, vəziyyətimiz yaxşıdır. Qardaşlarım da imkanlıdır. Çətinliyimiz yoxdur. Sadəcə, özümü kimsəsiz, yetim kimi hiss edirdim. Daa...yox. Dünyanın rahatlığı mənə çatmırdı. Bu illər ərzində işə gedəndə, gələndə də sizin rayon səmtə baxmışam. Bir Allah şahiddir ki, yalan danışmıram. Ürəyim pahrə verib yananda, nəfəsim tıncıxanda sizin səmtə baxıb havanı ürəyimə, ciyərimə çəkmişəm, qoxlamışam ki, yangım sönsün. Oxşarını görəndə yerimdə donub qalmışam. Öz-özümə fikirləşirdim ki, yaşaya bilməyəcəyəm, çər gəti-

rib öləcəyəm. Sən demə insan möhkəm məxluq imiş. Qərara gəlmişdim ki, öləsi olsam, ağır vəziyyətimdə ünvan verib qardaşımı dalınca göndərib səni gətizdirəcəyəm. Əhd eləmişdim ki, heç olmasa ölümüm gözlərin qarşısında olsun. Son dəfə səni görüb ölüm. Görürsən, nə oldu? Yatsam ağıma da gəlməzdi ki, şəhərə köçdüyüm 6-cı günü səninlə olacağam. Həm də əbədilik sənin olacağam.

Ezamiyyət vaxtını qurtarıb rayona qayıtdım. Rayon mərkəzində olduğumdan hər gün qonşuluqdakı mərkəzi poçtdan telefonla hal-əhval tuturdu. Üç-dörd dəfə pay-pürüş hazırlayıb avtobusla göndərdim. Telefonla xəbər verirdim, avtobusun qarşısına çıxıb avtovağzalda alırdı. İşlədiyim idarədən nazirliyə götürdüyüm ezamiyyətlər son vaxtlar ayda iki dəfə olurdu. Polkovnik rəisimiz fərqi nə varmırdı, deyingənlərə, ara vuranlara cavab verirdi ki, əlində işi var, müdafiəyə hazırlaşır, gərək çalışıb hamımız ona kömək edək. Bu sözün qarşısında yaltaqlar fikirlərindən vaz keçirdilər. Həm də qorxurdular. Tezliklə hüquq elmləri namizədi olacağam, vəzifəmi böyüdəcəklər.

Sentyabrın axırında qaldığım «Bakı» mehmanxanasından telefon zənginə cavab verən olmadı. Taksiyə oturub onlara gəldim. Qapı bağlı idi. Sözləşmiş-

dik ki, məxfi əlaqələrimiz olan «məktub»umuzu qapı kənarındakı qoşa taxtanın arasında gizlədək. Barmaqlarımı uzadıb çətinlik çəkmədən kağızı götürdüm. Yazırdı ki, anam bərk xəstədir, rayona gedirəm. Bu münvalla iki ay əlaqə saxlaya bilmədik. Anası öləndən üç həftə sonra qayıtdı. Telefonu bir kişi qaldırdı. Heç nə deməyib dəstəyi asdım. Nə vaxt zəng edirdim dəstəyi həmin “səs” qaldırırdı. Kişi səsi məni təngə gətirmişdi. Elə buna görə də evlərinə gedə bilmirdim. Hirsimdən dilimi-dodağımı gəmirirdim. Bir dəfə də telefonun dəstəyini özü götürdü. Uşaqtək sevincli, “hardasan, aya, ulduza dönmüsən”, - dedi. Susduğumu duyub, bərkdən şaqqana çəkib güldü. “Ay dəcəlim, bildim. Ə, yekə kişisən, gör məni kimə qısqa-nırsan? Oğlumdu, dur gəl bizə, sizi tanış edəcəyəm. Başıma xeyir, uşaq səsi ilə kişi səsini qarışıq salırsan, ay pir olmuş?”

Xeyli deyib-gülmüş, çay içə-içə dərdləşmişdik ki, oğlu da gəldi. Mətbəxdən anasını səslədi, ana qonağımız var? Həmin səs idi. Kişi səsi. Yerimdə donub qalmışdım. “Bu gözəllikdə, cavan uşağın nə qoca səsi var!”, - deyə düşündüm. Anası məni tələbə yoldaşı kimi təqdim etdi. Guya bir saat əvvəl Mərkəzi Universitağın arxasında rastlaşmışıq. Ogluna qarşı çox

ciddi idi. Duydum ki, o, elə şərait yaradacaq ki, heç nə hiss olunmasın və mən evin adamı kimi hər vaxt gəlib-gedə bilim. Elə də oldu. Qızı da mənə doğması kimi məhəbbət göstərirdi. O hələ balacaydı.

2008

ZABİTİN HƏRƏYİ

Yanvarın 19-u səhər tezdən telefonun uzun çığırtısına dəstəyi qaldırdım. Yuxudan təzə qalxdığımıza hövlanakdım. (Adətım üzrə axşam çağı bir-iki saat yatıb gecələr işləyirəm). Son 19 gün nəslimizə yaman bəd gəlmişdi... Elə hey səksəkəli olurduq.

Səsi tanıdım, kənddən bibim oğlu, Qalib müəllim idi. Hal-əhval tutub xahiş etdi ki, Zabit xəstədi, Bakıya gələcək, onu ən yaxşı həkimlərə göstər. Dönə-dönə təvəqqe edirdi.. Arxayın ol, nə kömək lazımdır edəcəyəm - dedim. Dərindən ah çəkib qızımın çay istədim. Fikir məni aparmışdı. Zabit 54-55 yaşlarında olardı. Kür çayının 3-4 kilometrliyində olan kəndimizdə böyük bir məhəllədə bizim Nəbililərin evləri yerləşmişdi. Kəndimizin tarixi dörd yüz ildən çox idi. Bunu qəbir daşlarının üzərindəki yazılardan hesablamışdım. Atamın 4 bacısı və əmisi uşaqları bir-biri ilə qonşu idilər. Zabit Nəriman bibimin ortancıl oğluydu və bizimlə çəpər qonşusuydu. Uşaqlığımız, məktəb illərimiz bir keçmişdi. Az yaş fərqimiz vardı.

O illər kənddə yaşayış nə qədər çətinləşsə də, Zabit qururunu, yurdsevərliyini, mənliliyini, məfkurəsi-

ni saxlamışlardan idi. XX əsrin son on ili keçid dövrü adı altında insanlara yaxşı “sığal” çəkdi. İnanmazdım ki, belə bir vaxtda bu cür adamlar ola bilər. Haqqı, ədaləti sevən, qohumcanlı, ədəbli bir insandı. Orta boylu, yaraşıqlı, süzgün gözləri, qapqara iri, lopa bıqları, geniş alnı, enli qara qaşları, şaqraq gülüşləri vardı.

Qəfil zəng məni möhkəm sarsıtmışdı. Gözlənilməyən xəbər bütün vücudumu titrətdi. Gözaltı duydum ki, yoldaşım və uşaqlarım da ciddi narahatçılıq keçirdilər. Səhər saat 9-un yarısı olardı, üzümü tərəş edib qurtarmışdım ki, qapımızın yumruqla möhkəm döyülməsindən bildim ki, onlardı. Bu vaxtı kim olar? Üzümü dəhlizdə, girəcəkdə asılmış güzgüdə tərəş etdiyimdən qapıya vurulan yumruğu başımda hiss etdim. Xəstəni günün ikinci yarısı gözləyirdim. Gözlükdən baxdıqda bibioğlu Zabitin böyük oğlu Sakifi gördüm və tez qapını açıb həyəcanla içəri dəvət etdim. Yox, atam aşağıda məşındadır, - dedi. Tələsik aşağı düşdüm. Kiçik oğlu İsmayıl başını aşağı salıb dərin fikrə dalmışdı. Məşında bir qadın da vardı. Zabitin rəngi avazı, ovurdları çökəlmiş, dolu sifətdən əsər-ələmət qalmamışdı. Anı özümü ələ aldım, heç nəyi bürüzə vermədən əl tutub görüşdüm, üzündən öpdüm. Hamısını evə dəvət etdim. Mənzilimiz ikinci

mərtəbədə olduğu üçün heç əziyyət filan çəkmək də lazım deyildi. “Gecə saat 3-də çıxmışdıq”, - deyər Zabit dilləndi. Üz-gözlərindən yorğunluq yağırdı. Çaylarını içmələrini xahiş etdim. Anı sükut oldu. Gözlər yerə dikilmişdi. Nəsə araya söz qatıb danışmalıydım. Kənddən-kəsəkdən sorğu etdim. Müraciətim də Zabitə idi. Gözlərində elə bil həyatımı, insanlaramı deyim, bir nifrət, narazılıq hiss etdim. Tamam dəyişmişdi. Uzun səfərə çıxması adama oxşayırdı...

“Tələsmə, uşaqlar bir tikə çörək yesinlər durarıq”, - dedim. Fikrimdən onu Respublikanski xəstəxanada işləyən tanış professora yoxlatmaq keçirdi. Mən dillənməmiş o, professor İsa həkimin adını çəkdi. İsa həkim isə Onkologiya xəstəxanasında işləyirdi. Hər iki xəstəxana evimizə yaxındı. Çünki biz məşhur “Şahdağ” şadlıq sarayı, M.Topçubaşov adına klinik xəstəxana ilə üzbəüz beşmərtəbəli “Xruşovski” adlanan, XX əsrin 60-cı illərində tikilib istifadəyə verilən binalarda yaşayırdıq. Dinmədim. Divanda yan-yanə oturmuşduq. Dayıoğlu, rayon həkimləri də şübhəli danışırđılar. Üç gündür ki, heç nə yeyə bilmirəm. Qaytarıram. Deyəsən xəstəliyim xərcəngdir - dedi. Yox, sən nə danışırısan, mədə, yaxud da bağırsağ xəstəliyi olar. Fikrinə elə şey gətirmə, ay bibioğlu. Kimi

istəyirsən, ona da göstərerik. Səni lap 2-3 həkimə də yoxladacağam. Məsləhət olsa xəstəxanada yatarsan. Zabitin danışığında nədənsə bir inciklik hiss edirdim. Ağıllı, qara od saçan gözlərində məlal duyurdum. Üç oğlu, bir qızı vardı. Böyük oğlunun 25, kiçiyinin isə 22 yaşı olardı. Qızı köçmüş, böyük oğlu isə ailəli idi. İsmayıl çox hüznü görünürdü. 22 yaşında olan bu gənc hərbi xidmətdən təzə qayıtmışdı. Heç cürə özünü ələ ala bilmirdi. Onu evdə oğlum Xəzri ilə birgə qoydum. Təsədüfdən də Xəzrinin bu gün imtahanı yox idi. Beşinci kursda oxuyurdu, diplom müdafiəsinə təzəcə buraxılmışdı.

Onkologiya xəstəxanasında çox ləngimədik. Professor İsa İsayev mənimlə söhbət etdi, əvvəlki xəstəlik vərəqələrinə baxdı. Başını asta-asta buladı. Dəstəyi qaldırıb harasa zəng etdi ki, professor Məmmədov, yerlilərimi yanına göndərirəm, sırf sizin sahənizdir, çox xahiş edirəm diqqətlə yoxlayın, həm də ziyalı bir dostumun qohumudur. Yarım saata gələcəklər. Saçları vaxtından tez ağarmış professor İsayev, “xəstəni içəri dəvət edin”, - dedi. Zabit otağa keçib salam verdi. Professor ona bir neçə sual verib cavab aldıqdan sonra gedə bilərsən dedi və əlindəki xəstəlik vərəqəsini mənə uzadıb, dərinə köks ötürdü,

aparın qulluq edin, əməliyyat da etmək olmaz. Zabitə diaqnozu Moskva həkimləri qoymuşdu. 1995-ci ildə də Volovka şəhərində sidik kisəsində əməliyyat aparılmışdı. Sadəcə oktyabr ayından ağrıları başlamışdı. İndi də belə, dördüncü aydır ki, müalicə olunur. İsayevlə görüşüb çölə çıxanda dəhlizdə qoyulan dörd nəfərlik oturacaqda oturan bibioğlu məni görən kimi dik ayağa qalxdı. Gözlərindəki üsyankarlıqda, qəzəbdə, bir yalvarış da gördüm. Ay Allah nə cavab verim bu dilsiz gözlərə? Bu gözlər məndən ümid istəyirdi. Onun nə qədər arzuları yarımçıq qalmışdı. İçimdən bir yanıqlı sızıltı keçdi. Qoluna girdim. Pillekənləri düşə-düşə bildirdim ki, professor bizi tanıdığı bir alim dostunun yanına göndərdi. O, mədə-bağırsaq üzrə tanınmış mütəxəssisdə, - deyir. Gedəyin Onkoloji dispanserə. Lal sükut xəstəxananın həyatından çıxana qədər 4 nəfərə hakimlik etdi. Taksiyə yaxınlaşanda arxa qapını açıb, Zabitə əyləş deyəndə,- dilləndim. Çiskin yanvar yağışı elə bil paytaxtı bu gün məlal içində saxlamışdı. Sürücü də haradan çıxıb, haraya getdiyimizi bildiyinə görə ağzına su alıb durmuşdu. Jiquli maşındakılar uzun illərin küsülüləri kimi dinməz-söyləməz oturmuşdular. Şəhəri yaxşı tanıyırdım. Amma yol da mənə uzun görünürdü. Sadəcə ta-

nış prospektləri, döngələri keçdikcə gördüklərim bir daha kino lenti kimi gözlərim qarşısında canlanırdı. Yağış bərkimişdi. Ürəyimə gəldi ki, sürücü elə bilər hamımız kənddən gəlmişik, özü üçün “iş” tapıb. İstədiyi qədər bizi şəhərdə fırladar. Bu metod əksər taksi sürücülərinə xas olan bir üsuldur. Onsuz da şəhər əhli nə gündədir ki, bəxtəvər olub taksiyə minsin. Kənddən gələnlər də əlacsızlıqdan onlar üçün “yağlı tikə” olurlar. Yox, deyəsən bir tini uzaqdan götürüb. Onun da üstünü vurmadım.

Professor Məmmədov bizi pis qarşılamadı. İsayevə ehtiram-məhəbbətini danışığ və davranışlarından duymaq bir o qədər də çətin deyildi. Xəstəyə baxmadan təqdim etdiyim xəstəlik vərəqəsinə baxdı. Balaca, asiyalılara məxsus qıyıq gözləri lap kiçildi. Bədən cəhətdən də çox cüssəli, boylu-qamətli deyildi. Alışib yanan bic gözləri elə bil azacıq sönlükləşdi. Ani sükutdan sonra, başını qaldırmadan, keçin on yedinci otağa, UZİ-də yoxladın. Xəstəlik vərəqəsində 2 ay öncə UZİ-də yoxlanılıb. Sadəcə bir də yoxlasınlar. Kiçik bir zapiska da verdi. Professor Məmmədovun otağından çıxanda hər üç nəfərin gözü mənə zillənmişdi. 3-cü şəxs mənim əmim qızı, Zabitin isə dayısı qızı Qızıyetər idi. Son güman yerləri buraydı. Özümü

güclə ələ alıb ümidverici izahat verdim. Zabitin gözlərində yalvarışdan çox bir üsyan, haray görürdüm. Səsimi içimə salıb heç nə demirdim. O qara gözlərə indi yazığımı gəldi. Bakıya pənah gətirmişdilər, mənə ümid bağlamışdılar. Dərdinsə çarəsi bir Allaha qalmışdı. Yüzdən beş faiz güman olsaydı, yenə hərəkət edərdim. Heç nəyə gümanım qalmamışdı. On yeddi sayılı otaqdakı bir-birindən gözəl gənc həkim qızlar da insafən çox əmək sərf etdilər. Diqqətlə, döndə-döndə yoxladılar. Həkim qızın verdiyi suallardan hiss etdim ki, peşəsini yaxşı bilir. Təfərrüatı ilə nə olmuşdusa hamısını xəstədən soruşurdu. Nəsə çoxlu qeydlər etdi və bizi təkrarən Məmmədovun yanına göndərirdi. Hər şey aydın idi. Ümid yeri qalmamışdı. Professor mənə bildirdi ki, ən güclü, təsiredici (əlbəttə, az da olsa) dərmanları yazıram nə qədər yaşayar-yaşasın, yazıqdır. Allaha təvəkkül!

Evə çox nigaran qayıtdıq. Zabit yuxarı qalxmamdı. Nə qədər xahiş etdimsə də, bir stəkan çay için, xeyri olmadı. Gəldikləri taksi jiquli ilə də geri qayıtdılar.

Kənddən xəbərlər alırdım. Bir-iki ay yaxşı oldu. Evlərinin yanındakı körpü üstündə qoşa qovağın altında oturur, danışanları sakitcə dinləyər, həmişəki

ciddiliyi ilə, müdrik ağsaqqallar sayacağı danışıklara məntiqi münasibət bildirərmiş. May ayında yataqdan qalxa bilmədi, atam əmimlə hər gün (qonşu idilər axı) gəlib yanında oturarmış. O iyun ayının əvvəli dünyasını dəyişdi. Dəfn olunduğunun 3-cü günü qardaşım Adıgözellə kəndə getdik. Atam danışdı ki, oğul, bu necə adı batmış xəstəlikdirsə, o boyda oğulu qupquru edib, çöpə döndərdi. Kəndimizin həkimi, əmioğlu Füzuli danışdı ki, Zabitin ürəyi çox sağlam imiş, döyüntüsündən qalmaq istəmirdi, sahibini yaşatmaq uğrunda sanki xəstəliklə gecəli-gündüzlü mübarizəyə qalxmışdı. Andıra qalmış xərçəng çağırılmamış qonaq kimi özünə yer eləyib, hər şeyi alt-üst etdi. Bu mübarizədə ürəyin ona gücü çatmadı.

Aradan çox az vaxt keçib. Heç iki ay olmaz. Nəsə Zabitin gözlərindəki imdad istər baxışlar yadımdan çıxmır. Deyirəm, İlahi, özün bilərsən, verən də sənən, alan da. Sadəcə o, yaşamaq istəyirdi. Gözlərindəki üsyan, haray da bəlkə bütün bəşər həkimlərinə idi ki, bu boyda elm, texnika, kompüter əsrində yaşayan, Allaha şərikin çıxıb insan yaratmaq istəyən alimlər bir xəstəlik nədir ki, onun əlində aciz qalıblar.

Nə bilim, bəlkə də bilə-bilə dünyadan köçməyin ağırlığı çox çətinidir. Çox... O gözlər ölən günümə

qədər yaddaşımdan çıxmayacaq!..

Havalar istiləşir, torpaq oyanır, indi kənddə çöl-bayır yaşıllaşır. Elə bil Zabitin dəfn olunduğu bir neçə aydır. Yox, özümə təsəlli verməyə dəyməz. Zabitin bu dünyayla, bizimlə vidalaşmasından düz bir il keçir. Yaşayıb-yaşamadığımızı duymadığımız etibarsız bir il! Həsrət ağır, hicran acı, sənsizliyin yoxmuş əlacı! Qəbrin nurla dolsun, çox-çox uzaq səfərə çıxan istəkli bibi oğlu!

2005

ALLAHIN QƏZƏBİ

Şöbə müdiri həmkarlar təşkilatı sədrinin yanına gətməyimi tapşırdı. Zavoda təyinatla işə gəldiyim on gün olardı. Məni neynir görəsən, fikirləşib tərəddüdümü də gizlətmədim. Təzə işçi kimi bu fikirləri götür-qoy edə-edə bir də gördüm ki, lövhəyə Larisa İvanovna yazılmış qapının astanasındayam. Özümü yığışdırıb qapını astaca döydüm. Otağa girəndə sarışın, qızılı saçlı, dəniz gözləri olan, burun-dodaqları, ağzı, çənəsi sanki gözəllikdən dəm vururmuş kimi elə bil məşhur bir heykəltəraş tərəfindən nadir sənət incisi kimi məxsusi olaraq yaradılmışdı. İdmançı qızlara bənzər düz qaməti, şirməyi sinəsi olan ecazkar bir xanımın qarşısında əmrə müntəzir dayanmışdım. Onun gözəlliyi adamı dəli eləyirdi. Bu gözəlliyin qarşısında ölümə də gedərdim. İşimin gedişi ilə maraqlandı, gənc mütəxəssis kimi problemlərimi soruşdu. Ermənistanlı olduğumu, Neft-kimya İnstitutunu qurtarıb kondisioner zavoduna ixtisasıma uyğun təyinatla işə göndərildiyimi dedim. Hiss etdim ki, gənclərlə maraqlanırlar. Mənə müraciətlə, İlham, sizə ilkin ola-

raq 162 manat əmək haqqı yazılıb, kassaya yaxınlaşıb onu da alarsınız, – dedi. Otaqdan çıxmaq istəyəndə – hə, bir dəqiqə, yataqxanada sizə yer də ayrılıb. Nə probleminiz olarsa mənə də, komsomol təşkilatına da müraciət edə bilərsiniz, - deyib gözlərində güldü.

Sağollaşıb dəhlizə çıxdım. Qadının füsunkar gözəlliyi məni heyran etmişdi. Ağlım başımdan çıxmışdı. Qu quşları kimi ağappaq idi. Tilsimlənmişdim. Buna qıyıb əl vurmağa adamın ürəyi gəlməzdi. Elə bil Allah bu gözəli insanlara baxmaqdan, tamaşa etməkdən, gözlərinin yorğunluğunu çıxarmaqdan ötrü yaratmışdı. Bu on günün içərisində neçə min işçisi olan zavodda birinci dəfəydi ki, belə pəriyə oxşar, milsiz bir gözəl qadınla rastlaşdım.

Sonralar öyrəndim ki, əri də bizimlə birlikdə kondisioner zavodda mühəndis müavini vəzifəsində çalışır. Hündürboy, geniş alınlı, sarı saçlarını geri darayan, yaşıqlı bir rus kişisi idi. Dedilər ki, hər ikisi Rusiyanın ortalarından – Omsk, yoxsa Tomsk tərəfdən gəlirlər. Texniki Universitetin texnologiya fakültəsində bir oxuyublar. Tələbəlik vaxtlarından bir-birini sevirler. Kondisioner zavodunun açılışından burada işləyirlər. Cütlüyün hər ikisi o vaxtlar dəbdə olan bahalı papiroslardan çəkirdi. Əri ixtisasının yaxşı bilicisi kimi tanınırdı.

Demişdilər ki, zavod işçiləri üçün Ayna Sultanova heykəli ətrafında tikilən doqquz mərtəbəli binanın yeddinci mərtəbəsində onlara da iki otaqlı mənzil veriblər.

Bir bazar günü, yazın gözəl çağında tələbə qohumumuzla o səmtdəki bağdan keçərkən Larisanı xaltasından tutub gəzdirdiyi çox yekə bir itlə gördüm. Sevan gölü ətrafı kəndlərdən olsam da, belə bədheybət it görməmişdim. Evlərdə saxlanılan itlərin çox sayda, həm də müxtəlif cinsləri olduğunu eşitmişdim. Hər itin də cinsinə görə özünəməxsus anatomiyası olduğunu da bilirdim. Böyük şəhərlərdə, evlərdə, məhz evlərdə, bağlarda yox, saxlanılan itlərə sahibləri çoxlu sayda adlar seçirlər. Bir də bizim şəhərdə bu itləri və ya başqa heyvanları evlərdə digər millətlərdən olanlar saxlayırlar. Müsəlman şəhəri olduğundan belə işlər bizlərə yaraşmazdı. Axı, bizim şərqli adət-ənənələrimiz var. Onları tapdalaya bilmərik.

Nə isə. Larisanı bu itlə görəndə inanmağım gəlmədi ki, bu gözəllikdə qadın belə iyrənc, yekə bir itin xaltasından tutmağa, onu gəzdirməyə layiq olsun. Larisanın yanında altı, yaxud yeddinci sinifdə oxuyan yaraşqlı bir oğlan da vardı. Bu oğlan elə şux geyinmişdi ki, yüz adamın içində olsa belə seçilirdi. Oğlan işiq verirdi. Ani olaraq duyduğum ki, o öz dünyasında-

dır, nə anasına, nə də itə diqqət yetirmirdi. Heç bizə də fikir vermirdi. İt balaca at balası boydaydı. Qabaq ayaqları yarisına qədər, bütün – döş hissə tərəfi, bir də iki qulaqlarının dibi ağappaq idi. Qəribə itiydi. Beləsini görməmişdim.

Larisa iti sığallaya-sığallaya məndən hal-əhval tuturdu. İti sabunlayıb, şampunla elə yumuşdu ki, heyvan par-par parıldayırdı. Diqqətimi itdən yayındıra bilmirdim.

Bir gözüm itdə, biri də Larisada sağollaşib ayrıldıq.

Yolboyu hisslərim ağılımı üstələdi. Beynimdən qəribə fikirlər keçirdi. Nə isə, eşitdiklərim məni rahat buraxmadı. Lənət şeytana, – deyib bəd fikirlərdən uzaq qaçmaq üçün qohumumla başqa mövzuda söhbətə başladım.

Zavodda Larisanın hörməti günü-gündən çoxalırdı. Bütün tədbirlərdə direktorun sağ tərəfində partiya təşkilat katibi otururdusa, sol tərəfində həmkarlar təşkilatının sədri, gözəllər gözəli Larisa otururdu. 80-ci illər dövlətdə qayda beləydi. Bəlkə də çoxunun ürəyinə gəlirdi ki, zavodun direktoru belə qiyamət gözəli “əldən buraxmazdı”. Allah rızasına içəridəkilərin biri, bizim yerlimiz – ermənistanlı olan nəzarət komi-

təsinin sədri Ramiz Xələfov bir toy məclisində mənə demişdi ki, direktorun Larisa ilə heç bir əlaqəsi yoxdur. Direktor bir neçə dəfə cəhd etsə də Larisa onun “eşqinə” biganə yanaşmış, laqeydcəsinə “idi” demiş, direktoru umsuq etmişdi. Direktor qohumum Ramizlə bir universiteti oxuduqları üçün bütün cık-bıkları biriydi. O deyirmiş ki, məəttəl qalası işdi, bu gözəllikdə qadın niyə bir nəfərlə oturub-durmur. İzlətmişəm, ümumiyyətlə, bu qadının başqası ilə əlaqəsi yoxdur.

Larisanı görəndə elə bil bədənimdən ilğım keçirdi. İçim alışıb yanırdı. Onu tez-tez görmək, bircə dəfə baxmaq üçün müxtəlif bəhanələrlə o səmtə çox gedirdim. Dəniz gözlərinə gözlərimi zilləyib duranda özümü dünyada hiss etmirdim, elə bil onun gözlərində – dəryada batıb qalırdım. Bu gənc yaşımnda Allah məni beləyə salmışdı. Ağır dərdə düşər olmuşdum.

Gəncliyim, gözəlliyim, rus dilini mükəmməl bilməyim Larisanın mənə olan rəğbətini biruzə verirdi. Bunu lal baxışlarından hiss edirdim. Hə, qismət Allahdandı. Bir dəfə zavod işçiləri Kiyev şəhərinə ezam ediləndə nəzarətdə işləyən qohumum gənc mü-təxəssis kimi məni də nümayəndə heyətinin tərkibinə daxil etmişdi. Kiyevdə olduğumuz yeddi gün ərzində istər təcrübə zavodunda, istər gəzintilərdə Larisanın

yanından əl çəkməzdim. Təbii ki, digər səfər yoldaşlarımız bu yaxınlığı, isti münasibəti hiss etməmiş deyildilər. Ürəyimdəki vurğunluq mənə rahatlıq vermir-di. Sadəcə, Larisadan mənim ona isti münasibətlərimə reaksiya olmurdu.

Bir gün axşam Larisanı (yataq otaqlarımız yan-yana idi) restorana dəvət etdim. İmtina etmədi, restoranda xudmani bir-neçə saat vaxt keçirtdik. Malbro siqareti, ən bahalı konyak, rəqslər sanki məni cənnətə salmışdı. Düzü, yaşımda birinci dəfəydi ki, belə bahalı restorana düşmüşdüm. Rəqs vaxtı restoranın işıqları ani söndürüləndə ahəstəcə boynundan, bir də yanaqlarından öpdüm. Konyakın təsiri Larisanın yanaqlarını qıpqırmızı laləyə döndərmişdi.

Gecədən keçmişdi. Otelə taksi ilə gəldik. Səsküy gəlmirdi. Səfər yoldaşlarımızın hamısı yatmışdı. Restorandan aldığım konyakı, mineral suları və malbro siqaretini otağına qoymaq fürsətini əldən vermədim, içəri keçdim. Larisa əməlli-başlı hallanmışdı. Yatağa uzanıb, konyak süz, - dedi.

Ezamiyyətdən qayıtdıqdan sonra, bir həftə idi ki, Larisanı görmürdüm. Bir axşamüstü bilərəkdən Larisanın iş otağına getdim, çox soyuq qarşılandım. Elə bil məni heç tanımırdı. Hal-əhval tutub tez də

otaqdan çıxdım. Bir dəfə də koridorda üz-üzə gəldik. Etinasız, yoxsa laqeydcəsinə dilucu salam verib keçdi. Bu müəmmalı, yoxsa sirli qadından baş açə bilmirdim. Düzü tələbəlikdə imtahan-zaçotdan göz-lərimiz açılmışdı ki, qadınları da görək, tanıyaq. Elə çətin fakültədə oxumuşdum ki, bir sevgili tanış qızım da olmamışdı. Kasıblıq, tələbəlik insanı baş qaldırıb kiməsə baxmağa da qoymur.

Bir səhər işə gələndə xəbər verdilər ki, Larisanın oğlu balkondan yıxılıb, faciəli şəkildə vəfat edib. Yerimdə donub qalmışdım. Ağır faciə idi. Valideynlərin düşdüyü bu halı Tanrı heç düşmənimə də qismət etməsin. Larisanın vəziyyətini gözlərimin önünə gətirdim.

Səhər oğlan yerindən qalxıb əynində bircə tu-man balkona çıxıbmiş. Balkonda arxası evə, məhəccərə söykənib şəhərə tamaşa edirmiş. Qızıışmış it elə bilib ki, bu Larisadır. Arxadan oğlanın üstünə atılır. Oğlan itin arxadan hücumuna tab gətirməyib aşaraq balkondan yerə düşüb. Canı elə oradaca çıxır.

Sən demə.... Larisa....!?

Zavodda pıç-pıç gəzirdi ki, Larisa Allahın qə-zəbinə gəlib.

DİLARƏNİN TALEYİ

O tağın qapısı yavaşca açıldı. İlk iş günüm olduğundan şöbənin işçilərinin heç birisini tanımırdım. Beli xeyli əyilmiş, qırğı gözlü, bahalı, amma nimdəş geyimli, keçmişşi artistə oxşayan bir qadın dilucu salam verib ayaqlarını sürüyə-sürüyə otağa girdi. Və ortadakı tumbuşka – stolun arxasına keçməmiş paltosunu və fransız şlyapasını etinasız, cana doymuş halda, qeyzlə stolun üstünə tulladı. Sonra böyük bir ərazini dolanırmış kimi stolunun arxasına keçib oturdu. Bir anlıq sükutdan sonra üzünü üzbəüz oturmuş şöbə müdiri və katibəyə tutub, necəsiniz, - dedi. Ağrıyırımı kimi boynunu güclə mənim səmtimə əyib, siz də xoş gəlmisiniz, - xeyirli olsun, - deyib, iri, dəbdə olan sumkasını qurdalamağa başladı. Eynəyini axtarırmış. Bir an içində təəccüb məni bürümüşdü. Dünyanın harasındansa, Avropadan gələnə oxşayan qadın məni heyrtləndirmişdi. Evindən “28 may” metro stansiyasına qədər piyada gəldiyini, “Elmlərdən” də işəcən əziyyət çəkdiyini mızıltı ilə, güclə eşidiləcək səslə eşitdirdi. Çox kiçik otaqda səkkiz işçi bir yerdə otururduq. Çox sıxlıqdı. Nəfəs-nəfəsə dəyirdi. Mənim

yerləşməyimin xatirinə stol-tumbuçkaları dünəndən lap yaxın düzdürmüşdülər.

Bir az keçmiş findıqburun, qaynar gözlü, dolu bədənli, dəbə uyğun saçlarını geri darayıb çiynlərinə tökən xanım-xatın biri də hamıya salam verib qoca qadınla mənim aramdakı boş stolun arxasına keçdi. Stollar o qədər kiçik idi ki, bu qızla nəfəs-nəfəsə oturmuşduq. Dodağında xəfifcə qımışan kimi olub, gözləri ilə mənə salam verib, – Allah xeyir versin, - dedi. Onun bu mimikalarını yəqin ki, nə həyatından küskün qadın, nə də dünyanın ağırlığına tab gətirməyib başını xeyli aşağı əyən, könülsüz, yoxsa istəkdən, hər nədənsə həftəlik bir qəzetin üzərinə özünü yıxıbmış kimi göstərən müdir nə eşidir, nə də görürdü. Sən demə, üç-dörd gündür ki, şöbəyə yeni işçinin gələcəyi haqqında söhbətlər gəzirmiş. Və stol-tumbuçkalar sıxışdırılanda danışılan söz-söhbət təsdiqlənib.

Direktor mənim ixtisas şifrəmə və yazdığım əsərlərə uyğun iki şöbədə işləməyimi nəzərdə tutubmuş. Direktoryanı müşavirənin sonunda, elmlər doktorunu kənarda qoya bilmərik, bir ildir açıq ürək əməliyyatına görə işləmir, onu bu şöbələrə məsləhət bilirməm, – demiş, hər iki şöbə müdiri, qızara-qızara etiraz etmiş, yerimiz yoxdur, oturmağa da yer yoxdur, – de-

yiblər. İclasdakı bir akademik onun yaxşı qələmi var, niyə də işləməsin deyərək, direktorun sözünə qüvvət verib, deyib ki, mən də məsləhət bilirəm. Akademikin üç il əvvəl açıq ürək əməliyyatı olduğunu eşitmişdim.

Şöbə müdiri dörd-beş gün salamsız-kələmsiz keçib otururdu. Salam verəndə də üzünü katibəyə tuturdu. Öyrəndim ki, katibə ali təhsillidir, staj xatirinə müvəqqəti olaraq bura göndəriblər. Onunla tez dil tapdım. İstiqanlı, böyük-küçünün yerini bilən qız idi.

Bir gün katibədən qoca elmi işçini – Dilarəni soruşdum. Kimliyi, həyatı ilə maraqlandığımı bildirdim. Otaqda heç kəs yoxuydu. O, dərindən ah çəkib, professor, Dilarənin qəribə taleyi olub, Allah o gündüzərani heç kəsə, heç düşmənimə də qismət eləməsin, amma Tanrı o acı taleyi ona bəxş edibdir. Katibə Xuraman 32-34 yaşlarında (təbii ki, mənim zənnimə görə) olardı. Ailə qurmamışdı. Çox səliqəli, danışqlarında haqqı nahaqqa verməyən, orta boylu, alagöz, cəzbedici üz quruluşu – çatma qaşları, ağıntılı sifəti, ağıllı gözləri, yaraşıqlı çənəsi vardı. Xuramanın emosiyalı danışğından doymaq olmurdu. Dilarə haqqında söhbətə başlamazdan əvvəl mənə bir armudu stəkanda pürəngi çay süzüb söhbətə başladı.

Hə professor, Dilarə qırx ildən çoxdur ki, bu

institutda və bu şöbədə işləyir, özünün danışığından eşitmişəm. O, ağıllı, istiqanlı, qeydə qalan, kübar bir xanımdır. Bəzən zarafatla deyir ki, bu şöbədə neçə kişiləri yola salmışam. Təbii ki, dünyasını dəyişən şöbə müdirlərini və elmi işçiləri nəzərdə tuturdu. Kişi yola salmaqda isə bir kişisi olub, onu da yola salmayıb, özü evdən gedib, qayıtmayıb. Əhvalat belə olub. Dilarənin atası ölkədə tanınmış, həm də yuxarılarda nüfuzu olan, sözü eşidilən istedadlı bir akademik olubdur. Dilarə də çox qəşəng, çılğın, ərköyün bir gözəl olaraq ətrafındakıları yandırır-yaxırmış. Gənclərin çoxu qorxusundan ona yaxın düşə bilmirlərmiş. Bir tərəfdən özünün şıltaqlığı, rədd cavabı verəcəyi, digər tərəfdən atasının zəhmi, nüfuzu. Belə-belə ayları illərə, illəri on illərə qurban verib, gəncliyini xırda qəpik-quruş kimi xərc-ləyib. Ayılında görüb ki, yaşı otuzdan keçib. Bir gün ucqar dağ kəndindən gələn sıx qara saçlı, bakenbardlı, ucaboy, baxışları can alan, yaraşıqlı bir oğlan onu bu şöbədə görür. İş elə gətirir ki, o, üç-dörd gün şöbəyə gəlib-gedəsi olur. Elmi rəhbərinin harada qalırsan sualına, yataqxanada cavabını verir. Oğlan çox yaraşıqlı olsa da, sir-sifətindən, üst-başından kasıblıq yağmış. Dilarənin dediyinə görə, dodaqlarının qanı da qaçıbmış. Bu solğun bənizli, qalın qaşlı, sıx qıvrım saçlının

qəribə – alışıb-yanan gözləri ilk baxışda yeniyetmə gənc qızları dəli-divanə edirmiş. Elmi işlə məşğul olduqlarından bu qızların çoxu gəncliyini bilmədən bəda vermişdi. Vəzir haqqında danışarkən elmi rəhbəri sözarası deyib ki, nadir istedadı olan bu kənd oğlanını itirə bilmərik, şəhərə yük maşınının kuzovunda gəlib. Onun şeirləri gah qəlbə ox kimi batır, gah da ürəyə sığal çəkib üstündən məlhəm tökür. Bu gənc bir çox şeirlərində rəssam kimi görünmədən göstərməyə çalışır, sanki misralar özləri yazılır. Onun elmi də var, istedadı da. Ağ saçlı professorun könlündən keçib ki, universitetdə oxuyan əkiz qızlarının birini bu gəncə verə biləydi. Düşünürdü ki, kasıb, kimsəsiz də olsa, gələcəyi var. Bir də kən uşaqları etibarlı, təmiz olur. Dilarə süzgün, can alan baxışlarıyla Vəziri üçüncü günü tilsimləyib kəməndə salır. O, universiteti bir il əvvəl bitiribmiş. Ehtiyac içində yaşayan 22 yaşlı gənc birdən-birə nə fikirləşirsə, Dilarənin çox imkanlı olduğunu bilib özündən 10 yaş böyük qızın süzgün baxışlarının, ala gözlərinin qarşısında mum kimi əriyir. Yuxudaymış kimi Dilarənin axşam sahil bağına dəvətini tərəddüd etmədən qəbul edir. Dilarəgilin evi təzə “İnturist” mehmanxanasının yaxınlığındaydı. Həmin axşam, sahil görüşündən Vəzirlə Dilarənin xoşbəxt günləri başlayır.

Oğlan qızın “hə”sini aldıqdan sonra kəndlərinə gedib məsələnin nə yerdə olduğunu anasına deyir. Ata-ana çox düşünəndən sonra Bakıya – akademikın evinə elçi düşürlər. Artıq qız evi – atası və anası Vəzirə tanıyırdılar. Uzaq kənddən gəlib-getməyin çətinliyi, bir də qızın yaşının keçməsinə nəzərə alan akademik “hə” cavabını verir. Yüngül məclis edib Dilarənin barmağına nişan üzüyü taxırlar. Aradan iyirmi gün keçmişdi, qız evinə xəbər gəlir ki, polis Vəzirə tutub. Dilarə həmin polis şöbəsinə gedib Vəzirlə görüşüb əhvalatın nə yerdə olduğunu öyrənir. Məlum olur ki, əsgərlik məsələsində dolaşıqlıq var. Ona görə də həbs ediblər. Qız atası ilə məsləhətləşib yollar axtarır və nişanlısını müdafiə üçün tanınmış bir vəkil tutur. Vəzir üç ay türmədə yatdıqdan sonra azadlığa buraxılır.

Toylarından sonra İçəri şəhərdə bir otaqlı mənzil kirayə edib orada yaşayırlar. Övladlarının hər ikisi kirayənişin qaldıqları evdə doğulur. Aradan xeyli vaxt keçmişdi. Qızlar 132 saylı məktəbi oxuyub qurtarırlar. Böyük qız universitetin filologiya fakültəsinə, kiçik Həcər isə tibb institutuna daxil olur. Uşaqlarının bütün ağırlığı ananın üzərinə düşmüşdü. Vəzir qəzetlərin birində işləyə-işləyə mənzil növbəsinə dayanmışdı. Lakin növbə çox gec idi. Akademik qəflətən ürək tutma-

sından vəfat edir. Anası tək olduğundan onu tək qoymaq olmazdı, həm də yaşlı qadıncı, ona qulluq lazım idi. Bir tərəfdən də kirayə evləri bir otaqlı olduğundan akademik dəniz kənarındakı üç otaqla iki otaqlı evlərin birləşməsindən əmələ gələn geniş mənzilə köçür-lər. Qaynatanın sağlığında onun himayəsi ilə Vəzirin ilk kitabı işıq üzü görür, tez-tez mətbuatda yazıları çıxır. Az bir vaxtda ədəbi ictimaiyyət arasında tanınır. O illər nəşr olunmaq çox çətin idi. Tanrı istedadla gözəliyi ona qoşa bəxş etdiyindən bütün işləri yaxşı gətirirdi. Akademik dünyasını dəyişəndən sonra da ailədə yaş fərqi evlilər arasında dilə gətirilmirdi. Vəzirin cüzi qazancına, şöhrətinin yayılmasına baxmayaraq cüt-lüklərin söz-söhbətləri olmur, mehriban dolanırlar.

İllər bir-birini qova-qova elə bil harasa tələsir-di. Artıq evliliklərindən 21 il keçmişdi.

Bir gün Dilarə işdən gəlib nahar etdikdən sonra Vəzirə deyir ki, əzizim, evimizə çoxdandır ki, əl gəzdirmirik, qızlara elçi gələn vaxtları, gəlsənə otaqları yüngülvari təmir etdirək. Dilarə bilirdi ki, ərindən haray olmayacaq. Anasının boxçasına arxayın olub bu addımı atırdı. Vəzir susur, heç nə demir. Ailə bilirdi ki, qəzetlərin birində cüzi maaşa işləyir. Bu pul onun papirosunu, yol pulunu, bir də yazı-pozu adamları olan

tanış-bilişləri ilə pivə, sosiska pulunu ödəmirdi. Evin bütün ağırlığı Dilarənin üzərindəydi. Ona görə də susurdu. Vəzir deyir ki, kirayə qalmağa imkanımız olmayacaq. Dilarə, əzizim, sən tənha yaşayan bibinlə danış, onun üç otaqlı mənzili genişlikdir. Mən də Yasamal-dakı Akademiyanın yataqxanasında, uzaq qohumumun komendant olduğu binada nə isə özümə bir yer edərim. Nə var, uzağı 3-4 aya təmir başa çatır. Dilarə “ağıllısının” sözlərinə inanır və ürəkdən hə deyir. Bibi Dilarənin bir telefon zənginə, ürəyim sənə qurban, ay qardaş balası, özüm də sənə qurban, evim də. Onsuz da bu evi mən rəhmətlik qardaşımın köməyi ilə almışam, – deyir. Zavallı Dilarə qızlarını, bir də yüngül geyimlərini götürüb bibi evinə, Vəzir də yataqxanaya köçür.

Dilarə bibisigildə altı gün idi ki, yaşayırdı. Bir axşam kürəkəni onlara gələrək qaş-qabağını töküüb, mızıldana-mızıldana, məni işdən çıxarıblar, dolana bilmirik, gedirəm Rusiyaya işləməyə, körpə uşaqla Təranəni evdə tək qoya bilmərəm, yığışsınlar sizə, – deyib susur. Bibi sakit oturub kürəkəni dinləyirdi. O, ağzını açıb cavab verməmiş Dilarə, narahat olma bibi, iki-üç gün vaxt verin, ev tapım, biz gedərik, – deyir. Elə də olur. Badamdar deyilən yerdə bir qocanın evini kirayə edib ora yığışırlar. Bu vaxt tale Vəzirin üzünə

gülür, bir ay ərzində həyatında iki xoşbəxt hadisə baş verir. Otuz qəpiklik lotereya ilə məşın udur. Bir də qəzetdə işləyən təcrübəli bir yazıçı, uşaqlarım çoxdur, bir otaqlı mənzildə yaşaya bilmərik – deyib növbəsini Vəzirə verir. Bu əhvalatların birini – lotereyada məşın udmasını Dilarəyə deyir. Jiqulini satın evin təmirinə verirlər. Qalan pulun bir hissəsini də Dilarədən gizli, təzə aldığı bir otaqlı evin təmirinə verir. Yüngülvari təmirdən sonra Vəzir Əhmədli qəsəbəsidəki bir otaqlı mənzilinə yığışıb xudmani yaşayır. Dilarə Xuramana danışmış ki, otaqlarımız hazır olduqdan sonra evimizə yığışdıq. Heç nə demədən Vəzir bir də evə gəlmədi. Əhmədlidəki bir otaqlı mənzildə yaşadı. Uzaqdan-uzağa eşitdim ki, bir qızla evləninib və bir oğlan uşaqları da var. Hər nə qədər olsa da, atalarıdı, qızlarla görüşür, dörd-sərlərinə kömək dururmuş. Böyük qızın cehizinin xərcini də ataları verib. Zavallı qadın Xuramana deyirmiş ki, onun üzünü telekanallarda, bir də qəzet-jurnal səhifələrindəki şəkillərdə görürəm.

Hə, mən indi bildim ki, otağa daxil olan bu qadın niyə vaxtından tez qocalıb bu günə düşübmüş. Sən demə həyat ona son iyirmi ildə zəhər yedizdirirmiş.

BETON QIZ

M invod aeroportuna çatanda axşam düşmüş, hava qaralmışdı. Şər düşən vaxtdı. Səma qorxunc, vahiməli, tünd qara, bir də zolaqlı qırmızımtıl rəngdə idi. Belə darıxdırıcı, üşütməli səmanı heç yanda görməmişdim. Göy üzü qan ağlayırdı. Ani olaraq bu qərrib yerdən qaçmaq, tez uzaqlaşmaq istədim. Bir işıqlı otaq lazımdı ki, ora girib bu qanlı havanı görəmyim. Təkləyim də vücuduma təsirsiz deyildi.

Gözləmə zalında oturanların nə vəziyyətdə olmalarına – bir-birinə söykənib yatan kim, mürgüləyən, pıçıltı ilə danışan kim – əksərin azərbaycanlı olduğunu görüb sevindim, heç kəsi tanımasam da sanki hamıya sevincək salam vermək istəyirdim. Kənardakı oturmaqlarda boş bir yer görüb səyahət çantasını və ötən il Bodrumdan aldığım yaraşıqlı, diqqət çəkən portfelimi yerə qoydum. 70-75 yaşlı bir kişi tək oturmuşdu. Üz-gözüne baxanda adamı dəhşət bürüyürdü. Sir-sifəti yanmış, kələ-kötür odun kösöyünə bənzəyirdi. Amma bədən quruluşuna görə fiziki işlə ömrünü bada verənə oxşayırdı. Salam verib yanındakı boş yerdə oturmağa izn istədim və ismimi deyib əyləşdim.

O da gur, xırıltılı səslə Dəmir, – dedi. Əşyalardan göz olmasını xahiş edib mineralnı su almaq üçün bufetə girdim. İki şüşə su, bir də şirin bulkilər alıb qayıtdım. Şüşələri və bulkiləri aramızdakı boş yerə salfet sərib üstünə yığıb qonşuma da yeməsini təklif etdim.

Tez dil tapdıq. O da Bakıya uçurdu. Qərb şəhərlərindən idi. Təyyarədən birbaşa dəmir yolu vağzalına gedəcəkdı.

Uçuşa saatdan çox vaxt qalırdı. Marağım məni dinc qoymurdu. Dünyanın əzab-əziyyətindən bolluca “pay” almış, qədərincə doymuş bu adamın kimliyi, bəlkə də müəmmalı görünməyi içimi suallarla doldururdu.

Bulkiləri yeyib üstündən də su içəndən sonra elə bil müsahibimin dili açıldı. Ürəyində köz bağlamış, illərlə Allahın və bəndələrinin yanında böyük bir günah işlətdiyini, fəqət bu günə qədər qorxusundan pünhan saxladığını danışmağa başladı; yaşıım yetmiş yeddini ötüb, necə deyərlər, qəbrimin üstü açıqdı, bu yaşımda nədən qorxacağam ki. Bu, çox qəmli bir əhvalatdı, danışım, qulaq as, – dedi.

Təzə evlənmişdim. İyirmi beş yaşıım vardı. Səhərlər Allah verəndən yeyib şəhərin mərkəzindəki Sərdar bağı deyilən yerə toplaşardıq. Bu bağ həm böyük, həm də qədim, hündür ağaclarıyla məşhurdı. Bir

də bu böyük bağın qarşısındakı uzun, geniş küçədə şəhərin mehmanxanası, bir ali məktəbi, orta musiqi məktəbi və b. qədim tikililər yerləşirdi. Gedişli-gəlişli küçə idi. Şəhərin bənnaları bu bağa yığışar, sakinlərdən kimə lazımdırsa bu məkana gəlib ustalarla sövdələşdikdən sonra işlərini görməyə aparardılar. Cavan olmağıma baxmayaraq yaxşı, səliqəli iş görən usta – daş hörgüçüsü kimi tanınırdım. Lovğalıq olmasın, əl qabiliyyətimə söz yox idi.

Bir gün də səhər-səhər bağda oturub, hər kəs öz gördüyündən, bildiyindən danışdı. Gözümüz gəlib-gedənlərdə idi. Müştəri gözləyirdik. Bir az keçmiş yanımızda 60-cı illərin dəbdə olan təzə, yaşıl rəngli, lüks qaz iyirmi bir volqa avtomobili dayandı. O vaxtların ustaları indikilər kimi həyasız, hər yerə başın soxan, sırtıq deyildilər. Çox abırlı, həyalı adamlar idilər. Sahibkar kimi istəsə onu da seçib işləmək üçün aparırdı. Elə hallar olurdu ki, görüləcək işin mahiyyətinin nədən ibarət olduğunu öyrənib, o ustanın əl qabiliyyəti mənimkindən daha yaxşıdır, onu aparın, – deyirdik. Bir də görüləcək işin növü vardı; hasardı, böyük imarət idi, naxışlıdı, sadədi, başqa tikilidi, çay daşındandı, kubik və ya qırmızı kərpicdəndi və s. Bütün bunlara xüsusi önəm verilirdi, hər kəs bacardığı işə gedərdi.

Yaşıl rəngli volqa par-par parıldayırdı. Lüks olmağından sahibinin varlı olmasını asanlıqla sezdirirdi. 30-35 yaşlarında olan çox yaraşığı, boy-buxunu, dəbdə olan yapon qoluyox, zoğalı rəngli sviteri, sarı, zolaqlı finski şalvarı, hündürdaban Malta tufflisi kənardakılara dövrün dəbi üçün hər şeyi deyirdi. Bu oğlan birbaşa üstümüzə yeridi, salam verib, mənə müraciətlə, usta, işiniz varmı, yoxdursa mənimlə gədək, bir günlük kiçik bir hörgümüz var, – dedi. İçində metrə, kiçik daş baltası, mala və şaqul, bir də köhnə paltarım olan meşin torbamı götürüb ürəyimdə sevinçək onun arxasınca maşına tərəf getdim. Sürücüyə salam verib maşının arxa tərəfində oturdum. Ehtiyatla hərəkət edirdim ki, bahalı, bəzəkli maşının xalçalı sidelnisini nimdaş şalvarımla kirlətməyim. Sürücü də o birisi kimi, gənc, yaraşığı, qara eynək taxmış və bahalı geyimdəydi.

Maşın yerindən tərpənib əlli-yüz metr Sərdar bağından uzaqlaşmamış arxa oturacaqa, yanımda oturan oğlan başıma qara torba keçirib gözlərimi bağladı.

– Sənə beş min manat pul verəcəyik. İşin yüngüldür. Amma gördüyünü danışsan gözünü çıxardıb, dilini də kəsib səni yandıracağıq – dedi. Bu sözləri maşını sürən qara eynəkli dedi. Ani olaraq fikir məni

götürmüşdü. Beş min manat da çox böyük pul idi.

Qorxumdan dizlərim əsirdi. Şəhər kiçik olduğundan maşının çox döngələr keçmədiyini duydum. Gözübağlı olsam da maşının tramvay xətti ilə getdiyini hiss etdim. Çünki bir xeyli tramvayla maşın yanaşı irəlilədi. Bildim ki, tramvayın dövrə vurub qayıtdığı yeri keçdik.. Başqa heç nəyi nə görmür, nə də bilmirdim.

Maşın dayandı. Məni maşından düşürüb yekəpər tısmən kişi gözlərimi açdı. Hər tərəf çox da iri olmayan xalçaya bənzər naxışlarla qırmızı kərpicdən hörülmüş bir məhlədə idim. Sakitlik hökm sürürdü. Çox varlı adamların eviydi. Üzüm çardağının altındakı stulların birində oturmağımı amiranə əmr edən saqqalı təzəcə çağlamış, ağzı zərgər mağazininə oxşayan, barmağında brilliant qaşlı, sifarişlə düzəldilmiş yekə bir üzük, boynunda qızıldan qalın tros sep olan, gözlərindən qan yağan zabıtəli bir kişiydi. Qəmli otursa da, kef, eys-ışrət çəkən adama oxşayırdı.

Süfrəyə səhər yeməyi gətirən maşındakı oğlanlardan biri idi. Bal, qaymaq, kürü, (onda qara kürünün kilosu 25-30 manat civarındaydı – B.B.) soyutma yumurtadan tutmuş, yağ-pendirə qədər stola düzmüşdülər. Göy-göl konyakından özlərinə az, mənə də bir çappa stəkan süzüb içməyimi təklif etdilər. Nə olacağını, nə

baş verdiyini bilmirdim. Buradakılar hamısı elə bil yasa oturmuşdular. Həyətdə bir nəfər də olsun zənən xeylağı gözə dəymirdi. Stəkanı götürüb başıma çəkdim. Yeməyə əl vurmadan bir şokolad götürüb zakuska etdim.

Dinməz-söyləməz, yazıq-yazıq oturanların üzünə baxırdım. Ani sükutdan sonra yenə konyak süzdülər, özlərinə kiçik, mənə böyük stəkanda. Oturan kişilər yeməyə yaxşı girişməmişdilər. Üzüm gilələri ilə qurdalanırdılar. Mənsə qorxumdan nə olacağını düşünürdüm. Bu dəfəki təkiddə rumkaları hamı birdən götürdü. Yekə stəkandakı konyakı içmək istəməsəm də qorxumdan başıma çəkdim. Stolun başında oturan qızıla bələnmiş kişi mənə yeməyimi təkid etdi. Boğazımdan keçməsə də, bal şanısından iri bir parçanı götürüb iki dişləməyə yedim. Üstündən xrustal stəkanda süzülmüş soyuq çayı bir nəfəsə içdim. Konyak məni tutmuşdu.

- Hə dur, işə başla, - kişi dilləndi.

Dilim topuq vura-vura – Nə etməliyəm? – deyə yavaşca səsləndim.

- O kubikləri buraya hörəcəksən, palçığını ha-zırla. Qumu, sementi də göstərdi.

Kişi nə cür dedisə, elə də etdim. Həyət barısına söykənəcək dördkünc bir budkaya bənzər, nəşə bir

iş görürdüm. Yarıya qədər hörmüşdüm. Əlini saxla, əmri verildi. Belimi dikəldəndə oğlanlardan biri – zoğalı sviterlinin şüşəbənd evdən mənə səmt 20-21 yaşlı, dünya gözəli olan bir qızı gətirdiyini gördüm. Qız səssiz, için-için ağlayırdı. İnsan olan kəs utandığından bu Allah bəndəsinə – onun misilsiz gözəlliyinə baxmağa cürət etməzdi. Gözucu o biri kişilərə baxdım. Çırtma vursaydın qanları yerə düşməzdi. Başlarını aşağı salıb susurdular.

Oğlan qızı yarıya qədər hördüyüm budkaya oxşar yerə çıxartdı.

Mənə hörgünü davam etdirmək əmri verildi. Əlim əsirdi. Qızillı kişi, tez ol, deyə üstümə çımxırdı.

İmkanım olsaydı özümü öldürərdim. Nə irəli, nə də geri yol yox idi. Qıza baxa-baxa, özüm də göz yaşları tökə-tökə kubikləri üst-üstə düzürdüm.

İlahi, mən sənə neyləmişdim, bu nə işdi, bu nə müsibətdi, mənim başıma gətirdin? Bunlar kimdi ki, belə bir cəlladlıq, qatillik edirlər. Kubikləri üst-üstə yavaş-yavaş qoyurdum. Allahdan bu dünya gözəlinin həyatının nicatına vəh – kömək istəyirdim, vəh – kömək gözləyirdim. Bu yaşımda, bu gözəllikdə pəriyə bənzər qız görməmişdim. Qızın boğazıtəni hörmüşdüm. Nəsə, Allahdan kömək, möcüzə gəlmirdi. Tə-

kidlə, hirsələ, tez ol, qurtar əmlərləri məni tıncıxdırsa, tənqitsə də çıxış yolum yoxuydu. Suvağı vura-vura hörür, betonunu tökürdüm...

Beton hörgünü başa çatdırıb kazyolun üstündən düşdüm. Döşlüyümü çıxarıb yerə tulladım. Heç kəsə məhəl qoymayıb çardağ altında, qıraqdakı stulda oturdum. Anı olaraq özümdən getmiş, ağılim başımdan çıxmışdı.

Bir qabda sərin su verdilər, iç, alətlərini yığışdır, maşına otur, – dedilər. Cibimə də kağıza bükülünəsə qoydular. Yəqin, “haqqım” idi.

Həyətdə, maşına oturan kimi başıma yenə həmin torbanı keçirdilər. Bir az keçmiş gözümlü açıb məni maşına mindiyim yerdə – Sərdar bağında yerə düşürtdülər. Sürücü, əlini dodaqları üstə qoyaraq gözləri ilə görülmə əməliyyatı, (bu əməliyyat yox, ağır, dəhşətli bir qanlı cinayət idi.) məxfi saxlamağımı, susmağımı tapşırırdı. Yarpaq rəngli, bəzənmiş gəlinə bənzər qaz iyirmi bir ceyran sürətilə bir anın içində bağın qarşısında gözdən itdi.

Dərindən ah çəkən zavallı qoca, hə o gündən əlli iki il keçir. O qızın gözlərini indi də unuda bilmirəm. Özümle qəbrə aparacağam, – deyib günahkar kimi mızıldandı.

Qoca hekayəsini danışib qurtarmışdı. Üzünü iki əlləri arasına alıb göz yaşlarını axıdırdı.

Birdən göyün üzündə bir şaqqıltı, gurultu qopdu, aeroportun gözləmə salonunun şüşələri titrəyərək qorxunc, zığıltılı, yoxsa iniltili bir səs çıxartdı. Gur, şıdırğı yağış yağırdı.

Bakıya uçan təyyarəyə minik başlandı, çağırış elanını məlahətli səsiylə ucadan söyləyən qızın səsi oturanların hamısını ayağa qaldırdı.

Minvod-Bakı

2016, avqust

SƏNİ AXTARIRAM

Xəbərin varmı, gülüm?! Neçə günlərdir, neçə aylardır ki, pünhan-pünhan səni axtarıram!

Sənsiz keçən həftələrimdə, günlərimdə, saatlarımda səni axtarıram. Sənsizliyimdə də səni axtarıram, səni!

Bəs hardasan, harda! Səsləyirəm... Xəzərin gümüşü ləpələri səs verir, quşlar səsimə səs verir, amma...

Kollar dibində bitən zavallı, boynu bükük bənövşə də mənim səsimdən ürkək-ürkək ətrafına boylanır. Cavab gəlməyir səndən, əzizim!!

Fikrimdə də, özümdə də səni axtarıram. Ürəyimin çırpıntılarında səni axtarıram, səni!

Güllü-çiçəkli baharda, boranlı-şaxtalı qışda səni axtarıram, səni! Həsrətimin həsrətində, gözəllərin gülüşündə səni axtarıram, səni!

Yoxsan! Nə ağırdır sənin hicranın... Ayrılığın yükü qəlbimi yaman ağrıdır.

Bu mənim gileyli ünüm, səsim deyildir, gözəlim. Bu mənim həyatımın istəyi, ürəyimin hökmüdür.

Sən yoxsan!... Yoxluğun ürəyimdə ağır bir dərd olubdur. Sənin möhnətin, həsrətin...nə yaman ağır imiş.

Kürün gülüşə bənzər çırpıntılarında, sevənlərin bəxtəvər gülüşündə səni axtarıram, təkcə səni!

Yadımdamı, əzizim, göydəki o Dan ulduzu? Səninlə birlikdə olarkən mən həmişə o ulduza baxardım.

Onda dünyanın xoşbəxti idim. Mənim bəxt ulduzum, Dan ulduzum, Tale ulduzum...

Səndən xəbərsiz seçmişdim o ulduzu. Məndən də xəbərsiz söndü o ulduz.

İndi heç yerdə yoxsan... heç axtarmıram da səni, ömrümün mənalı-mənasız keçən günlərində.

Səninlə birlikdə fərəhli, səadətli, sevincli, unudulmaz günlərimdə...

Eh! Ötən günlər... Qayğılı-qayğısız getdilər... səni də özləri ilə götürüb, apardılar

Qaytara bilmirəm keçən günlərimi. Yaşamaq istəyirəm, heç olmazsa, bircə saatlığa, bircə anlığa, rüyada da olsa səninlə keçən günlərimdə!

Qayıdın, ötən günlərim, qayıdın! Özünüzlə onu – mənim bəxt ulduzumu da gətirin...

Günəş yorulub yerdən çəkilir, fəqət mən səni gözləməkdən yorulmuram!!!

Səni axtarıram, təkcə səni. Nə qədər ömrüm var, yetmişində, səksənində də Səni gözləyəcəm, təkcə Səni!!!...

DÜŞÜNCƏLƏR

Bir sifətim olduğu üçün yüz sifətlilərlə bacarmadım.

* * *

Xəyanəti, satqınlığı heç vaxt bağışlaya bilmirəm

* * *

Mən nifrət edə bilmirəm. Çünki nifrət iblislə yanaşı gəzir. Mənsə işığa doğru gedirəm. Xeyirxahlıq alın yazımdır. Sərvətlə çarpayı almaq olar. Lakin xoşbəxt, şirin yuxu almaq olmaz. Məhəbbət Allahın yeganə payıdır, onu pulla almaq olmur. O elə qiymətli xəzinədir ki, heç bir dəyərlə əvəzlənə bilmir. Əlçatmaz olduqda İlahiləşir. Cismani yox, səmavi eşq olur.

* * *

Nankorluq ürəkdə düşmən qəlpəsi kimi qalıb ömrün boyu qan verər.

* * *

Ananın ürəyi ağrıtanda buludlar da nigarançılıqdan sıxlaşıb göz yaşı kimi yerə tökülər.

* * *

Mən Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevi dövlət idarəciliyində və apardığı xarici siyasətdə Akademik siyasətçi sanıram.

* * *

Min bir əzab-əziyyətə, beynimi çürüdərək,
gözlərimin nurunu verərək yazdığım yazıların müqə-
bilində aldığım cüzi əmək haqqı hesabına bəslədiyim
Mələk yox, İlanmış?! Min lənət olsun belə gözəllərə...

* * *

Nadandan nə xəyanət görsən təəccüblənmə,
çünki bunun gec-tezi vardı.

* * *

Nəinki başqaları ilə, hətta oğul-qızınla da məsa-
fə saxlayıb sirrini bəyan etmə.

* * *

Bəzən insan elə qəddarlıq edir ki, Tanrı özü də
ona məəttəl qalır.

* * *

Uduzmaq yıxılmaq deyil, təzədən ayağa qalx-
mamaq deməkdir.

* * *

Hamıya iltifat göstərib gözündə gülən qırmızı-
yanaq gözəllərdən etibar gözləmə.

* * *

Həqiqi sevgini İnsana Allah bəxş etməlidir, bu
bəndəlik deyil.

* * *

Qızılgülün tikanı olsa da sevginin gücündən
onu elə qoxlayırsan ki, dodaqlarının al-qana bulan-
mağını da hiss etmirsən. Bu məqamda yadıma böyük
şairimiz Rəsul Rzanın bir cinaslı bayatısı düşdü:

Dodağımda qan qaldı!
Öpüşündən qan qaldı.
Sən nazik dodaqlısan,
Ya dodağın qanqaldı.

* * *

Sənin ucbatından heç kəsi sevmədim, sevə bil-
mədim. Əzizlərimə olan istəklərim təkcə sənə çevril-
di, sənə tuşlandı, demə əbəsmiş, demə qadınlar eti-
barsızmış, şübhəsiz, bu ittihamlar bütün qadınlara aid
deyil. Demə sənin ürəyində məhəbbət yoxmuş, belə
isə nə idi o baxışlar, o yalvarışlar. Elə isə üzün niyə
belə tez döndü... Ürəyində çoxlarına yer olan iblis.
Dahi Nizami Gəncəvi düz deyirmiş:

Qadın bir deyildir, minlər ilə var.
Lakin öz əhdini tez pozur onlar.
Əhdü vəfa sözü yazıldığı dəm,
Qadınlar adına çəkildi qələm.
Qadın, doğrudan da, səni çox sevər.

Səndən yaxşısını tapana qədər.
Başqa birisinə olunca həmdəm,
Səni görmək belə istəməz bir dəm.
Qadında kişidən çoxdur ehtiras,
Ölsə də dünyada muradsız qalmaz.
Qadın düz oynamaz heç bir oyunu,
Çətindir hiylədən ayırmaq onu.
Qadın əyləncədir, saxtadır, qardaş,
Zahiri sülh olur, batini savaş.

* * *

Elə dövrəyə gəlib çıxmışdı ki, heyvanlar bəzi
insanlardan etibarlı olub.

* * *

Dövrənin zaman anlamı gec-tez hər şeyi niza-
ma salır. Nəticədə hər kəs öz halal haqqını alır.

* * *

Ustadına, rəhbərinə nankorluq edənlərin nəyə
qazandıqlarını görmədim.

* * *

Məndən soruşsaydılar ki, dünyada ən gözəl
kimdir, nədir? Cavab verərdim ki, gənclik, gənclik,
yənə də gənclik!!!

* * *

Xalq yazıçısı Anar ədəbiyyatımızın namus mü-

cəssəməsidir. O bizə Azərbaycanın şöhrəti üçün lazımdır. Anar həm də diplomsuz akademikdir.

* * *

Xalq şairi Fikrət Qoca şeirlərini özü yazmır, bunları ona uca Tanrı yazdırır – diktə edir.

* * *

Xalq yazıçısı Elçin ədəbiyyatın janrlarında elə manevlər etdi ki, yazıçı-dramaturqlar da, tənqidçi-ədəbiyyatçünaslar da susası oldular.

* * *

Sən paxıl adamlarla əhatə olunmusan, bu, istedadlıların qismətidir, inan mənə. Ancaq belələrinə fikir vermə, sən daha çox dostlarınla (əgər varsa...), səni istəyənlərlə əhatə olunmusan. Belə insanların sayı daha çoxdur...

* * *

Heç bir zaman çıxdığın qapını bərk çırpma, geri dönmək məqamı da gələr.

* * *

60 yaşında bu qənaətdə oldum. Sən demə 2 şeyin əldən getmədən dəyərini bilmirsənmiş. Bunlar sağlamlıq və gənclikdir. Yazıb-yaratmaq üçün sağlamlığı və gəncliyi itirməmişəmmiş. Fəqət yaşamaq, yaxşı yaşamaq lazım imiş. Klassik bir filosofun də-

yərli bir deyimini unutmuşam ki, “yazarlar Tanrı cəzasını çəkənlərdir”.

* * *

Etdiyin yaxşılıqları xatırlayıb üzə vurma.

* * *

Ancaq qeyrətsiz adamlar nankor ola bilərlər.

* * *

Fürsət sayıq adamın qılıncıdır, məqamında ona qələbə qazandırır.

* * *

Hiylə ağlın məhsuludur, qüvvə inamın.

* * *

Alçaq nankorların sadıqlıyi də, özləri kimi alçaqdır.

* * *

Zatı qırıqla dostluq etsən də, nə vaxtsa qırıqlığını göstərəcək. Onu ucaltmağa dəyməz.

* * *

Ya Allah deyib tullanma, ağlına güvən atıl ki, sonra heç kimi günahkar saymayasan.

* * *

Yoxsulluq elə bir kiçik qapıdır ki, gec-tez oradan hamı keçə bilər.

* * *

Artıq tamahlı, ədalətsiz, qana susayan hökmdarların Tale qisməti sonda necə də ürəkaçıcı olurmuş.

* * *

Gənclik illərini xəsisliklə, ən qiymətli xəzinə, daş-qaş kimi xərcə ki, sonralar peşman olmayasan.

* * *

2017-ci il on gündür başlayıb. Yer kürəsi qan qoxur. Deyəsən!!! Dünya müharibəsi başlayıbdır.

* * *

Dünyada müsəlmanlar qırılır. Acınacaqlısı odur ki, müsəlmanlar bir-birlərini öldürürlər. Təbii ki, hegemon dövlətlərin açıq və ya gizli fitnə-fəsadları ilə. Düşünülmüş ssenari ilə...

* * *

Elə işlərin şahidi olmuşam ki, gözlərimin görüklərini təfəkkürüm qəbul etməyib.

* * *

Dözmək ədalətsizliyə qarşı etirazın bir formasıdır.

* * *

Qum səhralarından nicat gözləmək dəryalardan çox-çox qorxulu və ümitsizdir.

* * *

1990-cı ildə Azərbaycanda xalq Rus imperiyasına “get”, - dedi. Əvəzində isə...

20 qara Yanvarda insanlar ölümün üzünə cəsarətlə, dik baxdılar. Azadlığımız onların şəhid qanı üzərində boy atıb rüşləndi. İlk cücərənlər öncə qan rəngli qərənfillər oldu ki, gələcək min illərdə onlara ruhunuz şad, qəbriniz nurlu olsun desinlər.

* * *

Ağılsızdan ağıllı söz və hərəkət gözləmə.

* * *

Bir yerdə birlik yoxdursa, orada qayda-qanun da yoxdur.

* * *

Fitri istedadı gizlətmək olmaz, o su kimi daşı dəlib keçir. Və sonra ümmənə çevrilir.

* * *

– Qisas çox təhlükəli hissdir, amma güclüdür.

* * *

– Ac qarına heç vaxt qərar qəbul etmə.

* * *

– Pis, bəd xəbər tez yayılar.

* * *

– Ədalətsizlik İnsan şüurunu dəyişən ən güclü amildir.

SATİRİK HEKAYƏLƏR

EVLƏR YIXAN ŞAHBAZ

Balaca uşaq idim. Həyətin yuxarı başındakı bağçada yaşıdlarım, qonşu bibi oğlanları-əkiz qardaşlar Habil və Qabil ilə o illərin dəbdə olan uşaq oyunu - klas-klas oynayırdıq. Mal-qara naxıra ötürülmüş, evdəki böyükələr işə getmişdi. İstinin qorxusundan ağacların kölgəsində sərinləmək üçün burada oynayırdıq. Günəş hələ tüğyan eləmirdi. Birdən İntizar nənəmin hirsli, uca səsle kimisə danladığını eşitdik. İlki olduğuma görə mənə çox istəyirdi. Nənəm qarabağlı Savalan bəyin sonbeşik qızıydı. Hər xırda işə acıqlanan, qanını qaraldan xanım deyildi. Orta boy-lu,arıq cüssəli, qara qalın qaşları olan qadının ciddi baxışlarından müdriklik yağırdı. Ağlım söz kəsəni onu çox səliqəli geyinən görmüşdüm. Ta mən institutun II kursunda oxuyanadək. Çünki istəkli nənəm həmin ilin (1970) bir payız günü dünyasını dəyişdi. Şabalıdı, ya da qara ipəkdən, üstündə işləmələri olan dəst tuman – kofta geyərdi. Əsa ilə gəzirdi. Bir dəfə söyləmişdi ki, gənc vaxtlarında kəl arabasından tullananda qıççı sınımış, əri Baba kişi dünyalar qədər istədiyi, özündən yaşca çox kiçik olan ömür-gün yoldaşını

Bakıya məşhur həkim Mustafa Topçubaşovun yanına gətirib müalicə etdirmişdisə də nənəm yenə də ömürlük qıçının birini çəkmək məcburiyyətində qalmışdı.

Biz evə çatanda o adəti üzrə həyətdəki böyük şah tut ağacının altındakı özünə məxsus olan kətildə oturmuşdu. Qoz-qara əsasını asta-asta yerə döyərək bizdən iki çəpər kənarda yaşayan Şahbaz adlı cavan gəlini nəyə görə danlayırdı. Qadın başını aşağı salıb xısın-xısın ağlayır, bir kəlmə də olsa xeyirdənşərdən danışmırdı. Nənənin hirsələndiyini görüb ona yaxın gəlmədik. Arxa tərəfdəki iri gövdəli, qocaman ərək ağacına söykənib gizləncə onun danışığına qulaq asırdıq. Nənəmin qeyzli danlağından başa düşdüm ki, Şahbaz bizim bir uzaq qohumun ərini yoldan çıxarıb. Eşq macəraları kənddə ev-ev gəzir. Çox qələtlər eləyiblər. Şahbaz ona ərə getmək istəyir. Qohumun da iki uşağı, gözəl-göyçək, xanım-xatın bir arvadı vardı. Başa düşdüm ki, qohumumuz Narınc o günü bizə gələndə göz yaşı tökə-tökə nənəmə nə deyirmiş? Allah rızasına qohum olduğuna demirəm, Narınc Şahbazdan qat-qat gözəldi. Uşaq da olsam zövqüm, fəhmim vardı. Narıncın sıx şabalıdı saçları, nazik kiçik burnu, çatma qaşları, sarı-qırmızıya çalan yanaqları, ala-qonur, həm də qaynar gözləri adamı heyran edirdi. Düz

qaməti görünüşünə xüsusi gözəllik verirdi. Qalın, uzun kiprikləri alışıb yanan yanaqlarına sanki kölgə salırdı. Şümal gəliniydi. Kənara çıxan azacıq əndamı, dabanlarını yerə döyə-döyə gedəndə yırğalanması, sinəsindən irəli çıxan ovuca sığan yumru döşləri ona baxanların nəzərindən qaçmazdı. Tale elə bil bu gəlini nazlanmağa, baxanların bağrını yarmağa, gözünü doydurmaq üçün xəlv eləmişdi. O vaxtlar bizim kənddə pudra, kraska-zad heç nə yox idi ki, istifadə olunsun. Kimə Allah nə vermişdi o idi. Narıncın boyunda bərq vuran, ortasında Nikolay onluğu olan qızıl qırx düymə də ağ sinəsinə və gözəlliyinə xüsusi rəvnəq verirdi. Göz lazım idi ki tamaşa edə. Şahbaz nə donuna girib onun ərini yoldan çıxartdısa bu iş bütün kənd əhli üçün müəmmalı qaldı. Amma nənəm deyirdi ki, misal var, oynaş ləzzətli olar.

Nənəmin hədə-qorxusu da gözləri alışıb-yanan, şaqraq gülüsləri olan ətli-canlı bu qızışmış qadına təsir eləmədi. Bir neçə gündən sonra Kürün üstündəki bostan yerindən kəndə dönərkən, Şahbaz ərini və üç uşağını qoyub şər qarışan vaxtı bizim qohuma qoşulub gedib. Kənd yeri ydi, arvadların dedi-qodusundan çətin ki, günlər yola gedəydilər. Uşaq da olsam başa düşürdüm, bu nə qədər acı və əzəbli idi. Yeddi ay

keçmişdi ki, Narınc ərindən boşanıb atası evinə köçdü və ondan sonra qara günləri başladı. Hər axşamüstü yazıq nənəm üzünü qibləyə tutub Şahbaza qarğış tökürdü ki, yetimin gününü qara elədin, körpə uşaqları ilə yad evlərin künc-bucağında qoydun. Zavallı nənəm “öylər yıxan Şahbaz” - deyib ölənə qədər ün qoparırdı və hərdən də bu bayatını zümzümə eləyirdi:

Əzizinəm qız qıza,
Oğlan qıza, qız qıza.
Oğlan qızsa tez sönər,
Vay o günə, qız qıza.

Narınc onun ögey bacısının bircə qızıydı. Çox erkən atadan yetim qalmışdı.

Sonralar balaca kəndimizdə hansısa qadın bir sürüşkənlik, bəd iş görəndə deyərtilər ki, evlər yıxan Şahbaza oxşayıb.

Bu əhvalatdan nə az, nə də çox, düz əlli il keçib. Elə bilirəm bu gün 57 yaşın içindəyəmsə, o vaxt mənim yeddi yaşım varmış. İndi bu dünyada nə nənəm var, nə də ki, evlər yıxan Şahbaz.

İş yerimi 2 il olardı dəyişmişdim. İnstitutumuza məşhur kimya alimini təzə rektor təyin etmişdilər. Allah rizasına deyim ki, elə mən yaşda olan bu professor

ilk gündən iş ciddi başladı. Neçə illər baxımsız qalan instituta əvəzedici rektorlar rəhbərlik etdiyindən, müvəqqəti olduqlarına işlərə can yangısıyla diqqət yetirməyib, necə deyərlər, öz haylarında olub, günlərini keçiriblər. Az müddət ərzində institutda xeyli işlər görüldü. Daha çox istedadlı gənclər işə dəvət olunurdu. İl keçməmiş köhnə işçilər yeniləri ilə əvəzləndi.

Mənzilə adlı bir qadın arabir şöbə müdiri olduğum otağa da gələr, intizamla bağlı işçilərin yerində olub- olmadığını yoxlayırdı. Gözləri ilə canlar alan, şirin dilli, qəmzəsindən qan daman 30 yaşlarında olan bu qadına baxmaya bilməzdin. Sözü düzü otağa gələndə qələmi əlimdən yerə qoyar, ona oturmağı təklif edərdim. İlk baxışda adamın hissini oyadan, tezəcə özünə məftun edən Mənzilə təbii ki, bütün kişilərin baxışları altında nəzarətdəydi. O da bunları bilirmiş kimi bir az da nazlanırdı. Beş-altı ay olardı ki, bu xanım daşdığı vəzifəsinə görə bizim şöbəyə də ayaq açmışdı.

Bir gün otaqda elmi rəhbəri olduğum aspirantıma məsləhət verirdim. Elə bu dəm Mənzilə otağa girdi. Aspirant qızı görən kimi udqundu, qıp-qırmızı qızardı və sağollaşib tez otaqdan çıxdı. Onun niyə belə vəziyyətə düşdüyünə məəttəl qaldım. Çevrilib yanımdakı aspirant qıza baxanda gözlərindən yaş axdığını

gördüm. İşçilər də qızdan nə hadisə baş verdiyini soruşdu. Yazıq qız özünə gələndən sonra boğula-boğula söylədi ki, bu Mənzilə mənim anamla Universitetin filologiya fakültəsində oxuyublar. Beş il bir partada oturub, rəfiqə olublar. Bütün Universitetin qızları onların bacılığına qibtə edərək həsəd aparırlarmış. Hər ikisi ailə qurduqdan sonra da dostluqları davam edib. Bir-birinin evinə gedib-gələr, xeyir-şərlərində canı dildən iştirak edirdilər.

- Allah onun üzünü qara eləsin, ay professor - deyib qız əlləri ilə üzünü tutub hönkürtü ilə ağlamağa davam etdi. Üz-gözü yaş içində olan qız başını yuxarı qaldırıb, müəllim, bu öylər yıxan Şahbaz anamı boşatdırıb, qardaşımla məni gözü yaşlı qoyub atama ərə gəldi. Gələn gündən həftə keçməmiş bizi evdən çıxartdırdı. Atamızı əlimizdən alıb bizi qara günə qoydu. Səadətimizi əlimizdən aldılar. Anam saçının birini ağ, birini qara hörüb çox əzab-əziyyətlə bu çətin zamanada, zülmə uşaqlarını böyütdü.

Yazıq qızcıqazı sakitləşdirməyə sözüm qalmamışdı, boğazım qurumuş, nitqim tutulmuşdu, şəkər onsuz da mənə əzab verirdi. Zavallı qızın “öylər yıxan Şahbaz” sözü məni diksindirdi. Ani olaraq əlli il bundan əvvəl həyatımızda böyük tut ağacının altında nənəmin

dediyi sözlər yadıma düşdü... “Öylər yıxan Şahbaz!”

Bu əhvalat mənə yaman yer eləmişdi. Bir neçə gün keçmişdi. Mənziləni dəhlizdə görəndə nə isə elə bil diksinirdim. O isə heç nə olmamış kimi nazlanaraq alışıb-yanan, yağlı gözləri ilə ətrafdakılara yanıq verib gedirdi.

Aspiranturaya payız qəbulunda sənəd verən işçilərimizdən biri imtahanlardan əla qiymətlər alıb əyani aspirant olduğu üçün işdən azad edildi. Rektorumuz mənə əlaçı magistr məzunlarımızın ən layiqəlisinin birini onun yerinə işə dəvət etməyi tapşırırdı. Aytən adında magistrin elmə meylini, oxuyarkən daha çox fəallığını, fərqlənmə diplomu almasını nəzərə alıb evlərinə telefon etdim. Hal-əhvaldan sonra cavabında, “professor, yoldaşım la gələrəm”,- dedi. Sən demə Aytən bir il imiş ki, özü kimi boylu- buxunlu, qaraqaş - qaragöz bir oğlanla ailə həyatı qurub. Xeyli söhbət etdik, ziyalı, məntiqlə düşünüb danışan gənc, polisdə işləyirdi. Aytənin şöbədə işləməsinə hə - dedi

Səhəri qızı kadrlar idarəsinin yanına apardım. O həbəşə oxşar, qorxunc baxışları olan, lal-dinməz təsiri bağışlayan qadın Aytəni müştəri gözü ilə təpədən-dırnağa qanlı-qanlı süzüb qarşısında belə bir şərt qoydu ki, nəbədə hamilə qalasan ha! Abırlı- həyalı

qız gözləmədiyi “tapşırığı” eşidib qıp-qırmızı qızardı, utandığından başını aşağı salıb susdu. Qız otaqdan çıxandan sonra dəllək işlər rəisindən soruşdum ki, bu nə tapşırıqdır? O, cavabında, “maliyyə məsələsidir, professor”, - dedi.

- Çoxu iş yeri tapan kimi hamilə qalır, analığa çıxan kimi hökumətdən verilən imtiyazlardan istifadə edərək, üç illik gedirlər küçüklərini böyütməyə.

Elə bil başıma bir qazan qaynar su tökdülər. Aman Allah! Bu insana bənzəməyən faşistcəsinə nə danışır? Bəyəm bu həyat, bu yaşamaq, bütün sevgilər, insanların bəxtəvərliyi gələcəyimiz olan uşaqları dünyaya gətirmək, xoşbəxt, firavan böyütmək üçün deyil? Bu arvad lap iblis kimi danışır. Hər bir qız-gəlinin illərlə həsrətini çəkdiyi, intizarla gözlədiyi, bundan da qiymətli hansı sərvət ola bilər? Nə isə...

Cümə günü olduğundan Aytənə bildirdim ki, həftənin birinci günü işə çıxsın. Elə də oldu. İşə başlayarkən bütün əməkdaşlar təzə işçini təbrik edib, xeyir-dua verdilər. Hansı sahə ilə məşğul olacağını tapşırıdım.

İşlədiyi beş-altı gün ərzində keçmiş tələbəmiz istiqanlılığı, işgüzarlılığı və zirəkliyi ilə məni heyran etmişdi.

Aradan iki həftə ötmüşdü. Bir axşam tərəfi xa-

nım rəis mənə telefon açıb aşağı düşməyimi xahiş etdi. Otağa girəndə, qara adam, qapqara qaralmışdı. Çırtma vursaydın qanı yerə düşməzdi.

- Nə olub, Xanım! Qanınız niyə qaradır?

- Heç.

- Yenə də. Məni niyə çağırırdırmısınız?

- Ay Boq!...Bilirsiniz, professor, təzə işçiniz uşağa qalıb.

- Başa düşmədim. Burda sevinməkdən başqa nə var ki?...Bu gənc ailə bir ildir ki, həsrətlə bu anı gözləyir. Beş-on gündə siz nə tez xəbər tutdunuz?

- Hə...Bizim Mənzilə neçə gündür ki, onu izləyir. Sizin təzə işçinizin keçmiş tələbə yoldaşı da bizim institutda işləyir. Qız sevincək ona deyib ki, məni təbrik elə, sağ əlim başına, iki gündür uşağa qalmışam. Mənzilə də eləmə tənbəllik, adəti üzrə şirin dilini işə salıb al-dillə onun rəfiqəsindən bu xəbəri alıb....Bizim Mənzilə belə işlərdə çox peşəkardır. Of...! Ne udaçno.

Matım-mutum qurumuşdu. İlahi, bu öylər yıxan Şahbaz nələrə əl atmır? Xanım, indi mən nə etməliyəm?

- Nə etməlisən? Ərizəsini almaq lazımdır. Bilirsiniz, bu xəbər Nazirliyə çatsa nə edərlər?

- Nə edəcəklər, ay bacı? Camaatın uşağı olma-

malıdır ki, nədi-nədi dekretə çıxacağam.

Hirsimdən başımda gizilti hiss etdim.

Aradan yarım saat keçməmişdi ki, Aytənin ərizəsini aldılar ki, sənin boynuna uşaq düşüb, hamilə olacaqsan. Qız mənə heç nə demədən, soruşmadan xudahafızləşib getdi.

Fikir məni götürmüşdü. Otaqda özümə yer tapa bilmirdim. Yenə rəhmətlik İntizar nənəmin “öylər yıxan Şahbaz” sözü yadıma düşdü. İndi-50 ildən sonra da bildim ki, yaman müdrik imiş qoca nənəm. Çox qorxulu məxluq imiş bu “öylər yıxan Şahbazlar”.

Mart 2009

HİYLƏ

Dörd ildən çox idi ki, baş prokuror işləyirdim. 1991-ci il 18 oktyabr müstəqilliyindən sonra bir neçə dəfə xaricdəki düşmənlər və daxildəki maskalanmış hakimiyyətdən narazıların təhriki ilə dövlət çevrilişi etməyə cəhd edilmişdi. Güc nazirliklərinin ayıq-sayıqlığı və prezidentin qətiyyəti, prinsipiallığı, fəhm və zəkası nəticəsində düşmənlər istəklərinə çata bilməmiş, «arzular»ı gözlərində qalmışdı. Bir-birinin ardınca baş verən gözlədiyimiz və qəfildən peyda olan hadisələr işimizi çoxaltmış, gecəli-gündüzlü idarədə işləmək məcburiyyətində qalmışdıq. Respublikada sabitlik yaranıqdan sonra neftin iyinə gələn əcnəbi milyonerlərin sayı günü-gündən çoxalırdı. Şərqli-Qərbli investisiya qoymaq istəyənlərin sayı-hesabı yoxuydu. Bakıda uca mərtəbəli binalar yaz göbələyi kimi az zaman içində ucalırdı. Dünyanın hər yerindən müxtəlif ölçülü, klassik, yaxud müasir üslubda layihələr gətizdirilirdi.

Çoxdandı ki, “oxqay” deyib şəhəri doyunca gəzməmişdim. Həmyerlim və uşaqlıq dostum, Ali məhkəmənin hakimi Seyidliyə zəng edib birlikdə şəhərə çıxmağı təklif etdim.

Oktyabrın günəşli, ürəkaçan bir vaxtı idi. Sö-zün düzü, prezident də iki gün idi ki, Avropa ölkələ-rinin birində rəsmi səfərdəydi. Yəni ki, məni axtaran olmazdı. Çünki, onun iş rejimi çox ağır idi, hətta şənbə və bazar günləri də işləyirdi. Mənim dövlət nişanlı maşınım tanındığı üçün dostumun şəxsi mersedesi ilə şəhəri xeyli dolandıq, söhbətləşib ürəyimizi boşalt-dıq. İnqilab küçəsindəki milyonerlər məhəlləsindən keçib Sahilə tərəf düşdük. Kiçik kəsişmələrin birin-də çox yaraşqlı, Şərq üslubunda tikilib qurtarmaqda olan bir binanın qarşısında Seyidli maşını əylədi.

- Dostum, bu evin layihəsi mənim çox xoşuma gəldi, gəlsənə sahibi ilə görüşək. Sulutəpədə beş sot torpaq almışam. Beləsi olmasa da bir az balacasını iki şəriklə tikdirmək istəyirəm.

Razılaşdım. Fəhlələrin birinə icraçı mühəndisi çağırtdırdı. Yol keçən paqon yoldaşlarımızın biriylə beş-altı dəqiqə söhbət etməmişdik ki, icraçı üstü-başı bir az torpağa batmış halda gəlib çıxdı. Seyidli hal-əhval tutdu, tikintinin gözəl ornamentlə ucaldıldığını bildirdi, sahibini soruşduqda icraçı mühəndis cava-bında Ali məhkəmənin hakimi Seyidlinindir – dedi.

Seyidli üzümə baxsa da rəngi tutuldu, elə bil kişini ildırım vurdu. Şəhadət barmağımı dodaqlarım

üstə qoyub susmağı işarə etdim. Mülki paltarda olduğumuzdan çətin ki, bizi tanısınlar.

Seyidli boğulmuş halda heç nədən xəbəri olmayan mühəndisi maşına otuzdurdu. Əməlli-başlı kefinizə soğan doğranmışdı. Müşkül məsələ ilə rastlaşmışdıq. Dostum yarı qəzəbli maşını yerindən tərpədir Xaqani küçəsi ilə üzü yuxarı sürməyə başladı və məni evə aparacağını dedi.

- Yox, mən də səninlə gedirəm, görüm bu işin axırı nə olur, - dedim.

Maraqlıydı, on altı mərtəbəyə qədər qaldırılmış, şəhərin ən böyük nəhənginin məhz Seyidlinin adı ilə bağlanması kimin hiyləsi ola bilərdi. Deməli, onlarla iş adamına bu nəhəng binanın hakim Seyidliyə məxsus olduğu deyilib və indi bütün şəhər bundan xəbərdardır.

Seyidli maşını Ali məhkəmənin qarşısında saxladı. Otağında oturub mühəndislə söhbət edirdik. Yazıq icraçı mat-məəttəl döyükdə-döyükdə tez-tez gah mənim, gah da dostumun üzünə baxıb udqunurdu. Seyidli səsinin tonunu qaldıraraq amiranə, bir az da əsəbi halda bildirdi ki, böhtan atdığı üçün sənin barəndə həbs-qəti imkan tədbiri gördürəcəyəm. Sahibinə telefon et, tutulduğunu, Seyidlinin qəbul otağında olduğunu ona de. Rəngi ağappaq ağarmış zavallı ic-

raçı əlləri əsə-əsə «Nokia» markalı telefonunu çıxarıb kimə isə zəng edib, əhvalatın nə yerdə olduğunu biz eşidə-eşidə, dili topuq vura-vura danışdı. Danışığın kəsildiyini görən icraçı düyməni basıb könülsüz halda cibinə qoydu. Heç iki dəqiqə keçməmiş Seyidlinin dövlət telefonunun cingiltisi səsi otağı bürüdü. Danışan güc nazirlərindən biri idi...

Bildiyimizə görə, bu balacaboy nazirin birinci hiyləsi deyildi. Bir də ki, belə işlər haqqında hər şeyi bilmək, vaxtında xəbərdar olmaq vəzifə borcumuz idi. Heyrət içində donub qalmışdıq. Pörtüb dodaqları əsən dostumun gicgah damarları bir anda elə qabarma verdi ki, dedim yazıq kişi bu saat insult olacaq. Bütün ömrünü, şüurlu həyatını namusla işləmiş, haqqın-ədalətin qoruyucusu olmuş bu vicdanlı insan gözlənilmədən nə qədər ağır bir zərbə aldı.

Cəld stolun üstündəki qrafindən bir stəkan süzüb dostuma verdim və içməsinə təkidlə ısrar etdim. Heç nə başa düşməyən zavallı icraçı düşdüyü vəziyyəti ayırd edə bilmədiyi üçün yazıq-yazıq bizə baxırdı. Deyəsən bizi tanımışdı.

Seyidli: - Oğlum, sizlik bir iş yoxdur, - gedə bilərsiniz, - dedi.

Respublikada təmizliyi, ədaləti, həm də ziyalı-

lığı ilə çox nüfuz sahibi olan 25 ilin hakimi – uşaqlıq dostum iki əli ilə üzünü örtüb, gözlərimə baxaraq, hə, belə-belə işlər, yoldaş baş prokuror, - dedi.

Prokuror sakitcə, yadıma Şah Abbasla əlaqədar bir rəvayət düşdü, – dedi. Bir gün Şah Abbas vəzirinə deyir ki, vilayəti gəzmək istəyirəm, görüm xalq necə yaşayır? Libaslarını dəyişmiş şah və vəzir bir kənddə möhkəm susayırlar. Qoca qarıdan içməyə su istəyirlər. Qarı cavabında bildirir ki, ay oğul, bu tərəflərdə su tapmaq çox çətindir. Həyətə keçin. Qarı nar ağacından 2-3 dənə yolub, sıxır və bir qabda yolçulara verir. Şah Abbas narın suyunu bir nəfəsə başına çəkir və “oxxay, ürəyim buz kimi oldu”, - deyir. Qarı, ay bala, sən Allah, yavaş de, Şah Abbas eşidər, bu bircə nar ağacına da töycü qoyar. Onsuz da onun əməllərindən cana doymuşuq.

Şah Abbas vəzirə baxıb udqunur, vilayətdə nələr olduğundan xəbərdar olmadığına görə özünü məzəmmətləyir və şəhərə qayıdıb taxta oturduqdan sonra töycülərlə əlaqədar islahatlar barədə fərmanlar verir.

- Hakim, deyəsən, bizim də idarə işlərinə o qədər başımız qarışıb ki, olaylardan xəbərsizik.

1999

NAZİR MÜAVİNİ

Tribunada danışan naziriydi. Zala girəndə yanında yekəpər, qalın qaşlı, enlikürək, qəssab bığlarına oxşar sallaq bığı olan yekəağız bir kişi də vardı. Vəzifəli adam olmağını rəyasətdə oturan üç nəfərin biri olduğundan bilmək olardı. Üçüncüsü, bu müəssisənin rəhbəri – bizim başçımızdı. Fikirli-fikirli, bəlkə də qayğılı çıxış edən nazir gözləri ilə zaldakılara müraciət edərək azacıq da baş hərəkətləri ilə danışdıqlarının sanki təsdiqi üçün baxırdı. Nazir rəyasətdə oturanın təziminə, gözlərini ona zilləməsinə, danışdıqca başını aşağı-yuxarı yelləməsini görsə də məhəl qoymurdu.

Konfransa gec gəldiyimdən lap arxa sırada, tanımadığım birisinin yanındakı boş stulda oturmuşdum. Stul yoldaşımın hansı institutdan dəvət olunduğunu da soruşmadım. Rəyasətdəkinin qeyri-müəyyən hərəkətini görüb barəsində öyrənmək marağı mənə güc gəldi. Azacıq başımı qonşuma tərəf əyib yekəpərin kim olduğunu soruşduqda, ağzımdan söz çıxmamış, nazir müavini, - dedi. Fikrim nazirə yox, oturana cəmlənmişdi. Müavin nazirin üzünə baxa-baxa qəfildən elə bil nəyisə qeyd etmək istədi. Əlini

döş cibinə saldı. Sonra pencəyin bütün ciblərini ax-tardı. Başını uzadıb yanındakı birinci şəxsdən – bizim müəssisənin direktorundan nəsə istədi. Qələmi alan kimi əlini geniş alnına apardı. Qalın bığlarını məm-nun-məmnun tumarladı. Bütün zalda əyləşənlər sözü bir yerə qoyubmuş kimi bu anda hamı ona baxırdı. Baxışlar məruzəçidən yayınmışdı. O nə isə yazmaq istəyəne oxşayırdı. Amma nə bir qeyd kitabçası, nə də bir parça vərəqi vardı. Ora-bura baxıb, guya zalda heç kəs yox imiş kimi yenə baş əyib yanındakına müarci-ət etdi. Nəsə istəməsini onun hərəkətlərindən bilmək olurdu. Zavallı müavin başını ona görə çox əymək zorunda qalırdı ki, orta stulda nazir, o birisində bu müəssisənin birincisi oturmuşdu. Orta stulun sahibi çıxış etdiyindən o, sərbəst boynunu uzadıb istədiyini soruşur və ya istəyə bilirdi. Müavin bütün bədənini balaca vərəqin üstünə yığıb bir şey kəşf edibmiş kimi nəsə cizma-qara eləməyə başladı. Xarici durumundan amiranə bir görkəm aldı. Qaşlarını düyünləyəndə al-nının qırıqları yan-yana düzüldü, gözlərini düşünür-müş kimi məchul bir nöqtəyə zillədi. Ani zala baxdı, vərəqin yarısını cırıb ovcunda əzişdirdi, tullamağa yer tapmayıb yan-yörəsinə boylandı. Nə isə düşünüb, sevincək yer tapıbmış kimi pencəyinin cibinə dürtüş-

dürdü. Guya elə yekə şeydi ki, cibinə məcbur yerləşdirdi. Sonra qarşısındakı yarıcırılmış vərəqə qeydlər etməyə başladı. Yazdığı beş-altı cümləyə iftixar hissi ilə baxdı və əli ilə yekə burnunu oynatmağa başladı. Heç kimə məhəl qoymayan müavin barmağını burnunun içinə soxub qurcaladı və ciddi bir problem həll edən xoş baxt kimi gözündə güldü. Yanımdakı qonşudan müavinin yaşını soruşdum. Təxmini, 64-65 yaşı olar - dedi. Cavabımda, zalım oğlu yaman sulu qalıb, - deyib, diqqətimi rəyasətdə oturandan ayırmadım. Həmsöhbətim mənə müraciətlə, “a müəllim, bu adam çoxdandır ki, nazir müavinini işləyir, nə əcəb tanımırısan? Hansı ixtisasın sahibidir?”

- Yazısı-pozusu, kitabları olmadığından, ümumiyyətlə, pedaqoji ictimaiyyət arasında tanınmaz bir adam olduğuna görə tanımıram, - dedim.

Bu vaxt zalın qapısı açıldı. Nazirin köməkçisiydi. Müavinə yaxınlaşıb ağzını onun yekə qulağına dirəyib gözləri zalda, xoflu adam sayacağı nəşə pıçıldadı və qaçaraq çölə çıxdı. Diqqətim müavindəydi. Ani olaraq rəngi qaraldı. Əl işarəsi ilə nazirə öz sekretləri ilə işarə etdi. Sən demə bu çıxışı yekunlaşdırmaq işarəsiymiş. Bayaqdan müavininə məhəl qoymayan nazir köməkçisinin iclasın qızgın yerində zala girməsini, təbii ki, cid-

di nəşə olubmuş kimi qarşıladı. Üz-gözündə qayğıları çoxaldı. Nigarançılıla nitqinə yekun vurdu. Siz konfransı davam etdirin, getməliyəm, - deyib kağız-kuğuzunu papkasının arasına qoydu. Nazir çox pəjmürdəydi. Elə bil fəvqəladə hadisə baş vermişdi. Zaldakılar təşviş içində olan nazirin düşdüyü vəziyyətə laqeyd qala bilmədilər. Ağır, çox ciddi hadisə olubmuş.

Neft Akademiyasına ermənilərin tapşırığı ilə terrorist girib, qarşısına çıxanı güllələyib, ölənlər və yaralananlar olub.

Demə vəziyyət çox ağır olmuş. Bütün güc nazirləri hadisə yerinə gəlib. Ölənlərin sayı 10 nəfərdən çox olub. Yaralananlar təcili xəstəxanalara yerləşdirilib.

Sonra eşitdik ki, köməkçisi zala girib müavinin qulağına pıçıltı ilə deyib ki, prezident aparatının rəhbəri naziri axtarır. Sən demə, ölkə prezidentinə hadisə ilə əlaqədar məlumat verilib. Prezident də dəqiq məlumat almaq üçün naziri yanına çağırırdı. Məruzəsini yarımçıq kəsməsi, əllərinin əsməsi – bütün bu təlaşlar, hiss-həyəcanlar prezidentin onu axtarması və baş vermiş fəvqəladə hadisə ilə əlaqədarmış.

Cəmi 6-7 saatdan sonra, axşam televiziya ekranlarında diktörlər elan etdi ki, Neft Akademiyasında qırğın olub. Bütün millət gördü ki, dəhlizlər al-qə-

na boyanmışdı. İlk obyektiv məlumatı Türkiyə dövlətinin, sonra isə Rusiyanın televiziya kanalları verdi. Ölkədə neçə gün çaşqınlıq yaşandı.

Sonralar öyrəndim ki, keçmiş müxbir yoldaşım Afətin aspirant qızı da, bizim rayonun Çallı kəndindən bir tələbə də düşmən gülləsinə tuş gəlib. Şaiyələr gəzirdi ki, bu terrorçu azərbaycanlı olub, şərəfsiz, vətən xaini Rusiyada yaşasa da ermənilər tərəfindən manqurtlaşdırılıb.

Nəşriyyatın yeddinci mərtəbəsinin darısqal, yarıqaranlıq, uzun dəhlizində irəlidə gedənin yerisi mənə tanış gəldisə də düşündüm ki, səhv edirəm, zənnim məni aldadır. Çünki, bu qoca yerışıydı. Bu kişinin beli çox əyilmişdi. “Respublika” qəzetinin şöbə müdürünün yarıaçıq qapısından içəri girdim ki, redaktorun harada olduğunu soruşum. Qarşımda gələni görüb mat-məəttəl qaldım. Saqqallı, beli bükülmüş, min ilin qocasına dönmüş keçmiş iş yoldaşım Afətiydi. Zənnim məni aldatmayıbmış. Həmkarımı qucaqlayıb hal-əhval tutdum, bu nə sir-sifətdi düşmüşən, - deyəndə, Afət göz yaşlarını saxlaya bilmədi:

- Viranə qalmış Neft İnstitutunda güllələnənlərdən biri də mənim aspirant qızımdı. Naxçıvandan evimi-əşiyimi, qohum-əqrabamı qoyub bir parça çö-

rək ucbatından bura üz tutmuşdum. Bu yaşımda Allah mənə övlad dağı göstərdi. Düşmənimə də qismət olmasın. İyunun səkkizi qırıxdır, gələrsən, - deyib şobə müdirinin ona verdiyi qəzetləri götürüb otaqdan çıxdı. Tutulub qalmışdım. Ürəyimdə də zavallı müxbir yoldaşıma təskinlik verəsi bir söz tapmayıb, öz-özümə - “taleyin qismətidir, alın yazısından qaçmaq olmaz”, - deyə düşündüm.

Sonrakı gün öyrəndim ki, dostum Afətın “İki sahil” qəzetində işləyən həyat yoldaşı Xuraman da o gündən işə çıxmır. Zavallı qadın bu ağır müsibətə tab gətirə bilməyib, ağır stress keçirib.

Aprelin on ikisi toyu olmuşdu, əlinin xınası getməmişdi. Toy gecəsindən on səkkiz gün keçirdi. Az nişanlı qaldıqlarına, bir də atası Afətın xasiyyətinə görə ömür-gün yoldaşı olacağı bədbəxtlə ... doyunca söhbət eləməmiş, gələcək arzuları haqqında heç nə danışmamışdılar. Bütün bunları Şəfa danışmırdı, nişanlısının gözlərinə baxa-baxa ürəyindən keçirirdi, etibarsız, cavanına, qocasına məhəl qoymayan dünyaya yəqin ki, ürəyində lənətlər oxuyurdu.

Şəfa tələbəklik illərini xatırladı... İlk dəfə rastlaşdığı günü yada saldı. Azacıq başını qaldırıb Xuramana nəsə demək istədi. Anası, “ağrın ürəyimə, ölümün mə-

nim olsun, ay bala, sözünü de”, - deyə göz yaşları içində qızının dodaqlarından, alnından, gözlərindən görməmişcəsinə, uzun həsrətlilər kimi öpdü. Şəfa güclə eşidiləcək bir səslə, “ana, bu gün ayın neçəsidir?”

- Otuzudur, ağrın ürəyimə, Allah var, rəhmi də var, demişəm sağalarsan, səni yanıma alıb öyliya-pirləri bir-bir gəzib qurbanlarını kəsdirəcəm. Anan boyuna qurban ay Şəfa! Bir bax, qardaşını, nişanlını, atanı boynu bükülü qoyma, möhkəm ol, ay bala! Şəfa anasının fəryadlarını elə bil heç eşitmirdi. Həyat, yaşamaq eşqi ilə yanan gözləri getdikcə öləziyir, dodaqlarını tərپətməyə belə gücü çatmırdı. Həmin gün iki saatdan sonra Şəfa keçindi. Həyatdan, gənclikdən, sevgi-məhəbbətdən doymadığı, dadını-ləzzətini görmədiyi, nə qədər ürəyində arzuları qaldığı bir vaxtda – 23 yaşında dünyayla vidalaşdı.

Qonşu həkim Rafiq Babaşov axşam gəzintisinə yuxusuz, yorğun olduğunu söylədi. Bu bəmzə, çoxlu lətifələr danışan dostum və qonşum ürək cərrahından nə hadisə baş verdiyini soruşduqda:

- Hə, professor, güllələnən yerlinizin dayısının vəziyyəti çox pis oldu. Gündüz əlimdən nə gəlmişdisə onu da eləmişdim. Bədbəxtin vəziyyəti gecədən keçmiş yenə də pisləşdi. Xəbərin var, institutda gül-

lələnənlər arasında olan həmyerlinizin anasının dili tutuldu, atası da infarkt oldu. İndi də tələbənin dayısı stress keçirib, ağır vəziyyətə düşüb. Bütün ailə gözlənilməz zərbədən çox pis sarsılıb.

Nazir gedəndən sonra sanki müavinin əli-qolu açıldı. Heç nə olmaybmış kimi gah ucadan, gah da astadan danışır, özünü şit artistlər kimi min bir halda salırdı. Sevincək olmuşdu elə bil. Qımışa-qımışa, uzun qolunu yellədə-yellədə hər şeydən danışdı. Bir-cə təhsildən və elmdən başqa.

36 il idi ki, orta və ali məktəblərdə dərs aparırdım. Sadəcə on beş ildən çox nazir müavini işləyən bu zadı tanımadığıma sevindim. Bazar alverçisinə oxşayırdı. Sonralar hələ ölümlərinin qırxı çıxmamış, terrora məruz qalan on səkkiz günün əli xınalı bir tələbə qızın dillərdə əzbərə çevrilmiş faciəsi ilə nazir müavininin hərəkətləri arasındakı təzad mənə yaman yer eləmişdi. Deyir, qız ölüm ayağında gözlərini nişanlısının üzünə zilləyib bir əli onun, o biri əli ilə qaradaşının əlindən tutub kəlmeyi-şəhadətini gətirdikdən sonra: “Siz, indi heç bir ixtiyar sahibi deyilsiniz, ölürəm, həkimlər məni həyata qaytarmaqda namərd gülələsinin yaralarını sağaltmaqda aciz qaldılar. Əstəğfirullah, bəlkə bütün bunlar alın yazısıdır. Amma bilin

ki, mənim və ölən tələbə yoldaşlarımin qanını Allah yerdə qoymayacaq”, – deyib gözlərini yumanda iki damla göz yaşları solmuş qırmızı yanaqlarından üzü aşağı dodaqlarının üstünə axıb. Afət qızının ölümünü görüb hönkürtü ilə, hıçqıra-hıçqıra: “Bala, Allah heç vaxt nahaq qanı yerdə qoymaz”, - əllərini dizlərinə döyərək ün qoparıb.

20 iyun 2009-cu il

ÖPÜŞ

Balaca dekanı 6 - 7 il olardı ki, tanıyırdım. O vaxt özəl məktəblərin birində yuxarı vəzifədə çalışırdım. Salam verməkdən və almaqdan savayı üzbəüz ünsiyyətimiz olmamışdı. Yazıq görkəmi vardı bu balacanın. Psixologiyadan dərs dediyini bilirdim. Çünki bilməyə də bilməzdim. Universitetdə tədris işinə baxırdım. Boyuna görə də oynaq və diri ydi. Hamıdan qaçmaq istəsə də vəzifəlilərə meyilliliyi ilə seçilirdi. Xaricən təkəbbürlü olmağa çalışırdı. Lovğa duruşu vardı. Mənimlə də yaxınlıq etmək, qılıqlanmaq istəyini duyurdum. Universitet böyük, alimlər də çox, belələri də yox deyildi. İşin sonu səssiz-səmirsiz mənimlə üzbəüz otaqda oturan rektor xanımın yanına girdiyini bir neçə dəfə görmüşdüm. Bir dəfə də nazirliyə göndəriləcək sənədə imza atdırmaq üçün rektorun otağına keçəndə balaca boyu ilə stulda lap büzüşərək nə haqqındasa şirin-şirin danışdı və gözəlindəki bicliyi gizlətmək istəsə də bu mümkünsüzdü. Məni görən kimi bir az əzilib-büzülmüş kimi oldu, başını bir-iki dəfə aşağı-yuxarı edib nəsə xəta etmiş kimi yanaqları allanaraq gülümsündü. Bu gü-

lüşdə biclik açıqcana duyulurdu.

Bir gün kafedra müdiri Rəşidli balaca boy Səthi müəllim haqqında narahatçılığını giley qarışıq bildirdi ki, tələbələr ona anonim məktub yazaraq Səthi müəllimdən şikayətləniblər. Hətta auditoriyada seminar dərslərində mürgülədiyini də deyiblər. Mühazirələrdə isə ya az danışır, ya da mühazirə mətninin heç on faizini də yazdırmır. Yaşından tez saçları və bıığı ağappaq qar kimi ağarmış kafedra müdürinə bildirdim ki, öyrən, gör neçə institutda dərs deyir, ola bilsin, yorulur, yaxud, başqa qeyri-fiziki səhədə işləyir. Dəqiqliyi ilə öyrənəndən sonra məlumat verərsiniz. İki gün keçmişdi ki, bir axşam tərəfi – işin yekunu qapı döyüldü. Ağ bığ kafedra müdiri adəti üzrə səliqə – səhmanla geyinmiş halda, şux qaməti ilə qapının astanasında göründü. Otağım o qədər kiçik idi ki, qapı ilə oturmaq stulun arası iki addım güclə olardı. Səthi müəllim haqqında qədərincə məlumat verdi. Məlum oldu ki, atasının əmisi oğlu Aparatda işləyir. Əsl iş yeri dövlət institutlarının biridir. Digər bir özəl məktəbdə də çalışır, vəssalam. Kafedra müdürinə tapşırıdım ki, fərdi söhbət et, məsələnin nə yerdə olduğunu – tələbələrin narazılığını ona çatdır. Görünür, ailəsi də böyükdür. Çətinliyi var.

Kafedraların təqdim etdiyi buraxılış işlərinin mövzuları müzakirə olunarkən balacaboy yenə ilişdi. - Məzəmmət etdim, aktual, polemika doğuran mövzuların seçilməsini tövsiyə etdim. Qımışdı, gözlərindən güldü, baş üstə, - deyib oturduğu yerdə enib – qalxdı, sanki nəzərlərimdə bir az da balacalaşdı. Sonralar rektorumuz söhbət əsasında soruşdu ki, bu balaca boy psixoloqu necə tanıyırsan? Çiyinlərimi çəkdim. Elə yaxınlığım yoxdur, – dedim. Rektor bildirdi ki, bu balacaboy müəllim təsisçinin yanına tez – tez girib çıxır. Gülümsündüm. İşin nə yerdə olduğu mənə agah idi. Nəsə könlündən keçən bir iş almaq istəyir, – dedim. Əli bizdən üzülen Səthi Aparatdakı qohumunu üzünə sipər edərək indi də təsisçiyə girişmişdi.

Yubiley iclasından təzəcə çıxmışdım. Ovqatım yaxşıydı. Səthi sevincək içəri girdi, buraxılış işinin mövzularında düzəliş etmişəm, - dedi. Bir neçə düzəlişi də mən etdim. Kefi kökəldi. Zarafatca, Səthi müəllim, tanınmış alim, dosentsiniz, yuxarıda da qohumunuz, niyə vəzifə almırsınız? Bic – bic gülümsündü, stulda var-gəl edib, bacararam ?- deyə sual etdi. Əla təşkilatçısan, səndən olmaz. Maşallah, savadın da «yer-göy» qədər. Balaca bir az da şellənib, çox sağ ol, - deyib getdi.

Mayın ətir saçan – ağacların çiçək açdığı bir gün bağda gəzişirdim. Qəfildən əyləc çığırtısı gələn səmtə baxdım. Qapqara, parıldayan bir mercedes dayandı. Gözümü maşından çəkməmiş Səthi müəllimin maşından düşüb mənə tərəf sürətlə gəldiyini gördüm. İndi bildim ki, maşını varmış. İstiqanlılıqla, əzizi kimi mənə öpdü. Sizi axtarırdım, rektorluqda bildirdilər ki, nahar fasiləsinin on – on beş dəqiqəsini bağda gəzir. Xeyirdirmi? Bəli, Allah köməyin olsun, professor, bir saat öncə dekan oldum. Yadıma siz saldıınız, ideyanı siz verdiniz, məsləhətinizə qulaq asdım, yuxarıdakı əmi oğluna deyən kimi həll etdi. Allah haqqı, bir başa Nazirə deyib eyy... Balacaboy qaçaraq mercedesinə minib qeybə çəkilən kimi yox oldu.

İki il olardı iş yerimi dəyişmişdim. Səthi müəllimlə bir universitetdə işləyirdim. O dekan idi, mənso yenə tədris işləri üzrə rektor müavini. Birinci imtahanlar şifahi keçmişdi. Balacaboy müəllim mən görün deyildi. Ədası, iddiası çoxalmışdı. Pıç – pıç gəzirdi ki, Səthi elmlər doktoru olmaq istəyir. Yuxarıdakı qohumu bu işdə onu tələsdirir, əslimizin – nəslimizin adı - sanı var, hər şey, yer də, göy də, elm də bizimdir. Niyə professor olmayasan, – deyib.

Kafedra müdirlərinin birinin stolunun üstündə

Səthinin təzəcə çapdan çıxmış kitabını gördüm. Kitabın adını oxuyanda tutuldum. Yerimdə donub qalmışdım. Kitabın adı düzgün seçilməmişdi, uzun, dolaşq bir sərlövhəydi. Heç nə olmayıbmiş kimi işimə davam etdim.

Uzun dəhlizin sonunda nəzarətçi müəllimlərin biri kiminləsə söhbət edirdi. İmtahan otağının qapısı azacıq aralı olsa da səs – səmir gəlmirdi. O biri nəzarətçi imtahandaydı. Filologiya fakültəsinin IV kurs tələbələri yazılı imtahan verirdi. Söhbət edən nəzarətçi filoloq yaxınlaşdığımı görüb özünü yığışdırdı, elə bu an Səthi müəllim bizə yaxınlaşdı. Bir göz qırpımında çal saç,uzun, əyri burun nəzarətçi müəlliməni marçamarç öpdü. Bilirsiz də, oğlum Qarabaxt içəridə imtahandadır. Gərək ədəbi tənqid tarixi fənnindən də əla olsun ki, əlaçı təqaüdü ala bilsin. Bunun magistraturası, doktoranturası da var axı? Yekəburun heç nə eşitmirmiş kimi elə bil ağzına lal muncuq atmışdılar. Səbəbi aydın idi, mənə görə pis vəziyyətə düşmüşdü. Səthi isə guya mənə köhnə tanış kimi ərk edir, həm də dekandır axı. Aparatdakı qohumu elə bir tədbir olmur ki, rektorumuzdan Səthini soruşmasın. Bunları mənə rektor özü demişdi ki, bu balacaboy nə sırtıq adamdır. O boyda kişi hər tədbirdə onu mənə tapşırır. Özüm də xəcalət çəkirəm.

Sonuncu imtahanlar gedirdi. Hüquq, jurnalistika, tarix və filologiya fakültələrinin nəzarətçiləri dəyişdirilmişdi. Qərarımız belə olmuşdur ki, imtahanları digər ali məktəblərdən, akademiyanın institutlarından çağrılan alimlərə yoxlatdıraq. Səthi müəllimin oğlu Qarabaxtın son imtahanı dünya ədəbiyyatı fənnindən idi. Bu yazını yoxlatmaq üçün akademiyanın Ədəbiyyat İnstitutundan bir mütəxəssis istəmişdik. İnstitutun direktoru, tanınmış akademiklə telefonla danışdım. Çünki o, namizədlik işimin rəhbəri olmuşdu. Etiraz etməmişdi. Xəzangülü göndərərəm, ciddi, köntöy adamdır. Özün də yaxşı tanıyırsan, prinsipiallığına da söz ola bilməz – deyə mənə cavab vermişdi.

Universitetin giriş qapısında dayanan gözətçiyə tapşırırmışdım ki, akademiyaadan Xəzangül adlı bir alim gələcək, yaxşı qarşılayıb yanıma gətirərsiniz. İmtahan nəzarətçisi şifrələnmiş yazı vərəqələrini dekan müavini ilə birgə təhvil verib getdilər. Az keçmişdi ki, gözətçi qonağı otağıma gətirdi. Xəzangül orta boylu, 55 – 60 yaşlarında, girdə sifət, çevirmə dodaq, yekə, yastı, pələ burun, mis rəngli, güləş bir qadındı. Xeyli vaxt olardı ki, görmürdüm. İndi bir balaca bəlkə qocaldığına, yoxsa güzəranı pis keçdiyinə görə çirkinləşmişdi, üzündən cəhənnəmlik tökülürdü. Ayağa

qalxıb xoş əhval-ruhiyyə ilə, yəni keçmiş tanış kimi görüşdüm. Elə bu vaxt, oturmağa macal tapmamışdım ki, qapı açıldı. Səthi hövlanak içəri girdi və Xəzangülün üstünə yeriyib əziz-xələfi, illərlə həsrətində olduğu sevgilisi kimi qucaqlayıb marçamarç öpməyə başladı. Zavallı qadın yerində donub qalmışdı. Nə hadisə baş verdiyini bilmirdi. Öpuşlərsə davam edirdi. Yəqin yazıq arvad neçə il idi ki, belə öpüş görməmişdi. Səthi bir qolu qadının boynunda özünü, Aparatdakı qohumunu, Xəzangülə təqdim edib bic-bic gülüb, hırıldadı: Oğlumun yazısını yoxlayacaqsan, – dedi.

28 yanvar 2006-cı il

YUBİLEY

Rektor xanımla arakəsmə otaqda otururduq. Orta girişdə qəbul otağında isə süzgünbaxışlı, həmişə gülürüz görünən qısa yubkasından ağ şam ağacına bənzəyən, gözdən qaçmayan baldırları olan katibə, kompüter, telefonu, bir də samovarı ilə xanıma qulluq edirdi. Və həm də hər ikimizə nəzarətçiydi. Məmləkət müstəqillik qazandıqdan sonra bapbalaca ölkədə qırxdan çox özəl universitet yaradılmışdı. Bizim təsisçi də bir uşaq bağçasını ləğv etdirib tibbi üzrə, daha bir maşınqayırma zavoduna məxsus beşmərtəbəli binanın üçüncü mərtəbəsini kirayə edərək digər fakültələr üçün tədris korpusu etmişdir. Rektorluq isə doqquz mərtəbəli yaşayış binasının zirzəmisində yerləşirdi. Təsisçi hansısa xəstəxanaların birinin zavoxu – yəni təsərrüfat müdiri işləmişdi. Universitetin rəhbər kadrlarının çoxu da oradan gələn qadınlardı. Bildiyimizə görə şefin ali təhsili olmayıb. Amma kabinetinin qapısı üstündə bəzəkli, qızılı rəngli çərçivədə professor sözü yazılmışdı. Bütün bunları sonralar bildim ki, professorluq dəbdədir və bu böyüklükdə adı almaq da çətin deyil. Nədən ki, universitetin Elmi

Şurasının qərarı ilə sahibə belə elmi rütbə asanlıqla verilir, vəssalam. Digər özəl universitet təsisçiləri də belə edirlər. Özəl ali məktəblərdə professor olmaq 90-cı illərdən çox dəbdəydi. Əsildə-nəsildə, yəni sülaləsində kim varsa, hamısını belə qərarla dosent edib, ayrı-ayrı dekanlıqlarda, rektorluqda işlədirdilər. Məsuliyyətli və çox çətin, tədrislə bağlı yerlərdə də həqiqi alimlərə iş verirdilər ki, aidi təşkilatlara və Təhsil Nazirliyinə onlar cavab versinlər. Mən də, rektor xanım da otuz ilə güc-bəla ilə yazıb-pozan, gecə-gündüz oxuyan «biçəvər» yox, hökumət dosentlərindən idik. Hə, fikrimdən yayınmayım, yuxarıda dedim ki, katibə bizə nəzarətçi idi. Yanımıza kim gəldi, kim getdi, hansı dekan, yaxud kafedra müdiri ilə daha çox söhbətləşdik, bütün bunları operativ olaraq şefinə ötürürdü. Bədbəxt təsisçi hər şeydən – göydə uçan quşdan da xoflanırdı. «Yaxşı» bir adəti də vardı, iş qəbul etdiyi adamı ən çoxu iki-üç ildən artıq işlətməzdi. «Mən böyük siyasi gedişlər edirəm. Çox qalan su iylənir – deyirdi» və bu minvalla qorxu xofu içində illəri bir-bir yola salırdı.

Rektor xanım uca boylu, dolu bədənli, çox qəribə üz quruluşu olan, deyib-gülən, zarafatcıl bir qadın idi. Burnu və göy gözləri hansısa bir yırtıcı quşu

xatırladırdı. Sözün düzü, gözləri və burnu çox qəribəydi. İnsafən, urəyindəkiləri deyə bilmərəm, pis qadın deyildi. Heç bir problemimiz olmazdı.

Bir gün səhər işə gəlib stulda yerimi yenidən rahatlamışdım ki, keçib hal-əhval tutdu, sonra üzümə baxıb bic-bic gülümsündü, gözləri od saçdı, qorxmuş kimi pıçıltıyla, bu gün şefin ad günüdür, - deyib fikrimi soruşdu. Nə deyə bilərdim?! Qərara gəldik ki, ikimiz bir bahalı gül dəstəsi, qalstuk və köynək ala. Elə də etdik. Çünki imkanımız buna çatırdı.

Yubiley növbənöv şirniyyatlarla dolu olan çay süfrəsi arxasında keçdi. Əvvəldən axıra məclis video ilə də çəkildi. “Möhtəşəm” çıxışlar bir-birini əvəz edirdi. Ayrı-ayrı dekanlıqlardan gələn işçilər şefi təbrik edib bir pürrengi çay içib ağızlarını şirin edərək gedirdilər. Sağlığını görüm, qəlbləri rıqqətə gətirən yaxşı bir təbrik çıxışı da mən yaptım. Amma hiss etdim ki, rektor xanımın mənim hədiyyəm dekanlarından çox ucuz oldu. Sözün düzü, gücümüz çatan o idi. Mən çox çətin yaşayırdım.

Yubileydən bir neçə gün keçmişdi. Üç ildən çox əzab-əziyyətlə yazdığım elmi əsərim nəşr olunmuşdu. İlk olaraq əla bir avtoqraf yazıb qaçdım şefimin kabinetinə, uşaq sevinci ilə kitabımı ona təqdim

etdim. Heç bir söz demədi, dodaqucu təbrik etdi, kitabı etinazsızcasına stolunun üstündə qalaq-qalaq yığılmış kitabların üstünə qoydu. Nəsə, dalağım bu işdən sancmadı. İki ay sonra əlli illik yubileyimlə əlaqədar «Ədəbiyyat» qəzeti Yazıçılar Birliyinin şəkliylə birlikdə təbrikini, akademiyanın tanınmış bir professorunun elmi yaradıcılığım ilə əlaqədar böyük bir yazısı da həmin səhifədə verilmişdi. Rektor xanım da eləmə tənbellik, qəzeti apar qoy təsisçinin qarşısına ki, baxın, hökumət müavinimizi təbrik edib, gərək biz də heç olmasa, universitetin rəhbərliyi adından bir gül dəstəsi ilə onu təbrik edək. Şef dinmir, susur. Aradan on gün keçərdi ki, nəsə işçilər arasında bir nigarançılıq sezdim. Günün birinci yarısı nazirlikdə olduğumdan heç nədən xəbərim olmamışdı. Sən demə şefimiz rektor xanıma get deyib. Otağa girəndə rektorun gözləri qızarmışdı. Nəsə bir söz demək, təsəlli vermək iqtidarında deyildim. Şefin qərarı Həzrət Əlinin qılıncından kəsərliydə. Zavallı qadın stəkan-nəlbəkisini, qənd qabını, 3-4 kitabını, bir də yay günləri otaqda geydiyi başmaqlarını bir balaca kuloka yığıb mənimlə xudahafızlaşib getdi. Qınamalı deyildi, yazıq qadını. Çətin bir dövrdə xeyli maaş alırdı. Dövlət universitetlərindən 4 dəfə çox. İndi işsizliyin tüğyan etdiyi

bir vaxtda nə edəcək? Axşamüstü rektorun otağına yekəpər qara bir arvadın girdiyini gördüm. Katibə qız əzilə – büzülə, qımışa-qımışa, göz-qaşı ilə bildirdi ki, təzə rektorumuzdur. İş vaxtının sonunda beş-altı işçini rektorun otağına yığdılar. Şef üç dəqiqədən çox olmayan nitqlə izhar etdi ki, təzə rektorumuzdur, yekə – professordur. Sonralar bildim ki, şefimiz yekə professor deyəndə həqiqi alimlik dərəcəsi olanları deyirmiş. Sözün düzü, nə qədər fikirləşirdim ki, qartal baxışlı rektor xanımın günahı nə idi ki, şef ona get dedi? Bu minvalla təzə xanımla da beş-altı ay işlədim. Bir gün şefin dosent edilmiş müavin oğlu mənə müraciət ilə dedi ki, dövlət qəzetində imzanla böyük bir məqalə gedib və qəzeti də qoydu qarşıma. Yaxşı iş görməmişən, gərək atamın da adını yazaydın. Axı o, universitetdə hamıdan böyükdür. Məəttəl qalmışdım. «Dosent» müavinə izah etdim ki, bu elmi-tənqidi məqalədir. Bir xalq şairinin yeni çapdan çıxmış lirik şeirlər kitabı barədədir. Təsisçimizə aid olan yazı deyil. Şefin oğlu gözlərini döyə-döyə üzümə qanlı-qanlı baxdı, heç nə deməyib mızıldana-mızıldana otaqdan çıxdı. Atasının yubileyinə aldığımız hədiyyədən üzü bəri nə isə olacağını sezmişdim və anlamışdım ki, sabiq rektor xanım da yubileyin qurbanı olmuşdu. Bir

gün yekəpər rektor məni yanına çağırdı, pis olurmuş kimi gözlərini gözümə zilləyib bir an baxanda, dilləndim ki, mənə də get dedi? Arvad dinməz – söyləməz bir balaca başını tərpedib «hə»ni işarə etdi. Bu getsinə özümü psixoloji cəhətdən çoxdan – yubileydən sonra hazırlamışdım. Gözləyirdim. Səbəb isə aydın idi. Təzə kitabım bir, qəzetdə 50 yaşım ilə əlaqədar verilən təbrik iki, dövlət qəzetində gedən böyük məqaləm üç, dördüncüsü də şefin yubileyinə ucuz hədiyyə almağımız. Atalar üçdə deyib, hələ şef səbirli iş gördü – mənə dördüncü «günahım»dan sonra get dedizdir. Şefimizin get sözündən yaman xoşu gəlirdi. Bax beləcə mən də yubileyin «qurbanı» oldum. Amma bilmədim ki, şefin yubileyinin, yoxsa öz yubileyimin.

Oktyabr 2006

DEPUTAT XƏSTƏSİ

İl yarımından çoxuydu ki, bir uzaq qohumumuzdan xəbərsizdik. Xəbərsizdik deyəndə, qohum sözünün yerini bilən deyildi. Ağına gələni yox, ağzına gələni danışardı. Axır sözün əvvəldə deyən 30 yaşlı Fərəməzi qohum-əqrəba, tanış-biliş də düzgün adam kimi tanımırdı. Hər kəs, babalı boynuna, tanıyan-tanımayanlar da, mənim kimi ona belə baxırdı. Gediş gələşimizin səngiməsi də Fərəməzin dilinə yiyəlik edə bilməməsi, hərəkətlərinə həd qoymaması, ağzının ci-lovunu yığa bilməməsiydi. İl yarımında iki dəfə bizə zəng eləmişdi, hər dəfə də bəd xəbər söyləmişdi.

Bu uzaq qohum arvadlar demişkən, zıppılıt yer-dən, çox varlı evdən çıxmışdı. Savadsızlığı, götrəbazlığı, qeyri-müəyyən, gözlənilməz danışiq və hərəkətləri hinduşkaburun biveci iki-üç kəlmə danışan kimi müsahibinə tanıdırdı.

Sözün düzü, işlərimin həddən ziyadə çoxluğu da imkan vermirdi ki, bu qarışıq, dolaşıq şəhərdə kiminsə qapısını döyək, gedək-gələk. Topologiyanın müasir problemlərinə dair yeni əsərlərim Amerikada, İsraildə, Almaniyada təqdir olunduğundan, bəziləri

istəməsələr də vicdanlıların təkidi ilə məni Akademiyanın müxbir üzvü seçmişdilər. Otuz ilə yaxındı ki, Riyaziyyat İnstitutunda işləyirdim. İki aydan artıqdı, institutun direktoru təyin olunmuşdum. Söhbət gəzirdi ki, doğulduğum rayonun seçiciləri növbəti seçkidə deputatlığa namizədliyimi irəli sürmək istəyirlər.

Aprelin əvvəlləriydi. Neçə gündü ki, yaz gəlmişdi. Havalar isinmək bilmirdi. Nəinki qonşu ölkələrə, hətta bizim dağ rayonlarına da qar yağdı. Gü-nəş o qədər zəifdi ki, qış geyimləri çıxarılmamışdı. Almaniyada nəşr olunan yeni kitabımı Akademiyanın birinci mərtəbəsində yerləşən poçtdan alan kimi həyəət düşdüm. Gizlətmirəm, uşaq kimi sevinirdim. İki-üç gündü ki, telekanallarda, mətbuatda bu kitabın məziyyətlərindən, elmə verəcəyi töhfələrdən danışılırdı. Yaradıcılığımın da qırx illiyi olduğu üçün bir həftə içində iki televiziya kanalı axşam verilişlərində elmi yaradıcılığıma xüsusi yer ayırmışdı. Bax beləcə bu ovqatla içimdə sevinə-sevinə işdən evə gəldim. Həyatımın ən xoşbəxt anlarıydı. Pilləkənləri qalxanda yuxarı qonşum – (ayağı sürüşkən) Sənubərə də zara-fat edib könlünü almışdım. Bir stəkan çay içdikdən sonra yoldaşım, “a kişi, Fərəməzgilə getməliyik, Xədicəni əməliyyat ediblər”, - deyə üzümə baxdı. “Nə-

yini, harasını, niyə yarıblar, ay xanım?” - Bilmirəm, sən Allah, Fərəməzə satma, çörəyini ye, gedək ona baş çəkək, eldən-obadan ayıbdır, yaxşı deyil. Kənddə eşidən-bilən bizə nə deyər?

Xədicə yataqdaydı. Rəngi sapsarı saralmış, dodaqlarının qanı qaçmış, qaynar gözləri sönmüşdü. 28 yaşında olan xanım ixtisasca filoloqdu. Hansısa özəl ali məktəblərin birinin qiyabi şöbəsinə bitirmişdi. Fərəməzi soruşduqda, həyətdə, ya çayxanada, ya da pivəxanadadır, - deyən kiçik – yeddi yaşlı qızı dil-dil ötdü.

Xəstə bizi görmüş bir az yerində qurcalandı, oturmaq istədi. Sifətində seziləcək sevinclə kədər əkiziydi. Elə bil, ağrısı olsa da hiss etdirmək istəmirdi. Biz bu qəfil bəd xəbərdən qorxub, həyəcan içində olsaq da, Xədicə ümidləri ölmüş adama oxşamırdı.

Hə, professor, - deyə mənə müraciətlə, - dünən axşam televizorda danışırıdın. Nədi o yazdığın kitab helə, hay-küy salıblar. Qonşu həkim deyirdi ki, Sizi Akademiyaya müxbirdi, nədi seçiblər? Düzdü? Nədi ki, o helə. Acığıva gəlməsin a professor, yaman şöhrətpərəstsən, nəyivə lazımdı, neynirsən o kitabları yazıb? Maşının yox, bağın yox, bir ortalığa çıxan ev-eşiyin yox. Eldən ötrü ağlayan göz kor olar, a

professor. Bir özünü, ailə-uşaqlarını da fikirləş, yaxşı ev-eşik qur, məşin al, o boyda yerin böyüyüsən. Gör-mürsən camaat neylir? Əlivə girəvə düşüb, bal tutan barmaq yalar.

Darıxma, ay qohum, hər şey düzələcək. Bir də məsəl var: deyir, balığı tut, burax dəryaya, balıq bil-məsə də Xaliq bilər. O ki qaldı ev-eşiyə. Şükür və-rənə, lap yaxşıdır. Nə olmalıdır ki? Bu seçkidə deputatlığa namizədliyimi rayon camaatı irəli sürmək istəyir. Bundan da böyük hörmət, etimad olar? Məşin da ki, hökumət verib, istifadəməkdir. Analı balalı etməyəcəm ki? Arvadın da iş yeri metronun yanındadır, başqa miniyə ehtiyac yoxdur. Cavab versəm də xəstənin sarı simə vurması, eyham və atmacaları məni tutdu, çətin ki, həzm edəydim. Özümü boğub söhbətin səmtini dəyişərək onun təzə iş-gücünün nə yerdə olduğunu soruşdum. Xədicə qonaqlara macal vermədən qalın qaşlarını dartaraq, dodaqlarını çənəsinin sol tərəfinə əyib üç ay əvvəl Sulu-təpə deyilən ərazidəki bağçada işləməsindən bül-bül kimi ötürdü: Neylim, ixtisasıma düşən iş vermədilər. Fəraməzin dədəsinin yuxarılarda tanışları var, haqqını verdim, düzəltdi məni o bağçaya. Hələlik müdir müavini. Elə tapşırıqlar ki, müdir də, işçilər də məni görəndə zağ-zağ əsirlər.

Arvad müdirəyə dedim ki, stajirovkaya gəlmişəm, böyük yerə - şəhərin mərkəzi bağçalarına müdir gedəcəm. Sənin yerinə göz-zad tikib eləməmişəm. Fərməzə demişəm ki, indi qalır deputatlıq. Dədəm dostuna bir də gediş eləsə, o da olacaq, vsyo, ta sənnən heç nə istəmiyəcəm. Xəstə gəlin danışdıqca dodaqlarının qırağındakı köpüklər çoxalır, arabir qolunun ətəyi ilə ağzını silib deputat olsa nələr edəcəyini, televizorlardan düşməyəcəyini, hansı nazirlərlə dostluq edəcəyini dodaqlarını marçillada-marçillada danışdı. Oturanlar sakitcə susub dinləyirdilər. Deputatlıq sevdası xəstəni elə bihal eləmişdi ki, ağrılarını unudaraq yerin içində oturub balısa dirsəklənərək ayaqlarını çarpayıdan aşağı sallamışdı. O, özünü böyük bir xitabət kürsüsündə nitq söyləyən adam kimi hesab edir və danışdıqca qızıışırdı. Xəstə danışdı ki, deputatlığı dövrə birinci evi dəyişəcək. Günəşli uzaqdı, deputat üçün ayıbdı, gərək Torqovıya – mərkəzə köçək. Bağ yerini də müəyyənləşdirmişdi ki, kiminlə qonşu olmalıdır. Bu nədi, Fərməz utanıb-qızarmır, on beş ilin jiqulisini sürür. Maşın da deputata layiq, bahalı, xarici markalardan olmalıdır. Helə döör, professor? Bərk gedən qəzetlərdən 22-25 yaşlı, vuksuma düşən, boy-lu-buxunlu gözəl oğlanları özümə müxbirlər tutajam.

Reytinqimi çoxaltdıqdan sonra gözümə düşər cəngüdəndən də saxlayacam. Stolun ətrafında bizdən başqa bir müəllim və həkim qohum da oturmuşdu. Onlar da Xədicənin arıq, uzun barmaqlarını şaqqıldada-şaqqıldada oynadaraq danışdığı xülyaların “sehrinə” düşmüşdülər. Arzularının gerçəkləşəcəyinə təəccüblərini gizlədə bilməsələr də arabir bir-birinin üzünə baxırdı. Üzlüyü təzə də olsa köhnə divanda biz, o biri qonaklarsa stolda oturmuşdular. Xəstənin iki oğlu, bir qızı da mat-mat analarının şirin yuxuya oxşar xülyalarına qulaq asırdılar. Xədicə isə birini qoyub, o birisini kəsirdi. Yarım saatın içində bütün şəhəri çalxaladı. “Deputat olmalıyam”, - deyib bürüzə vermək istəmədiyi hikkəsini gizlədə bilmək istəsə də özünü əməlli-başlı ələ ala bilmirdi.

- Yoldaşımın qaşları çatıldı. Dikəldi. Birdən-birə çöhrəsi məhzunlaşdı. Gəlinlərinin səfeh danışığına gözlərinin qəzəbini gizlətmək üçün əlini üzünə dirəyib başını aşağı saldı. Çox utanırdı. Birdən səs gələn tərəfə baxanda açıq qapının yanında “evin kişisi” Fərəməzin başını aşağı salıb müti vəziyyətdə bizə salamlam-kalam etmədən durduğunu gördüm.

- Nə təhərsən ay qohum, yaxın gəlsənə, ay saqqalı ağarmış, niyə ağzına su alıb durmusan?

Fərəməz xəta eləmiş oğru pişiklər kimi heç nə demədən bic-bic gözlərində gülüb dişlərini ağartdı. Mən heç, illərlə görmədiyi bu qohum-qadınlara da yəqin ki, arvadının qorxusundan, ona xoş gəlsin deyə etinasızlıq göstərdi və evdə yoxmuş kimi bir göz qırpımında görünməz oldu. Təzə təmirdən çıxmış evin yuxarı başında lap böyük, dəbdə olan xarici televizorda ABŞ prezidenti Barak Obamanın senatda türk soyqırımının tanınıb tanınmaması barədə fikirlərinə Türkiyənin baş naziri T.Ərdoğanın münasibəti açıqlanırdı. Xəstə deputata, yox ey, deputat xəstəsinə baxa-baxa diqqətimi televizordakı şərhlərə yönəltmişdim. Bu dəm Fərəməzin böyük qardaşı qapıda göründü. Gəlinlərinin əməliyyat olunduğunu eşidib gəlmişdi. Kənddə müəllim işləyirdi. Hüseynqulu müəllimi çoxdandı ki, görmürdüm. Ayağa durub onunla hal-əhval tutanda, nə az, nə çox, düz on iki il idi görüşürük, - dedim. Bu on iki ildə nə o məni görmüşdü, nə mən onu. Çox kökəlmiş, bir az da qaralmışdı. Yekə, qalın, çallanmış bıqları çoxdan qırxılmamış, saqqala dönmüş üzünün tükələrinə qarışmışdı. Kişinin üz-gözündən zəhrimar yağırdı. Oturanlara qanlı-qanlı nəzər yetirdi.

- Qohum, az qala səni tanımayacaqdım. Bu nə

vəziyyətdi düşmüşsən? – dedim. Müəllim işləmirsən?

- Hə... Kəndin işləri belədir, aprel çıxsın, istilər tüğyan edəcək. Yayda əlli dərəcəni keçəcək. Amma hava bürosu gözdən pərdə asacaq, elə rəqəm deyəcəklər ki, qırx dərəcəni keçməsin. Nə təhər olmalıyıq, cəhənnəmdə yaşayırıq da. Gəlib oturmusuz Bakının göbəyində, avtobusdan düşüb metroya minirsiniz, trolleybusdan düşüb tramvaya. Kefüz saz, damağınız çağ, Araz aşığıңызdan, Kür topuğunuzdandır.

- Ay Hüseynqulu, əvvəla indi Bakıda nə tramvay var, nə də trolleybus. On ilə yaxındır ki, onları yığışdırıblar. Şəhərdən xoşun gəlir, nə durmusan, sən də köç gəl, otur şəhərin göbəyində.

- Bu yaşımda şəhər mənə ləzzət eləmir. Arabalı motosikletim var. On bir baş iribuynuzlu mal-qara, otuzdan çox qoyun saxlayıram. Toyuq-cücə də ki, öz yerində. Dərsimi qurtarıb onlarla məşğul oluram. Üç hektar pay torpağımda yonca əkmışəm, sağlığına mənim də keyfim kökdür,- dedi.

Gələcək deputatın açıqlamalarından sonra çoxdan görüşməyən, ürəyi dolu qohum-qonaqlar hal əhval-tutmağa başladılar. Hüseynqulu müəllimin arvadı da kənddən ürəyi dolu gəlmişdi, boşaltmağa yer axtarırdı. Tezəcə o otaqdakı qohumlara qoşulmuşdu.

Gözümü xəstədən çəkib yanımda oturan üç yaşlı Aygünün saçlarını tumarlaya-tumarlaya sorğu-suala tutdum. Yadıma Riyaziyyat institutunun gənc alimlər şurasının təzə sədri düşdü. O da işlədiyi beş-altı ay ərzində kimi görür deyirmiş ki, deputat olacam. Nə bilim, mən irəli getməliyəm, böyüyəcəm, namizədlik müdafiəsi eliyim, birinci deputatlığa çalışacam, o oldusa hər şey – maşın da, ev də, bağ da, nə desən olacaq.

Gözucu xəstəyə baxdım, ağzı qızıışmışdı, yenə də üyüdüb tökürdü. Süzülən çaylar soyumuşdu. Bir qurtum içən də olmamışdı. Düzü, xəstə göz-qaşı ilə də oturanlara macal verməmişdi. Xudahafizləşib ayağa qalxanda xəstə “nitqini” kəsib:

- A qoom, getmiyin, yemək hazırlanır.
- Sağ ol, yeyib gəlmişdik.
- Yenə bir-iki tikə yiyərsiz.
- Heç iştahım yoxdur. Bizi bağışla.
- Bu olmadı... Vallah inciyəcəm, oturun.
- Axı yeməyəcəm, nə üçün oturum? Çörəyinizi yeyin. Yastığın yüngül olsun!..

Ayaqlarımı sürüyə-sürüyə, ağır yük altına girmiş kimi binadan uzaqlaşmağa tələsirdim.

“İnşaatçılar” metrostansiyasından çıxanda gö-

yün üzü tutulmuş, hava dəyişmişdi. Yağış yağmaq istəyirdi. Yasamalı yaz soyuğu evə çatanacan məni yamanca üşütdü. Düzünə qalsa üşüməyimə səbəb deputat olmaq istəyən xəstə qohumumuzun ədalı iddialarıydı. İndi ovqatım elə təlx olmuşdu ki, nə deputat xəstəsinin özünü, nə də xülyasını belə xatırlamaq istəmirdim. Havam çatmırdı, boğulurdum...

30 aprel 2009

TOPAL NURƏDDİN

Payız girmişdi. Yeddinci sinifdə oxuyurdum. İstilər hələ sovuşmamışdı. Evdə nənəm, mən və körpə qardaşım Adıgözəldən savayı heç kəs qalmamışdı. Ata-anam tezdən çölə – Kür çayı yaxasında-kı kolxoz təsərrüfatına işləməyə getdikləri üçün evin bütün ağırlığı nənəmin və yekə “kişi” olan mənim üstümə düşürdü. Həsə ilə gəzən – azacıq ayağının birini çəkən istəkli nənəm dərstdən gələndən sonra ev işlərini mənə tapşırırdı. O vaxtlar Aran rayonları payız aylarında da isti olurdu. Təbii ki, mən yarım əsr bundan əvvəlin söhbətini edirəm. Bəylik qızlarından olan, nurani, səliqə-səhmanla geyinən nənəm yazıboxumağı bacardığı üçün dərslərimi yerinə yetirməkdə mənə kömək edirdi. Onun böyük bacısı Sona gənc yaşlarında qəflətən öldüyü üçün iki körpəsi ögey ana ümidinə qalmasın deyə – atası qarabağlı Savalan bəy kiçik qızı İntizarı – nənəmi Kür çayının bu tayına, – ikinci qızını da gəlin köçürmüşdü. Nənəm danışır ki, babanız çox çalışqan, zəhmli, ağıllı və savadlı bir kişi idi. Bu yeddi para kənddə dükan bircə bizdəydi. Tiflisdən və Bakıdan, bəzi vaxtlar da urusyettən

mal gətirərdi. Mahalda nüfuzu böyükdü. 1939-cu ildə vəfat edən babamın ikinci arvadı – nənəm çox gənc olduğu üçün hələ də telli-toqqalıydı.

Hə, mətləbdən uzaqlaşmayaq. Ev işlərində köməkliyimə, bir də ilkin nəvə, həm də ərinin adını daşdığı üçün məni çox istəyirdi.

Topal Nurəddinin dükanı həyətinə – kiçik evlərinin birində yerləşirdi, bizim evdən iki küçə kənardaydı. Məni Topal Nurəddin də, arvadı, balaca boylu, qırıq göz, cinboğana oxşayan, üzündən davakarlıq tökülən Soltannisə də tanıyırdı. Atamla bu dükanə – kəndimizdəki yeganə alış-veriş yerinə çox gəlib-getmişdim. Həm də başa düşürdüm ki, kəndimizdə ən varlı ailə bizik. İki – qaşqa zoğalı, bir də qara qırmızı kəhər atımız, atların daşkalari (faytona bənzər), o dövərə məxsus arabalı motoskiletimiz, bir də yarpaq rəngli moskiviçimiz olduğundan bunları hiss edirdim. Deyir, görünən kəndə nə bələdçi – müəllimlər də, nəşə, başa düşmədiyim işlərə görə mənə çox nəvaziş göstərirdilər. Desəm ki, tərbiyəliydim, əlaçiydım, ona görədir, insafən bu düz olmazdı. Çünki, sinfimizdə məndən savayı iki nəfər də dərslərini əla qiymətlərlə oxuyurdu.

Bir dəfə nənəm məni Topal Nurəddinin dükanına qənd-çay almağa göndərmişdi. Əlimə balaca, ucu

toppuş ağac da vermişdi ki, yolda it zad olar, üstünə hürər, səni qorxuzar.

Dükana çatanda Soltannisə ucadan, vay-şüvən edərək dizinə döyə-döyə ağlayırdı. Topal Nurəddin isə əlindəki həsa ilə arvadı söyə-söyə, göz yaşları tökərək vururdu. Qonşu arvadlar, Muradalı kişi də çıxırtıya gəlmişdi. Muradalı kəndimizdə ordenli əsgər kimi tanınırdı. İkinci dünya müharibəsindən (1941-1945) üç Şöhrət ordeni ilə qayıtmışdı. Atam danışdı ki, bu ordenlər Sovet İttifaqı Qəhrəmanına bərabərdir. Bizimlə də bir nəsil sayılırdı (Bu yaxınlarda 2016-cı ildə 91 yaşında vəfat etdi).

Muradalı çəlimsiz, bir ayağı qattax olan topal Nurəddinin qolundan tutub kənara çəkdi. Qeyri kişilər də səs-küyü eşidib gəlmişdilər. Soltannisə ağlaya-ağlaya ərinə qarğış edir, “bilməmişəm, görməmişəm”, - deyirdi. Sən demə, topal dükandan nisyə mal alanların adını qələmlə divara yazırmış. “Siyahı”da çox adamların adı varmış. Arvad da divarın saraldığını görüb şirələyib. O vaxtlar hamının evi qamışdan idi və üstünü palçıqla suvayardılar, quruyandan sonra şirələyərđilər. Soltannisə də kişinin bütün borc “siyahı”sını şirəliyərk pozmuşdu, nə qədər pulları batmışdı, hətta uşaqları da ağız-ağıza verərək ağlayırdılar.

Çoxdan olmuş bu əhvalat niyə ilin, günün bu vaxtında yadıma düşdü? Niyə xatırladım?

Bərk əsəbiləşmişdim, az qalırdım ki, Topal Nurrəddin kimi ağlayım.

İş belə olub. Təyinatla yaşadığım rayona dövlət işinə göndərilmişdim. Üç il dörd ay işlədikdən sonra xəstələndim, vəzifəmdən azad olub şəhərdəki evimə qayıtdım. Bir ilə yaxın heç yerdə işləmədim. İşləmədim deyəndə, düzünə qalsa buna fiziki gücüm imkan vermədi, diabet, bir də açıq ürək əməliyyatı. Ta nə olmalıydı ki. Yazı-pozudan da uzaqlaşmışdım. Özümü gümrah hiss etdiyimdən ərizə verib əvvəllər işlədiyim elmi instituta qayıtdım. İlin son ayı olduğundan növbəti il üçün iş planı hazırlamalı, tapşırılan mövzuya aid ədəbiyyat toplamalıydım.

Kitab şkafinda axtardığım bir çox elmi əsərləri tapa bilmədim, fikirləşdim ki, xeyli müddətdir uzaqlaşmışam, ona görə ayırd edə bilmirəm. Bir neçə gün sonra bağlı balkondakı kitab rəfimdəki məqalələrim nəşr olunan jurnalların bir neçəsi mənə lazım oldu. Və yadıma düşdü ki, bir çox qiymətli ədəbiyyat tarixləri, monoqrafiyalar da buradadır. Sevincək balkona çıxıb kitab rəfimi açdım, gözlərim bərələ qaldı, beynim sancdı. Özümü itirdim. Ağlım özümə gələn-

də, qonşular eşitməsin deyə yavaşca için-için ağladım. Kitablarımın və jurnallarımın yerində, mürəbbə, turşu bankaları, bir də boş – üç litrlik bankalardan savayı heç nə yoxuydu.

O biri otağa keçib divanın üstünə uzanıb nə təhər yataramsa dörd saatdan sonra ayıldım ki, yoldaşım da işdən gəlib. Niyə bu vəziyyətdəsən, gözlərin qan çanağına dönüb, – deyə soruşanda, kitablar hanı, -dedim. Dodaqucu gülümsünüb, “atdım”, - dedi. Üzünə baxa-baxa qalmışdım. Niyə? Professor olmusan, nəyinə gərəkdir, indi kitab oxuyan var? Nə verirlər sənə alimliyinə? Bəsdi oxuduqların. Köhnə-kürüş kif iyi verən kitablardan əl çək, səni xəstəliyə salacaq. Hələ bu evdəkiləri də atacaqdım. Arvadın üzünə baxmaqdan savayı əlimdən heç nə gəlmirdi. Olan olmuş, torba da dolmuşdu. Topal Nurəddinin arvadı Soltan-nisə 52 il əvvəl kişininə necə sarsıdıcı zərbə vurmuşdusa, mənim savadlı arvadım da mənə elə zərbə vurmuş oldu. İndi bildim ki, itki nə imiş, yazıq total niyə ağlayırmış. Onun pulu getmişdi. Mənimlə özümdən çox istədiyim "sərvətim" – kitablarım.

09 yanvar 2017

Qeyd üçün:

Qeyd üçün:

Baba Maqsud oğlu Babayev

SƏNİ AXTARIRAM

Mətbəənin direktoru:
Fuad HÜSEYNOV

Texniki redaktor: Azər RƏSULOV
Korrektor: Cavid RƏSULZADƏ
Dizayner: Vüqar NAĞİYEV

Kitab rəpoloji mətbəəsində
çap olunmuşdur

Yığılmağa verilmişdir: 14.04.2017

Çapa imzalanmışdır: 15.05.2017

Şərti çap vərəqi: 10

Formatı: 70x100 ¹/₃₂

Tiraj: 300